

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ
2. แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และ
พัฒนาสิ่งแวดล้อม
4. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม
5. บริบททางด้านสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. การสังเคราะห์กรอบแนวคิดของการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ
มีเนื้อหาประกอบด้วย ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตัวแบบการนำนโยบายไป
ปฏิบัติ เครื่องชี้วัดประสิทธิผลในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เครื่องชี้วัดประสิทธิผลในการนำ
นโยบายไปปฏิบัติ แนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการนำ
นโยบายไปปฏิบัติ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ/การประเมินผล
นโยบาย และองค์ประกอบของการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

จากการศึกษาผู้ศึกษาสามารถที่จะกล่าวได้ว่าในการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น
มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาปัจจัยหรือตัวแปรที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จของการนำนโยบาย
ไปปฏิบัติ คือ ปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่สร้างความสำเร็จและปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิด
ความล้มเหลว ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการวัดระดับของ
ความสามารถ (Level of Performance) ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือการวัดประสิทธิผล

และการขาดประสิทธิผล (Effective – Ineffective) ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ สามารถทำได้หลายวิธี โดยมีนักวิชาการหลาย ๆ คนได้ กล่าวถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติ ไว้ว่า พิทยา บวรวัฒนา (2553, หน้า 15) ได้ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า หมายถึง การกระทำของข้าราชการ และประชาชนซึ่งมีผลเป็นการส่งเสริม หรือขัดขวาง ความพยายามของรัฐในการบรรลุเป้าหมาย ของนโยบายบางประการที่ถูกกำหนดไว้แล้ว ล่วงหน้า วรเดช จันทรร (2556, หน้า 25) ได้ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า เป็นเรื่องของการศึกษาว่า องค์การที่รับผิดชอบสามารถนำและกระตุ้นให้ทรัพยากรทางการบริหารตลอดจนกลไกที่สำคัญทั้งหมดปฏิบัติงานให้บรรลุตามนโยบายที่ระบุไว้หรือไม่ แค่นั้น เพียงใด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติให้มีความสนใจเกี่ยวกับ ความพยายามในการผลักดันให้การทำงานของกลไกที่สำคัญทั้งหมด สามารถบรรลุผลลัพธ์ที่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ ส่วนนักวิชาการต่างประเทศได้กล่าวไว้ เช่น Jones (1977, p. 139) การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้แผนงาน (Program) บรรลุผล ซึ่งมีกิจกรรม คือ การตีความ (Interpretation) องค์การ (Organization) และการปฏิบัติ (Application) Edwards (1980) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติครอบคลุมถึง กิจกรรม คือ การทำสัญญาการหาข้อมูลข่าวสาร การกระจายข่าวสาร การมอบหมาย บุคลากร การปฏิบัติหน้าที่ การจ้างบุคลากร การจัดตั้งองค์การ Meter and Horn (1975, p. 447) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติว่า ครอบคลุมถึงการกระทำของแต่ละบุคคลหรือกลุ่ม ทั้งที่เป็นราชการหรือเอกชน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในนโยบายและ William (1975) การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการคำนึงถึงความพร้อมขององค์การ คือ ผู้ปฏิบัติงานควรจะมีการวิเคราะห์ความหมายที่ชัดเจนความเฉพาะเจาะจงและความสมเหตุสมผลของนโยบายอย่างถ่องแท้ เฉพาะความพร้อมของบุคลากร องค์การ และการจัดการทั่วไป ตลอดจนการกำหนดรูปแบบของการบริหาร ปัจจัยที่เอื้ออำนวย การจัดระบบข้อมูล ข้อมูลป้อนกลับ และการประเมินผล

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การดำเนินการของบุคคล กลุ่มบุคคลหรือองค์การทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมุ่งที่จะให้ วัตถุประสงค์และเป้าหมายตามอาณัติของนโยบายบรรลุผลสำเร็จโดยตรง ทั้งนี้ลักษณะ การดำเนินการดังกล่าวจะต้องสังเกต และตรวจสอบได้จากปรากฏการณ์ที่เป็นจริง

2. ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. ตัวแบบของ Van Meter and Van Horn ประกอบไปด้วยตัวแปรทั้งสิ้น 6 ตัว ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างนโยบาย (Policy) และสมรรถนะ (Performance) ในการนำนโยบายไปปฏิบัติตัวแบบนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ที่มีต่อกัน และความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม (Dependent Variable) ซึ่งตัวแปรอิสระที่อยู่ในตัวแบบนี้ประกอบไปด้วยตัวแปรต่อไปนี้ (Van Meter and Van Horn, 1975)

1.1 มาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย มาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบายเป็นปัจจัยสำคัญที่จะตัดสินว่านโยบายมีสมรรถนะมากน้อยเพียงใด การกำหนดตัวชี้วัดของสมรรถนะของนโยบายเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องทำเป็นอันดับแรก กล่าวคือ มาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบายจะต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง สามารถสังเกตและวัดได้ง่าย แต่ในบางกรณีการวัดสมรรถนะของนโยบายก็อาจทำได้ยาก เช่นกัน หากนโยบายนั้นมีมาตรฐานหรือวัตถุประสงค์ที่คลุมเครือหรือขัดแย้งกันเอง ดังนั้น มาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบายเป็นตัวแปรที่จะต้องกำหนดขึ้นอย่างชัดเจน เพื่อเป็นตัวบ่งชี้การนำนโยบายไปปฏิบัติสำเร็จหรือล้มเหลว (Pressman and Widavsky, 1973)

1.2 ทรัพยากรของนโยบาย ทรัพยากรหมายถึงความรวมถึงเงินงบประมาณ และแรงกระตุ้นสนับสนุนอื่น ๆ เพื่อช่วยให้การนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดประสิทธิผล ซึ่งจากการศึกษาของ Martha Derthick ในนโยบายการสร้างเมืองใหม่ (Martha Derthick, 1972) ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดที่ส่งผลให้นโยบายประสบความสำเร็จ คือ การช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐมากกว่าการให้งบประมาณที่เพียงพอ

1.3 การสื่อสารระหว่างองค์การและกิจกรรมส่งเสริมการนำนโยบายไปปฏิบัติ การนำนโยบายไปปฏิบัติต้องอาศัยการสื่อสารของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ไปยังหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกลำดับชั้นขององค์การ เนื่องจากการสื่อสารเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนอยู่ในตัวเองอยู่แล้ว และผู้สื่อสารเองก็เป็นอุปสรรคสำคัญในการสร้างให้เกิดการเปิดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ การสื่อสารที่สร้างให้เกิดความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องมีความชัดเจน (Clarity) ความเที่ยงตรง (Accuracy) และสม่ำเสมอ (Consistency) ในระหว่างกระบวนการสื่อสาร

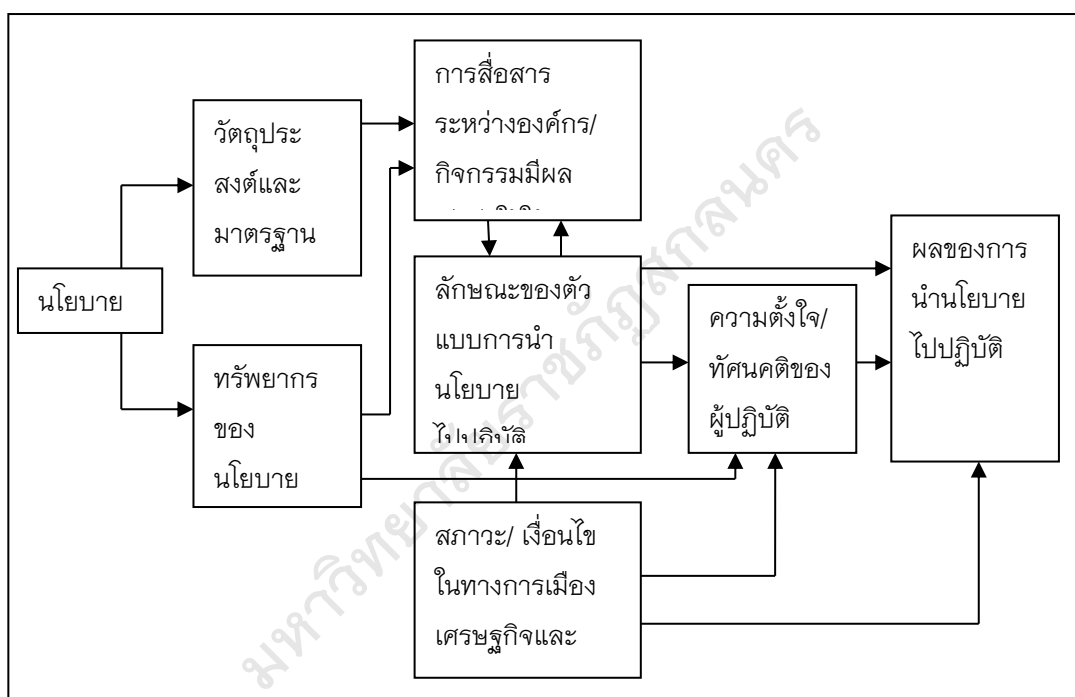
การสื่อสารระหว่างองค์การมีความสำคัญต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นอย่างมาก อันประกอบด้วย กิจกรรมกระตุ้นและสนับสนุนที่สำคัญ 2 ลักษณะ คือ (1) การให้คำแนะนำด้านเทคนิคและความช่วยเหลือโดยหน่วยงานระดับบน เพื่อช่วยเหลือให้หน่วยงานระดับล่างดำเนินการตามที่ต้องการ และ (2) หน่วยงานระดับบนอาจพิจารณาให้การสนับสนุนได้หลายรูปแบบ ทั้งด้านลบและบวกต่อหน่วยงานระดับล่าง Van Meter and Van Horn ได้นำแนวคิดของ Etzioni (1961) เกี่ยวกับเรื่องอำนาจที่มีอยู่สามชนิด คือ อำนาจในการใช้กฎระเบียบเป็นตัวบังคับ (Coercive Power) อำนาจในการให้รางวัลตอบแทน (Remunerative Power) และอำนาจที่มาจากมาตรการที่เป็นบรรทัดฐาน (Normative Power) มาใช้ในการกระตุ้นผู้ปฏิบัติ นอกจากนี้การสื่อสารดังกล่าวอาจมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการหรือนโยบาย หรือในรูปของการที่ผู้กำหนดนโยบายสร้างให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับโดยให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการบริหาร หรือให้บริการด้านเทคนิค บุคลากร หรือการวิจัย

1.4 ลักษณะขององค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ลักษณะขององค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ มี 2 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะโครงสร้างอย่างเป็นทางการ และ 2) ลักษณะอย่างไม่เป็นทางการของบุคลากรในองค์การ ลักษณะของหน่วยงานที่ส่งผลต่อสมรรถนะของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1.5 เงื่อนไขและทรัพยากรทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นปัจจัยที่เมื่อก่อนไม่มีผู้ให้ความสนใจศึกษา แต่ก็เป็นที่ทราบกันอย่างกว้างขวางว่าเงื่อนไขและทรัพยากรด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมาก ทั้งโดยตรงและทางอ้อม

1.6 ความร่วมมือหรือการตอบสนองของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ความเข้าใจของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีส่วนสำคัญและถือว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของนโยบายมากที่สุดปัจจัยหนึ่ง องค์ประกอบของปัจจัยนี้เน้นไปที่ตัวผู้ปฏิบัติ ซึ่งมี 3 ประการ คือ (1) การรับรู้และความเข้าใจของผู้ปฏิบัติต่อนโยบาย (2) ทิศทางในการตอบสนองต่อนโยบายของผู้ปฏิบัติ และ (3) ระดับการยอมรับในตัวนโยบายของผู้ปฏิบัติ ซึ่งทั้งสามประการเป็นเงื่อนไขที่มีอยู่ในตัวผู้ปฏิบัติทุกคน นโยบายนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จได้ถ้าหากเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายได้รับการปฏิเสธจากผู้ปฏิบัติตั้งแต่ต้น สาเหตุอาจมาจากการที่เป้าหมายและวัตถุประสงค์นั้นขัดต่อค่านิยมในตัวผู้ปฏิบัติ หรือขัดแย้งต่อ

ผลประโยชน์หรือความสนใจของผู้ปฏิบัติ ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยการให้ผู้ปฏิบัติเข้ามามีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายตั้งแต่เริ่มต้น ตัวแบบที่ Van Meter and Van Horn พัฒนาขึ้นนี้เมื่อพิจารณาถึงตัวแปรทั้ง 6 ตัวแปร แล้ว จะดูเป็นตัวแบบที่คงที่ (Static) แต่ในความเป็นจริง กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นเป็นกระบวนการที่มีความเคลื่อนไหว (Dynamic) ตลอดเวลา ดังนั้นหากต้องการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องทำการศึกษาในทุกขั้นตอนของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ และความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ในหลายช่วงเวลา ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ตัวแบบของการนำนโยบายไปปฏิบัติตามแนวคิดของ Van Meter and Van Horn (ที่มา : Van Meter and Van Horn, 1975)

2. ตัวแบบของ Sabatier and Danial Mazmanian ได้แบ่งลักษณะของนโยบายออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อสร้างให้เกิดความเข้าใจของการศึกษาโดยรวม นโยบายแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ Paul Sabatier and Danial Mazmanian (1980) ประเภทที่ 1 มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของข้าราชการที่มีต่อการปฏิบัติงาน ประเภทที่ 2 มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของข้าราชการที่มีต่อการนำ งบประมาณไปใช้จ่าย

และประเภทที่ 3 มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติในหน่วยงานเอกสารที่มีต่อการนำงบประมาณไปใช้จ่าย ดังนั้นตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Sabatier and Danial Mazmanian (1983) สามารถสรุปได้ ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Sabatier and Danial Mazmanian
ที่มา : Sabatier and Danial Mazmanian (1983)

3. เครื่องชี้วัดประสิทธิผลในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

วรเดช จันทรศร (2552, หน้า 195 – 200) การชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นมีความแตกต่างอย่างน้อย 3 แนวทาง คือ แนวทางแรก ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ สามารถวัดได้จากระดับของความร่วมมือที่ผู้รับนโยบายไปปฏิบัติมีต่อผู้ออกคำสั่งหรือผู้กำหนดนโยบาย ถ้าระดับของความร่วมมือมีสูงระดับของความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติก็จะมีสูงตามไปด้วย และในทางกลับกัน ถ้าระดับของความร่วมมือมีต่ำก็ย่อมหมายความว่าระดับความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติจะมีสูง แนวทางที่สอง ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติสามารถพิจารณาได้จากเงื่อนไขที่ว่า ได้มีการบรรลุผลการปฏิบัติตามนโยบายนั้นตามภาระหน้าที่ขององค์กรที่รับผิดชอบด้วยความราบรื่น และปราศจากปัญหา ถ้าการปฏิบัติตามนโยบายใดเต็มไปด้วยความขัดแย้งหรือมีอุปสรรคข้อขัดข้องเกิดมากขึ้นเท่าใด ระดับของความล้มเหลวก็น่าจะมีสูงขึ้นเท่านั้น และแนวทางที่สาม ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติสามารถพิจารณาได้จากการที่นโยบายนั้นได้ก่อให้เกิดผลการปฏิบัติในระยะสั้น (Short – Run Performance) และหรือก่อให้เกิดผลกระทบ (Impact) ตามที่พึงปรารถนาหรือไม่

4. แนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ มี 3 แนวทาง คือ (ลือชัย วงษ์ทอง (2550, หน้า 50) แนวทางที่ 1 เห็นว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งแยกออกจากการกำหนดนโยบาย กล่าวคือ เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากการกำหนดนโยบาย ซึ่งอาจอยู่ในรูปของกฎหมาย คำสั่ง หรือโครงการที่ได้กำหนดเป้าหมายและข้อกำหนดอื่น ๆ ไว้แล้วไปดำเนินการให้บรรลุผล ประกอบด้วย 1) เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การระบุถึงรายละเอียดของแผนต่าง ๆ และเน้นการควบคุมอย่างมาก 2) การกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติจะมีการกำหนดขอบเขตของแต่ละฝ่ายและแยกจากกัน 3) การกำหนดนโยบายเป็นเรื่องของการเมือง ส่วนการนำนโยบายไปปฏิบัติจะไม่ใช้เรื่องของการเมือง แต่จะเป็นเรื่องทางเทคนิค 4) เน้นในเรื่องการให้คำแนะนำ การออกคำสั่ง หรือการให้ความยินยอม 5) การดำเนินการตามนโยบายจะเป็นไปในแนวทางเดียว คือ จากข้างบนลงมาสู่ข้างล่าง (Top Down) ตามลำดับขั้นตอนของการจัดโครงสร้างขององค์การ

แนวทางที่ 2 เห็นว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติกับการกำหนดนโยบาย ไม่สามารถแยกออกจากกันอย่างชัดเจน เนื่องจากนโยบายมักได้รับการเปลี่ยนแปลง

อยู่เสมอ ในระหว่างการนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นแบบปฏิสัมพันธ์ หรือ The Interaction Model เป็นแบบที่เน้นกระบวนการโดยพิจารณาว่า ในระหว่างการนำนโยบายไปปฏิบัติผู้แสดง (Actors) ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะพยายามเข้าแทรกแซงนโยบาย มีการเจรจาต่อรองเพื่อปรับเป้าหมาย และวิธีการให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันในระหว่าง Actor เหล่านั้น ซึ่งมีลักษณะดังนี้ คือ 1) เน้นในเรื่องของการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) การเจรจาต่อรอง (Bargaining) ความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ 2) การปรับเปลี่ยนของแต่ละพรรค แต่ละกลุ่มเป็นไปภายใต้กระบวนการทางการเมือง (ซึ่งรูปแบบนี้เห็นว่า กระบวนการ (Process) เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญ) 3) การตัดสินใจตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางเลือกซึ่งเป็นส่วนต่างมากกว่าจะพิจารณาทั้งหมด 4) วิธีการ - เป้าหมาย (Means - Ends) และ เป้าหมาย - วิธีการ (Ends - Means) มีการปรับเปลี่ยนไปมาคงอยู่อย่างต่อเนื่องมิได้แยกจากกัน 5) การพิจารณาเฉพาะส่วนที่เพิ่มขึ้น (Incrementalism) เป็นการสร้างความพึงพอใจ (Satisfy) ให้แต่ละฝ่าย และ 6) ตัวแบบนี้มีข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรและความสามารถของมนุษย์ (เมื่อเปรียบเทียบกับความสลับซับซ้อนของปัญหาต่าง ๆ

แนวทางที่ 3 แบบวิวัฒนาการ หรือ Implementation as Evaluation เป็นการมองการนำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะของกระบวนการวิวัฒนาการที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ไม่มีการกำหนดเป้าหมายของนโยบาย แต่เป้าหมาย และวิธีการต่าง ๆ จะปรับเปลี่ยนไปตามประสบการณ์และสถานการณ์ในการปฏิบัติ มีลักษณะดังนี้ คือ 1) นโยบายเป็นสมมติฐานที่ได้มาจากการทดสอบ 2) การกำหนดนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการต่อเนื่องอันหนึ่งอันเดียวกันไม่สามารถแยกจากกันได้ 3) รูปแบบนี้ให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลงที่ได้มาจากการเรียนรู้และการค้นพบสิ่งใหม่ 4) เมื่อเปรียบเทียบกับลักษณะปัญหาที่สลับซับซ้อนแล้ว ความรู้ของมนุษย์ก็ยังเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างจำกัด และ 5) ผู้นำเอานโยบายไปปฏิบัติจะเป็นตัวแสดง ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดมากกว่าตัวแสดง (Actors) อื่น ๆ

5. ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องมีผลต่อการผลักดันให้นโยบายนั้นประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ได้แก่ ฝ่ายการเมือง ระบบราชการ ข้าราชการผู้รับบริการหรือผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบาย (วรเดช จันทรศร (2552, หน้า 43 - 47)

1. ฝ่ายการเมือง รัฐสภาและคณะรัฐมนตรี เป็นผู้มีความสำคัญในการกำหนดขอบเขตในการนำนโยบายไปปฏิบัติของระบบราชการการกำหนดขอบเขตอาจทำได้

โดยการออกกฎหมายหรือกำหนดขึ้นเป็นมติคณะรัฐมนตรี การออกกฎกระทรวง ตลอดจน การวางระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องถือเป็นแนวทางไปปฏิบัติ กล่าวโดยสรุปได้ว่า ฝ่ายการเมืองมีส่วนสำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อให้เกิด ความสำเร็จ โดยหากนโยบายใดได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากฝ่ายการเมืองแล้ว มักมี แนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จมากกว่านโยบายที่ไม่ได้รับการสนับสนุน ทั้งนี้จะต้อง พิจารณาปัจจัยประกอบอื่น ๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติด้วย

2. หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐในระบบราชการ มีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้กำหนด นโยบายเพราะหน่วยงานของรัฐเป็นทั้งผู้เก็บรวบรวม วิเคราะห์ และป้อนข้อมูลไปให้ฝ่าย การเมือง

3. ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในฐานะผู้ปฏิบัติงานที่จะต้องปฏิบัติสัมพันธ์ กับประชาชนผู้รับบริการ ข้าราชการในระดับล่างเหล่านี้จะมีอิสระในการใช้วิจารณญาณ (Discretion) ในการตัดสินใจอย่างมาก โดยที่ผู้บังคับบัญชาไม่อาจจะควบคุมได้ ข้าราชการ เหล่านี้จะเป็นผู้แปลหรือตีความ (Interpret) นโยบายมาเป็นทางปฏิบัติงานด้วยตนเอง หากนโยบายขาดความชัดเจนก็จะเกิดปัญหาในการนำไปปฏิบัติ

4. ผู้ได้รับผลจากนโยบาย ได้แก่ ผู้รับบริการ (Clients) ผู้ได้รับประโยชน์ (Beneficiaries) หรือผู้เสียประโยชน์ ในที่นี้หมายถึงถึงทั้งแง่ของบุคคล (Individuals) กลุ่ม (Groups) หน่วยงานภาคเอกชน (Private Sector) และภาคหน่วยงานที่ไม่ได้มุ่งหากำไร (Non - Profit Sector) ในกระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในฐานะที่เป็นผู้รับบริการหรือ ผู้ได้รับประโยชน์ และหากผู้รับประโยชน์มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนในลักษณะของกลุ่ม ผลประโยชน์ บทบาทของกลุ่มที่จะส่งต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติจะมีมากขึ้น

6. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ปัจจัยทางด้านเนื้อหาของสาระของนโยบาย (Policy Content) (วรเดช จันทรศร, 2552, หน้า 24) ได้แก่ 1) นโยบายหรือโครงการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน ทางด้านการเมืองเศรษฐกิจ และสังคมย่อมได้รับการต่อต้านจากกลุ่มที่เสียผลประโยชน์ 2) นโยบายหรือโครงการที่นำผลประโยชน์อย่างกว้าง ๆ ไปสู่ชุมชนจะได้ผลในทางปฏิบัติ มากกว่านโยบายหรือโครงการที่แคบ 3) นโยบายหรือโครงการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของคน อาจมีผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในทางปฏิบัติ 4) นโยบายหรือโครงการที่หวังผลในระยะยาว อาจยากแก่การปฏิบัติมากกว่านโยบายหรือ โครงการที่หวังผลในระยะสั้น 5) ลักษณะของนโยบายหรือโครงการจะมีส่วนกำหนดความ

ยากง่ายในการนำไปปฏิบัติและ 6) เนื้อหาสาระของนโยบายที่กำหนดว่าใครหรือหน่วยงานใด จะรับผิดชอบดำเนินการจะมีส่วนทำให้การปฏิบัติมีผลสำเร็จหรือล้มเหลวต่างกัน

วรเดช จันทรศร, 2552, หน้า 104 - 106) ระบุว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) ความขัดแย้งของกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องความต้องการของสังคม 2) นโยบายแต่ละอย่างอาจมีข้อดีและข้อเสียต่างกัน 3) ปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม 4) ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายหนึ่งกับนโยบายอื่น ๆ และ 5) การกำหนดขอบเขตของปัญหาและวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจน สรุปได้ว่า ความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นสามารถวัดจากผลรวมของมิติต่าง ๆ 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 คือ การมองผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcomes) และผลสุดท้าย หรือผลลัพธ์สุดท้าย (Ultimate Outcomes) มิติที่ 2 ผลของความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อนโยบายหรือโครงการอื่น ๆ และมิติที่ 3 ผลรวมของการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งหมดต้องก่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนา

Mountjoy and O'Toole, (1979, pp. 466 - 467 อ้างถึงใน สมบัติ อารังค์ญวงศ์, 2552, หน้า 478) หลักการสำคัญที่จะป้องกันมิให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบปัญหาและอุปสรรคจนกระทั่งนำไปสู่ความล้มเหลว ได้แก่ ประการแรก ถ้ามีทรัพยากรใหม่แต่แนวทางการปฏิบัติคลุมเครือ จะต้องจัดการเรื่องการตีความนโยบายให้ชัดเจน และทัศนคติในการจัดการตีความจะต้องสอดคล้องกับผู้กำหนดนโยบาย ประการที่สอง ถ้ามีทรัพยากรเพียงพอและมีแนวทางการปฏิบัติที่เฉพาะเจาะจงและชัดเจน เป้าประสงค์ส่วนบุคคลภายในองค์การจะมีความสำคัญน้อยลง และการนำนโยบายไปปฏิบัติจะมีทิศทางสอดคล้องกับการบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายสูง และประการที่สาม ถ้าไม่มีทรัพยากรเพียงพอ และแนวทางการปฏิบัติไม่ชัดเจนสถานการณ์เช่นนี้จำเป็นต้องสร้างกิจกรรมให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสมัครใจที่จะปฏิบัติ เพื่อสร้างพลังความมุ่งมั่นในการปฏิบัติให้เกิดขึ้นมากพอที่จะเอาชนะอุปสรรคเรื่องการขาดแคลนทรัพยากรและแนวทางการปฏิบัติที่ไม่ชัดเจน

Williams (1971) ได้กำหนดแนวทางสำหรับผู้กำหนดนโยบาย เพื่อให้ความมั่นใจแก่ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติที่มีความสามารถในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผลภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นหน้าที่ของผู้กำหนดนโยบายที่จะต้อง

กำหนดนโยบายให้มีความหมายและชัดเจน ประการที่สอง มีแนวโน้มว่าผู้ปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ หากเงื่อนไขดังกล่าวถูกละเลยจะทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบกับความล้มเหลว

Dunsire (1990, pp. 15 – 27) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า ความล้มเหลวจากการนำนโยบายไปปฏิบัติอาจเกิดจาก: ประการแรก การเลือกกลยุทธ์การนำนโยบายไปปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม ประการที่สอง กลยุทธ์การนำนโยบายไปปฏิบัติเหมาะสม แต่การเลือกหน่วยปฏิบัติและกลไกในการปฏิบัติไม่เหมาะสมและประการที่สาม ถึงแม้ว่าสิ่งที่กล่าวมาแล้วจะมีความเหมาะสมทั้งหมด แต่การเลือกเครื่องมือและวิธีปฏิบัติไม่เหมาะสม ก็จะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม Dunsire ย้ำว่าถึงแม้สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นจะเหมาะสมทั้งหมด ก็อาจเกิดความล้มเหลวได้ ถ้าเกิดกรณีดังต่อไปนี้ ประการแรก แผนงานในระบบราชการผิดประการที่สอง นิยามปฏิบัติการของนโยบายถูกนำไปปฏิบัติอย่างไรประสิทธิภาพมากกว่าหนึ่งหรือสองจุด ประการที่สาม เกิดความคลาดเคลื่อนในการสื่อสารข้อมูล และการถ่ายทอดข้อมูลสื่อสารที่ผิด ประการที่สี่ ถึงแม้ว่าสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นจะได้รับการแก้ไขแล้ว แต่ถ้าบางสิ่งบางอย่างไม่ถูกต้องในระดับการปฏิบัติ (Operation Level) อาทิเช่น ความบกพร่องของระบบราชการและการปฏิบัติประสบบกับปัญหาอุปสรรคก็อาจจะนำไปสู่ความล้มเหลวในที่สุดและประการสุดท้าย ถึงแม้ว่าสิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจะอยู่ในสภาพสมบูรณ์ แต่ถ้าการตอบสนองหรือปฏิบัติกริยาจากผู้ได้รับผลกระทบทางลบมีมากกว่าที่ประเมินไว้ ก็อาจจะเกิดความล้มเหลวได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการนำนโยบายไปปฏิบัติจึงต้องทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในทุกกรณีให้ชัดเจน เพื่อป้องกันมิให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบกับความล้มเหลว และเพื่อเป็นหลักประกันว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติจะบรรลุความสำเร็จตามเป้าประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่ามีอะไรบ้าง และจะแก้ไขได้อย่างไร เพื่อป้องกันมิให้เกิดความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งกระบวนการ จุดมุ่งหมายสูงสุดของการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติคือการเสริมสร้างสมรรถนะในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ลุล่วงเป้าประสงค์ที่พึงปรารถนาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้นจึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการ

นำนโยบายไปปฏิบัติทำให้เกิดความล้มเหลว ซึ่งการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ครอบคลุมทุกด้าน จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

7. การประเมินผลนโยบายไปปฏิบัติ

การประเมินผลโครงการ (Project Evaluation) เป็นคำที่ประกอบขึ้นจาก คำว่าการประเมินผล (Evaluation) กับคำว่าโครงการ (Project) ซึ่งหมายความว่า เป็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์บางประการ โดยที่ผู้จัดทำโครงการมุ่งหวังว่าเมื่อทำกิจกรรมนั้นตามหลักเกณฑ์หรือขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้แล้ว จะบรรลุวัตถุประสงค์ ในบางประการหรือหลายประการที่ตั้งไว้ หากมีกฎเกณฑ์หรือขั้นตอนหรือกระบวนการ ที่ดำเนินการแตกต่างกันก็อาจได้ผลลัพธ์ออกมาไม่เหมือนกัน

7.1. ความสำคัญของการประเมินผลนโยบายไปปฏิบัติ

การที่ต้องทำการประเมินนโยบายตั้งแต่มีการดำเนินการตามนโยบาย เนื่องจากต้องมีการตรวจสอบอยู่เสมอว่า นโยบายสาธารณะหรือโครงการต่าง ๆ ซึ่งเป็น ส่วนประกอบที่สำคัญของนโยบายสาธารณะนั้น ได้มีการปฏิบัติอย่างถูกต้องหรือไม่ มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการดำเนินงานสูงต่ำเพียงไร มีปัญหาอุปสรรคหรือ ข้อบกพร่องเกิดขึ้นอย่างไรหรือไม่ มีการเบี่ยงเบนไปจากนโยบายที่วางไว้ตั้งแต่ต้นหรือไม่ ถ้ามีการเบี่ยงเบนก็จำเป็นต้องแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป นอกจากนี้ ในขณะที่มีนโยบายนั้น ออกมาอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ต่าง ๆ ขึ้นได้ นโยบายสาธารณะอาจต้องมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าว การประเมินนโยบายสาธารณะจึงเป็น เรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือมีผลต่อประชาชนทั้งประเทศหรือ เป็นผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ การประเมินผลนโยบายสาธารณะจะทำให้การ ดำเนินการตามนโยบายสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ เสน่ห์ จุย์โต (2551, หน้า 77) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการประเมินผลนโยบายไว้สำหรับผู้บริหารทั้งหลาย โดยมีประเด็นที่มีความสำคัญดังต่อไปนี้

1) ช่วยตัดสินใจให้มีความมั่นใจในแผนและโครงการต่อไป หรือจะยุติ ซึ่งการประเมินผลความสำเร็จของแผนและโครงการจะทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทราบถึงผลผลิตและผลกระทบของแผนและโครงการด้วย

2) ช่วยปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานและแนวทางปฏิบัติให้ก้าวหน้า การประเมินความสำเร็จของแผนและโครงการจะมุ่งไปสู่การประเมินผลของการปฏิบัติของผู้บริหารแผนและโครงการ รวมทั้งทีมงานที่เกี่ยวข้องด้วย

3) ช่วยตัดสินใจในการเพิ่มหรือตัดออกซึ่งกลยุทธ์และเทคนิคของแผนและโครงการบางอย่าง ในกรณีที่แผนและโครงการเกิดปัญหาและข้อขัดข้องอาจจำเป็นที่จะต้องใช้เทคนิคหรือกลยุทธ์ใหม่ ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อที่จะทำให้การบริหารแผนและโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

4) ช่วยในการพิจารณาขยายแผนและโครงการไปยังหน่วยงานอื่น ซึ่งการประเมินเกี่ยวกับแผนและโครงการดังกล่าว ทำให้ทราบถึงความสำเร็จของแผนและโครงการนั้น ในกรณีที่แผนและโครงการประสบผลสำเร็จอาจจะนำมาเป็นแนวทางและข้อมูลสำหรับการบริหารงาน

5) ช่วยจัดสรรทรัพยากรระหว่างแผนและโครงการที่เลือกแล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด กล่าวคือ ในกรณีที่มีหลายแผน หลายโครงการ แต่มีทรัพยากรจำกัด ไม่อาจแบ่งสรรทรัพยากรให้ได้ตามแผนและโครงการ จำเป็นต้องเลือกเฉพาะบางแผนและบางโครงการมาดำเนินการ

จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์ (2551, หน้า 38) ได้กล่าวสรุปถึงความสำคัญของการประเมินผลนโยบายไว้ว่า นโยบายสาธารณะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานและบุคคลหลายฝ่าย จึงปรากฏอยู่เสมอว่าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมิได้ให้ความสำคัญกับการประเมินผลนโยบายสาธารณะเท่าที่ควร มักจะมีการปิดความรับผิดชอบในการประเมินผลนโยบายอยู่เสมอ เพราะการประเมินจะเป็นตัวชี้วัดสำคัญถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย ความสามารถในการดำเนินการตามนโยบายของหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนโยบายต่าง ๆ ด้วย หน่วยงานทั้งหลายอาจเห็นว่าเป็นเรื่องเสี่ยงเกินไปที่จะมีการประเมินผลนโยบายอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอน เพราะจะพบข้อบกพร่องต่าง ๆ มากมาย อันอาจเป็นผลเสียต่อหน่วยงาน ความเห็นเช่นนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง เพราะถ้ามีการประเมินผลนโยบายกันอย่างจริงจัง และนำผลการประเมินมาใช้จะทำให้เกิดประโยชน์หลายประการ ย่อมเกิดผลดีมากกว่าผลเสีย โดยเฉพาะจะช่วยให้การวิเคราะห์ขั้นตอนต่าง ๆ ของนโยบาย ตลอดจนการดำเนินการตามนโยบายกระทำได้ดีกว่าเดิม หน่วยงานทั้งหลายที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ความรู้ ประสบการณ์ และบทเรียนที่ได้รับจากนโยบายหนึ่งไปปรับปรุงแก้ไขนโยบายต่าง ๆ ไป การประเมินนโยบายจึงเป็นเรื่องที่ทุกหน่วยงานควรให้ความสนใจ

เจตน์ ดวงสงค์ (2552, หน้า 10) ได้กล่าวสรุปความสำคัญของการกำหนดนโยบาย โดยมีข้อสังเกตไว้ว่า การประเมินนั้น ต้องมีการตรวจสอบว่ามีการปฏิบัติถูกต้อง

ตามวัตถุประสงค์ การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด
เกิดปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติประการใด เพื่อแก้ไขปัญหาคือได้ทันการและนำผลการ
ประเมินมาปรับปรุงนโยบายหรือกำหนดนโยบายใหม่ รวมทั้งการประเมินความก้าวหน้า
ในการปฏิบัติงานของรัฐบาล/ช่วยตัดสินใจในนโยบายเกี่ยวกับการกระจายทรัพยากร/เป็น
ข้อมูลด้านงบประมาณ

7.2 แนวทางการประเมินผลนโยบาย

Dunn (2004) ได้กล่าวถึงแนวทางในการประเมินนโยบายไว้ได้อย่าง
น่าสนใจ ซึ่ง William N. Dunn จะเน้นถึงสภาพข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมทางสังคม
มีผลต่อการบุคคล กลุ่มบุคคล และสังคมโดยรวม โดยแนวทางในการประเมินผลนี้
ได้ถูกแยกออกเป็น 3 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 การประเมินผลแบบเทียม (Pseudo – Evaluation)

การประเมินผลแบบเทียมเป็นแนวทาง ซึ่งใช้วิธีการที่มีกฎเกณฑ์ เพื่อให้ทราบถึงผลของ
นโยบายอย่างเที่ยงตรง และเชื่อถือได้ โดยมีได้มุ่งพิจารณาเรื่องคุณค่าของนโยบายที่มีต่อ
บุคคล กลุ่มบุคคล และสังคมส่วนรวมแนวทางนี้ถือว่าการประเมินคุณค่าเป็นเรื่องที่ไม่
จำเป็น เพราะทราบกันอยู่แล้ว เรื่องคุณค่าของนโยบายต่าง ๆ เป็นเรื่องที่ปรากฏขึ้นมาเอง
ขณะที่ จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์ (2551, หน้า 97) ได้กล่าวถึงว่า การออกแบบสัมภาษณ์
การสัมภาษณ์อย่าง การออกแบบการทดลอง และเทคนิคทางสถิติอื่น ๆ เพื่อจะอธิบายตัวแปร
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของนโยบาย จัดเป็นเทคนิควิธีการในการประเมินผลแบบ
เทียมทั้งสิ้น การประเมินนโยบายตามแนวทางนี้ที่เห็นได้ทั่วไป

แนวทางที่ 2 การประเมินผลแบบทางการ (Formal – Evaluation)

การประเมินแบบทางการเป็นแนวทางในการประเมินผลนโยบายที่ใช้วิธีการที่มีหลักมีเกณฑ์
เช่นเดียวกับแนวทางแรก และประเมินผลนโยบายในลักษณะที่นโยบายนั้นได้มีการประกาศ
อย่างเป็นทางการถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย การประเมินผลแบบทางการนี้
นักวิเคราะห์นโยบายสามารถใช้วิธีการเช่นเดียวกับการประเมินผลตามแนวทางแรกเพื่อให้
เกิดความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ในการประเมิน ข้อแตกต่างที่สำคัญก็คือ การประเมินแบบ
ทางการต้องอาศัยกฎหมาย เอกสารหลักฐานของนโยบาย หรือโครงการที่จัดทำตาม
นโยบาย ตลอดจนจะต้องมีการสอบถามสัมภาษณ์ผู้วางนโยบายและผู้บริหารในเรื่อง
การกำหนดเป้าหมายแล้ววัตถุประสงค์ การประเมินแบบทางการจะมุ่งถึงเกณฑ์ในการประเมิน
ที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล การประเมินแบบทางการสามารถ

กระทำได้หลายวิธี เช่น การประเมินสรุปผล (Summative Evaluation) คือ ทำการประเมินว่า นโยบายนั้นบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยทำการประเมินนโยบายที่กำหนด ขึ้นอย่างแน่นอน และมีการดำเนินการตามนโยบายแล้ว อีกวิธีหนึ่งคือ การประเมินผลขณะ ปฏิบัติ (Formative Evaluation) วิธีนี้ต้องการให้มีการประเมินอย่างต่อเนื่อง คือ มีการ ประเมินผลขณะที่มีการปฏิบัติตามนโยบาย จุดมุ่งหมายก็เช่นเดียวกับวิธีแรก คือ เพื่อดูว่า นโยบายนั้นบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่ จะเห็นว่าความแตกต่างของการ ประเมิน 2 วิธีนี้อยู่ที่ช่วงเวลาในการประเมินเท่านั้น

แนวทางที่ 3 การประเมินผลเชิงตัดสินใจ (Decision-Theoretic Evaluation) การประเมินนโยบายตามแนวทางนี้ต่างจาก 2 แนวทางแรก ค การประเมินแนวทางนี้ต้อง อาศัยความเห็นของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในเรื่องคุณค่าของนโยบาย ใน 2 แนวทางที่ได้ พิจารณามาแล้วจะพบว่า การประเมินแบบเทียบไม่คำนึงถึงเรื่องคุณค่า เพราะถือว่าคุณค่า จะปรากฏขึ้นมาเองไม่จำเป็นต้องประเมิน สำหรับการประเมินแบบแท้ คุณค่าของนโยบาย ขึ้นอยู่กับผู้วางนโยบายหรือผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ประเมิน การประเมินแบบแท้อาศัยข้อมูล จากที่มาจากเพียงแหล่งเดียวเท่านั้น การประเมินเชิงตัดสินใจเป็นแนวทางที่ของการประเมิน ใน 2 แนวทางแรก เพราะถือว่าทุกฝ่ายมีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดและปฏิบัติตาม นโยบาย ข้อบกพร่องของการประเมินนโยบาย

7.3 เทคนิคในการประเมินนโยบาย

เทคนิคในการประเมินผลนโยบายนั้นมีอยู่มากมาย ผู้ทำการประเมินผล นโยบายจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการประเมินอันจะส่งผลถึง ผลที่ได้รับจากการประเมินมีความเที่ยงตรง แม่นยำ และเป็นธรรมกับผู้ถูกประเมิน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความแม่นยำ เที่ยงตรงและครอบคลุมบริบททั้งหมดของการประเมินผล จึงต้องมีการใช้เทคนิควิธีการในการประเมินและเทคนิคที่เป็นที่นิยมถือเป็นแบบในการ ประเมิน ตามแนวคิดการประเมินผลนโยบายที่จะใช้สำหรับเป็นแนวทาง (Approach) ต่าง ๆ ในการประเมินผลนโยบาย ดังตาราง 1

ตาราง 1 การประเมินผลนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

แนวทางในการประเมินผล นโยบาย	เทคนิคในการประเมินผลนโยบาย
การประเมินผลแบบเทียม (Pseudo Evaluation)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การแสดงด้วยกราฟ (Graphic Displays) 2. การแสดงด้วยตาราง (Tabular Displays) 3. การใช้เลขดัชนี (Index Numbers) 4. การวิเคราะห์หอนุกรมเวลา (Interrupted Time Series Analysis) 5. การวิเคราะห์ถดถอยไม่ต่อเนื่อง (Regression Discontinuity Analysis)
การประเมินผลแบบทางการ (Formal Evaluation)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การใช้แผนที่วัตถุประสงค์ (Objective Mapping) 2. การทำคุณค่าให้เด่นชัด (Value Clarification) 3. การวิจารณ์คุณค่า (Value Critique) 4. การใช้แผนที่ข้อจำกัด (Constraint Mapping) 5. การวิเคราะห์ผลกระทบรวม (Cross-Impact Analysis) 6. การใช้ส่วนลด (Discounting)
การประเมินผลเชิงตัดสินใจ (Decision-Theoretic Evaluation)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การระดมสมอง (Brainstorming) 2. การวิเคราะห์สมมติฐาน (Assumption Analysis) 3. นโยบายเดลฟาย (Policy Delphi) 4. การวิเคราะห์การสำรวจผู้ใช้ (User – Survey Analysis)

ที่มา : จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์ (2551, หน้า 67)

James (2003) ได้กล่าวถึงการประเมินนโยบายไว้ว่า เป็นการประเมินนโยบายสามารถกระทำได้หลายวิธีด้วยกัน โดยเริ่มตั้งแต่วิธีประเมินที่ไม่มีหลักเกณฑ์ (Haphazard) ไปจนกระทั่งวิธีประเมินที่เป็นระบบ (Systematic) ในบางกรณีการประเมินนโยบายมีลักษณะเป็นระเบียบแบบแผนเป็นสถาบัน (Institutionalized) ในขณะที่การประเมิน

นโยบายบางอย่างก็กระทำอย่างไม่เป็นทางการ (Informal) และไม่มีระเบียบแบบแผนหรือจัดโครงสร้างของการประเมิน (Unstructured) เทคนิคการประเมินนโยบายที่ไม่มีกฎเกณฑ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ มีดังนี้

1. เทคนิคการประเมินนโยบายที่ไม่มีกฎเกณฑ์ ไม่เป็นทางการหรือไม่มีระเบียบแบบแผนที่แน่นอน ได้แก่ การประเมินนโยบายที่ใช้ความประทับใจ (Impression) หรือความเห็นของผู้ประเมินนโยบายเป็นหลัก การประเมินนโยบายตามวิธีที่ผู้ประเมินใช้พิจารณาญาณของตนหรือความประทับใจบางอย่างเป็นเครื่องตัดสิน การประเมินในลักษณะนี้ไม่ต้องอาศัยเทคนิคหรือกระบวนการในการเก็บรวบรวมข่าวสาร ผู้ประเมินมีความเห็น อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับนโยบายก็ทำการประเมินนโยบายไปตามความเห็นของตน วิธีการนี้มักมีอยู่ทั่วไปในการประเมินหรือออกความเห็นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะของประชาชนทั่วไป บางครั้งการประเมินนโยบายด้วยวิธีนี้มีได้เกิดจากอคติของผู้ประเมิน แต่เป็นเพราะผู้ประเมินได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับนโยบายมาอย่างจำกัดหรือได้รับมาเฉพาะปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ทำให้ผู้ประเมินมองเห็นภาพของนโยบายเฉพาะด้านที่ได้รับทราบมาเท่านั้น บางกรณีการใช้ความประทับใจอาจเกิดจากการที่ผู้ประเมินมีความเชื่อถือไว้วางใจในตัวผู้กำหนดนโยบาย นักวิเคราะห์นโยบายและหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ทำให้เกิดความเชื่อว่่านโยบาย นักวิเคราะห์นโยบายและหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ทำให้เกิดความเชื่อว่่านโยบายในเรื่องนั้นเป็นเรื่องถูกต้องเหมาะสมแล้ว วิธีการประเมินแบบนี้มีปรากฏอยู่ทั่วไปหลายประเทศมีความเคยชินกับการประเมินนโยบายในลักษณะนี้ ปัญหาสำคัญของวิธีการประเมินนโยบายแบบนี้ ก็คือ การไม่มีเทคนิควิธีที่แน่นอนหรือไม่มีเทคนิควิธีในการประเมินนโยบายเลย การประเมินตามวิธีการนี้ย่อมนำมาซึ่งความขัดแย้ง เนื่องจากผู้ประเมินแต่ละคนย่อมสร้างปัญหาในการประเมินนโยบาย คือ ผู้ประเมินอาจประเมินนโยบายเดียวกันต่างกันออกไป บางคนอาจมองว่่านโยบายประสบความสำเร็จ ขณะที่คนอื่นมองเห็นว่่าเป็นความล้มเหลว

เทคนิคการประเมินนโยบายในการประการต่อมา พยายามหาวิธีการหรือหลักเกณฑ์ในการประเมินมากขึ้น พิจารณาจากการปฏิบัติตามนโยบาย การประเมินตามวิธีนี้ต้องการทราบว่่า มีการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างถูกต้องหรือไม่ การดำเนินตามวิธีนี้ต้องการทราบว่่า มีการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นไปอย่างซื่อสัตย์สุจริตหรือไม่ ใครเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบายนั้น การประเมินนโยบายในลักษณะเช่นนี้ดีกว่าแบบแรกตรง

ที่ทราบว่าจะประเมินนโยบายนั้นจะต้องกระทำทุกขั้นตอน การประเมินตามวิธีนี้สนใจเฉพาะขั้นตอนการปฏิบัติตามนโยบาย คือ จะทำการประเมินว่ามีการปฏิบัติตามนโยบายหรือไม่เท่านั้นไม่ทราบผลกระทบที่แท้จริงของนโยบายและไม่ทราบว่าการปฏิบัติตามนโยบายนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงไร

2. เทคนิคการประเมินนโยบายอย่างเป็นทางการประเมินตามวิธีนี้จะมุ่งถึงผลกระทบของนโยบายและจะต้องทำการประเมินนโยบายทุกขั้นตอน คือ ตั้งแต่มีการวางนโยบาย การปฏิบัติตามนโยบายและผลของนโยบาย การประเมินนโยบายตามวิธีนี้สามารถใช้ประโยชน์จากเทคนิคการวิเคราะห์นโยบายหรือเทคนิคการวิเคราะห์นโยบายและประเมินโครงการ ซึ่งเป็นที่นิยมใช้กันแพร่หลาย ได้แก่ การวิเคราะห์ต้นทุนผลประโยชน์ (Cost - Effectiveness Analysis) การใช้ตัวแบบระบบ (System Model) และการออกแบบการทดลอง (Experimental Designs) เป็นต้น และการวิเคราะห์ต้นทุนผลประโยชน์นั้นต้องการเปรียบเทียบว่านโยบายหรือโครงการต่าง ๆ ให้ผลประโยชน์มากน้อยเพียงไรเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่าย การประเมินในลักษณะนี้จำเป็นต้องอาศัยจำนวนเงินผลประโยชน์และจำนวนเงินทำได้ยาก สำหรับการวิเคราะห์ต้นทุนประสิทธิผลมีจุดมุ่งหมายจะประเมินประสิทธิภาพในทางเทคนิค (Technical Efficiency) ของนโยบายหรือโครงการ ในขณะที่การวิเคราะห์ต้นทุนผลประโยชน์มีจุดมุ่งหมายที่ประสิทธิภาพในการประหยัด (Economic Efficiency) ของนโยบายหรือโครงการ สำหรับการใช้อย่างแบบการบรรลุเป้าหมายนั้นเป็นการประเมินนโยบายหรือโครงการที่มุ่งพิจารณาเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ เช่น นโยบายการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ถ้าตั้งเป้าหมายไว้ว่ามีนโยบายเพิ่มผลผลิตมากขึ้นกว่าปีที่แล้ว 10% ก็ทำการประเมินดูว่าผลผลิตที่ได้มานั้นเป็นไปตามเป้าหมายของนโยบายหรือไม่ ส่วนการใช้ตัวแบบระบบนั้น เป็นการประเมินนโยบายทุกปัจจัยและทุกขั้นตอน ตั้งแต่ประเมินปัจจัยนำเข้าของนโยบาย กระบวนการปฏิบัติและผลลัพธ์ของนโยบาย รวมตลอดทั้งพิจารณาผลกระทบ ผลตามมาของนโยบายอีกด้วย 1) การออกแบบที่ได้ทดลอง เช่น การทดสอบครั้งเดียว (One - Shot Case Study) เป็นต้น วิธีการประเมินแบบนี้มิได้ใช้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม 2) การออกแบบกึ่งทดลอง เช่น การใช้อนุกรมเวลา (Time Series) หรือการใช้กลุ่มควบคุมที่ต่างกัน (Non-Equivalent Control Group) เป็นต้น วิธีการประเมินแบบนี้เป็นการศึกษาทดสอบหลายครั้ง และในบางลักษณะมีการใช้กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองและ 3) การออกแบบทดลองที่แท้จริง เช่น การวัดล่วงหน้าและวัด

ตามหลังโดยมีกลุ่มควบคุม (Pretest – Posttest control Group Design) เป็นต้น วิธีการประเมินแบบนี้ต้องใช้กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองและใช้การสุ่มตัวอย่างดังกล่าว

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เทคนิคในการประเมินนโยบายนั้นมียุ่มาหลาย ผู้ทำการประเมินจำเป็นต้องศึกษาและพิจารณาว่าจะใช้เทคนิคใดจึงจะเหมาะสมและให้ประโยชน์ต่อการประเมินนโยบายมากที่สุด

7.4 กระบวนการประเมินผลนโยบาย

แนวคิดกระบวนการประเมินผลนโยบายไว้อย่างละเอียดและเป็นขั้นตอนที่นำศึกษาอิง ได้นำเสนอให้เห็นเป็นรูปธรรม เน้นถึงความละเอียดทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนแรกเริ่ม ขั้นตอนวัดผลที่เน้นย้ำกันตลอดและขั้นตอนวิเคราะห์ ซึ่งจะต้องมีความแม่นยำทางเนื้อหาและทางความเป็นจริง ประกอบเข้ากัน ในกรอบแนวคิดกระบวนการประเมินผลนโยบายแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ (Charleso Jones, 1977)

ขั้นตอนแรก คือ การกำหนดรายละเอียด (Specification)

ว่าจะประเมินอะไร เหตุที่ต้องมีการกำหนดรายละเอียดเพราะเป้าหมายของนโยบายบางนโยบายก็มีความแน่ชัด เช่น นโยบายเพิ่มที่อยู่อาศัย สามารถทราบได้แน่ชัดว่าจะเพิ่มปีละเท่าไร เป็นต้น บางนโยบายที่จะทำการประเมินช่วยให้ทราบเป้าหมายไม่แน่ชัด เช่น นโยบายเศรษฐกิจ เป็นต้น การกำหนดรายละเอียดของนโยบายที่จะทำการประเมินช่วยให้ทราบเป้าหมายในการประเมินนโยบายแน่ชัดและทราบประเด็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการประเมินนโยบาย อย่างไรก็ตามมักจะพบอยู่เสมอว่าการประเมินนโยบายบางครั้งไม่มีการกำหนดรายละเอียดของสิ่งที่จะทำการประเมินทั้ง ๆ ที่เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญเหตุที่การกำหนดรายละเอียดถูกละเลยก็เพราะว่าการประเมินนโยบายนั้นส่วนใหญ่กระทำกันเพราะมีเป้าหมายหรือข้อบังคับกำหนดให้ทำการประเมิน ผู้ทำการประเมินนโยบายต้องกระทำไปตามข้อกำหนด จึงไม่ค่อยได้พิจารณาความเหมาะสมและความจำเป็นในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะพยายามหลีกเลี่ยงการเพิ่มงานโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพและความถูกต้องของการประเมินเท่าใดนัก

ขั้นตอนที่สอง คือ การวัดผล (Measurement) เมื่อสามารถกำหนดรายละเอียดได้แล้วขั้นตอนต่อมาคือจะต้องมีการวัดผล การวัดผลจะกระทำ ๆ ได้ต้องอาศัยการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่จะทำการประเมิน ขั้นตอนนี้ก็เช่นเดียวกับขั้นตอนแรก คือ มีความแตกต่างและมีการเบี่ยงเบนไปได้มากตั้งแต่การเก็บข้อมูลอย่างมีหลักเกณฑ์มากเพียงไรยอมทำให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องเที่ยงตรงและเชื่อถือได้มากขึ้น

ขั้นตอนที่สาม คือ การวิเคราะห์ (Analysis) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บมา หรือที่วัดผลออกมาแล้ว วิธีการวิเคราะห์ก็มีปัญหาเช่นเดียวกับสองขั้นตอนแรก คือ มีความแตกต่างกันในรูปแบบและวิธีการวิเคราะห์ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์เชิงปริมาณที่มีความแน่นอนสูง เช่น การวิเคราะห์ต้นทุนผลประโยชน์ไปจนกระทั่งการใช้ความประทับใจหรือใช้ประสบการณ์จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์ก็คือ เพื่อให้สามารถจัดทำข้อสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของนโยบายเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ตัดสินใจคุณซึ่งเป็นจุดหมายของการประเมินค่าของนโยบายซึ่งเป็นจุดหมายของการประเมินนโยบาย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีความแตกต่างกันมากในกระบวนการประเมินนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดรายละเอียดการวัดผลและการวิเคราะห์ ดังนั้นจึงไม่ควรยึดถือวิธีการใดวิธีการเดียวว่าดีที่สุดหรือเป็นวิธีการที่ควรนำมาปฏิบัติตลอดไป การประเมินนโยบายพิจารณาโดยสรุปก็คือ กิจกรรมที่จะตัดสินว่านโยบายนั้นมีความดีหรือมีคุณค่าเพียงไร การอาศัยการวิเคราะห์ในหลายรูปแบบอาจช่วยให้การประเมินนโยบายมีคุณภาพมากที่สุด

Samuel (1988) ได้กำหนดขั้นตอนในการประเมินไว้ 4 ขั้นตอน คือ

- 1) พิจารณารายละเอียดและวัตถุประสงค์ในการประเมิน
- 2) พิจารณาข้อมูลที่จะต้องใช้ในการวัดวัตถุประสงค์และวัดผลกระทบต่าง ๆ ของนโยบาย
- 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลและ
- 4) วิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลที่รวบรวมได้

วรเดช จันทรศรและไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2543, หน้า 40) ได้สร้างคิดค้นตัวแบบการประเมินแบบใหม่ที่ชื่อว่า การประเมินแบบระบบเปิด โดยได้มีการกำหนดขั้นตอนการประเมินผลตามแนวทางวิธีการนี้ แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนการประเมิน การประเมินผลเริ่มจากการกำหนดหน่วยที่จะทำการวิเคราะห์หรือประเมิน (Unit of Analysis or Evaluation) ซึ่งอาจเป็นองค์กรหน่วยงาน เจ้าหน้าที่หรือโครงการพัฒนา โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายและประชากรกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนรวมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการประเมินว่าจะต้องการประเมินอะไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง และกำหนดผลลัพธ์สุดท้ายของการประเมินด้านใดบ้าง ขั้นตอนนี้จึงเป็นการวางแผนการประเมินในภาพรวมและออกแบบการประเมิน การกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินผล สำหรับขอบเขตของการประเมินขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์ ผลลัพธ์สุดท้ายที่มุ่งหวังตลอดจนทรัพยากรและงบประมาณจากหน่วยงานสนับสนุนการประเมินผล

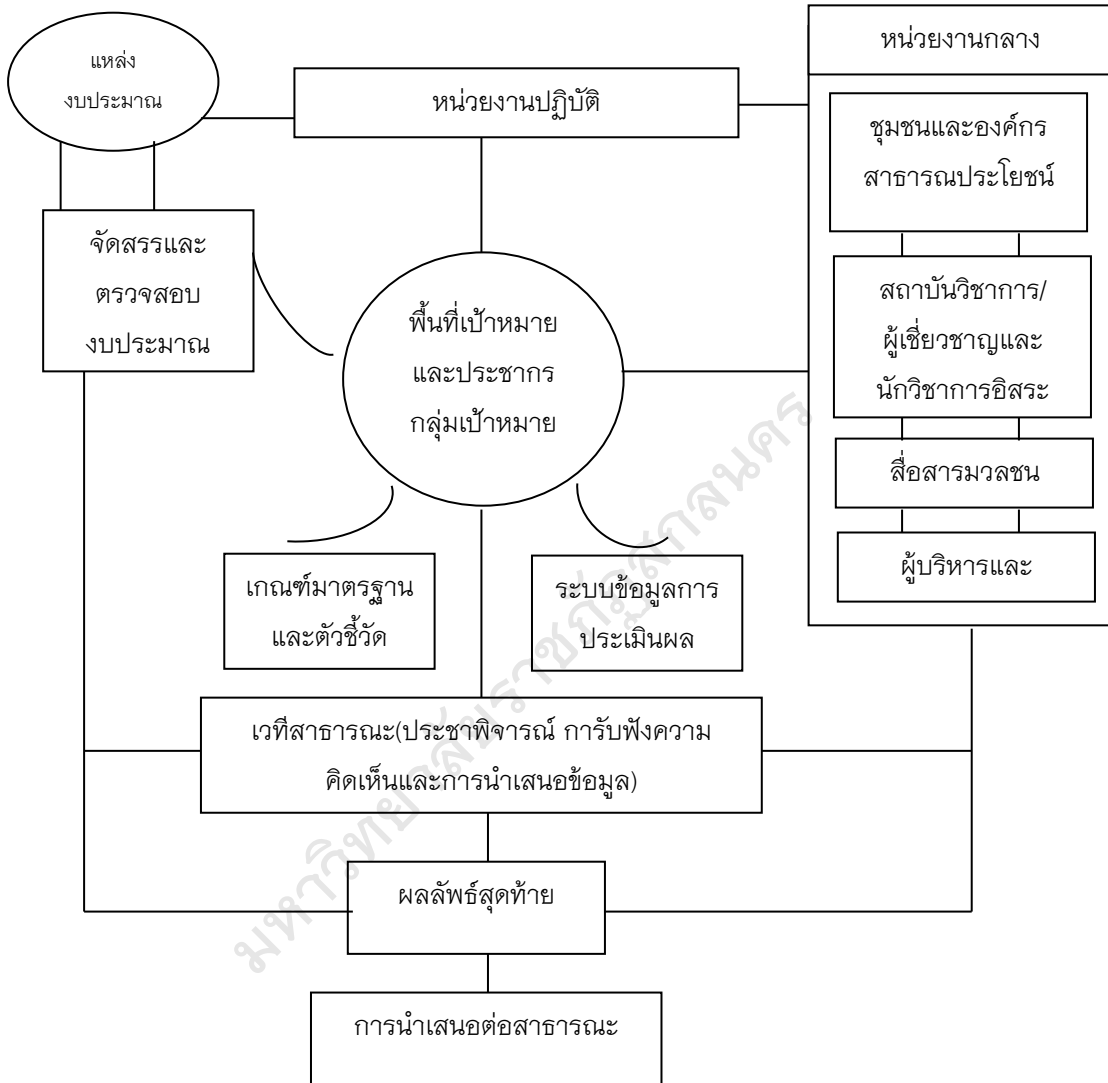
ขั้นตอนที่ 2 การจัดเตรียมองค์กร เป็นการจัดเตรียมองค์กรกลาง การประเมินผลโดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง องค์กรกลางประเมินผล ประกอบด้วย ตัวแทนจากชุมชนและองค์กรสาธารณะประโยชน์ สถาบันวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการอิสระ สื่อมวลชนผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ จากหน่วยงาน ที่รับผิดชอบ โดยกำหนดระบบการประสานงาน และการดำเนินงานในระบบที่มุ่งงาน ประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดชุดข้อมูลสำหรับการประเมินผล และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะเปิดกว้างและที่สำคัญคือเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้รับบริการ ตลอดจนชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) มาให้ข้อมูลหรือร่วม ในการประเมินผลโดยตรง โดยอาจเปิดเวทีรับฟังข้อมูลความคิดเห็น หรือเปิดรับข้อมูลทาง ช่องทางหลากหลาย เช่น การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การระดมความคิด การสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายโดยตรง หรือการเปิดรับข้อมูลทางไปรษณีย์ โทรศัพท์ โทรสาร Internet E - mail หรือทางสื่อสารมวลชนรูปแบบอื่น

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และประเมินผล ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม จะนำมาใช้เพื่อการวิเคราะห์ โดยพิจารณาถึงความสอดคล้องกับเกณฑ์และตัวชี้วัดการ ประเมินที่ได้กำหนดไว้ ในขั้นตอนการวิเคราะห์และประเมินผล จะเปิดโอกาสให้สาธารณะ ชนที่สนใจมาร่วมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทีมงานประเมินผล โดยกำหนดให้มี เวทีสาธารณะ (Public Forum) รวมทั้งเปิดกว้างให้มีการวิพากษ์วิจารณ์และรับฟังผล สะท้อนกลับ (Feedback) ก่อนที่จะจัดทำสรุปผลขั้นสุดท้าย เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีโอกาส แลกเปลี่ยนทัศนคติและข้อเสนอแนะที่เป็นฉันทานุมติ (Consensus)

ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอต่อสาธารณชน เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่มีความสำคัญ มากเช่นกัน โดยเป็นการนำเสนอผลการประเมินให้ทุกฝ่ายได้รับทราบ กล่าวคือ ประชากร กลุ่มเป้าหมาย ผู้กำหนดนโยบาย หน่วยงานนำนโยบายไปปฏิบัติในฐานหน่วยงาน รับผิดชอบดำเนินงาน หน่วยงานสนับสนุนงบประมาณ ตลอดจนสาธารณะชนผู้สนใจ ได้รับทราบผลการประเมิน รวมถึงการนำเสนอการตัดสินใจเชิงนโยบายให้สาธารณชน ได้รับทราบว่าผู้ตัดสินใจนโยบาย (Policy Makers) หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจจะกระทำหรือไม่ กระทำอะไร อย่างไรต่อไป โดยอาศัยพื้นฐานข้อเท็จจริงจากผลการประเมินที่ได้รับ เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงแก้ไขหรือการขยายผลการดำเนินงานและเพื่อเป็นหลักประกันว่า ประชาชนเป้าหมายจะได้รับบริการที่ดี ทั้งถึงและเป็นธรรมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจาก

บริการของรัฐ การประเมินผลการดำเนินงานในระบบเปิด ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 กระบวนการประเมินผลในระบบเปิด

ที่มา : วรเดช จันทรศรและไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2543, หน้า 45)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติโดยทั่วไปจะเน้นเรื่องการควบคุม การใช้อำนาจในการปฏิบัติงาน กระบวนการดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนงานประจำที่มีการควบคุมการปฏิบัติงานตามนโยบาย การนำนโยบายไปบริหารจึงมักจะไม่มี

ประสบความสำเร็จตามตัวแบบกระบวนการราชการแต่การบริหารนโยบายจะมี ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพขึ้นกับปัจจัยหลายประการ คือ จุดมุ่งหมายและเป้าหมาย ที่ชัดเจน ทรัพยากรที่นำมาใช้ในโครงการต้องมีเพียงพอและมีคุณภาพ การสื่อสารติดต่อ ระหว่างผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานควรมีอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การควบคุม และประเมินเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผล ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไป ปฏิบัติควรมีความพร้อมและศักยภาพ ประการสุดท้ายทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน สนับสนุนนโยบายของรัฐ กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติมีความสำคัญในทางนโยบาย เป็นขั้นตอนหลังจากมีการกำหนดนโยบายแล้วเพื่อทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยมีตัวแบบ ทฤษฎีในการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจถึงปัจจัยสำคัญ ๆ ในการนำนโยบายไปบริหาร เพราะปัจจัยเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติมีประสิทธิผลและ ประสิทธิภาพตามต้องการ

8. องค์ประกอบการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ มาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีดังนี้ กานต์ เสกขุนทด (2552, บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จของการนำนโยบายการไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) การกำหนดภารกิจและ การมอบหมายงาน 2) กระบวนการดำเนินงาน 3) การตรวจสอบควบคุมและ การประเมินผล 4) สมรรถนะขององค์กร 5) บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในระดับล่าง

พุมมา คนขยัน (2554) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการนำนโยบายการไป ปฏิบัติ ได้แก่ 1) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) สมรรถนะขององค์กร 3) บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในระดับล่าง 4) การสื่อสารระหว่างองค์กรและการบังคับใช้

วรเดช จันทรศร (2554) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการนำนโยบายการไป ปฏิบัติ ได้แก่ 1) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) สมรรถนะขององค์กร 3) ความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง 4) กลุ่มเป้าหมายของนโยบาย 5) ทรัพยากร ของนโยบาย การสื่อสารระหว่างองค์กรและการบังคับใช้

ชูชาติ ปุษยะนาวิน (2555) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการนำนโยบายการไป ปฏิบัติ ได้แก่ 1) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) สมรรถนะขององค์กร ความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง 3) ความสามารถทางการบริหารของผู้นำ

ขวัญฤดี จันทิมา (2556) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการนำนโยบายการไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) สมรรถนะขององค์กร 3) ทรัพยากรของนโยบาย 4) การมีส่วนร่วมของประชาชนการประชาสัมพันธ์

ธนภัทร โคตรสิงห์ (2556) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการนำนโยบายการไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) สมรรถนะขององค์กร 3) ความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง 4) กลุ่มเป้าหมายของนโยบาย

กฤษณ์ รักษาติเจริญ (2558) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการนำนโยบายการไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) สมรรถนะขององค์กร 3) ความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง 4) กลุ่มเป้าหมายของนโยบาย 5) ทรัพยากรของนโยบาย

กัมปนาท พรพรหมวินิจ (2559) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการนำนโยบายการไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) การตรวจสอบควบคุมและการประเมินผล 3) ความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง 4) ทรัพยากรของนโยบาย 5) โครงสร้างระบบราชการ

สุนิษา ผ่านภูวงค์ (2559) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการนำนโยบายการไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) วางแผนการดำเนินงาน 2) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 3). การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน 4) กระบวนการดำเนินงาน 5) การตรวจสอบควบคุมและการประเมินผล

Walter Williams (2005) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการนำนโยบายการไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) สมรรถนะขององค์กร 3) ความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง

Evangelia Petridou (2014) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการนำนโยบายการไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) กระบวนการดำเนินงาน 3) ความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง 4) กลุ่มเป้าหมายของนโยบาย 5) การสื่อสารระหว่างองค์กรและการบังคับใช้การสนับสนุนนโยบาย

ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยได้นำแนวคิดทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังตาราง 2

ตาราง 2 การสังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

องค์ประกอบการนำนโยบายไปปฏิบัติ	1. กานต์ เสกขุทต (2552)	2. พนมมา คนขยัน (2554)	3. วรเดช จันทรรต (2554)	4. ชูชาติ ปุษะนาวิณ (2555)	5. ขวัญฤดี จันทิมา (2556)	6. ธนภัทร โคตรสิงห์ (2556)	7. กฤษณ์ รักรชาติเจริญ (2558)	8. กำปนาท พรพรหมวิจิตร (2559)	9. สุวิชา ผ่านภูวงค์ (2559)	10. Walter Williams (2005)	11. Evangelia Petridou (2014)	รวม	ร้อยละ
1. วางแผนการดำเนินงาน									✓			1	9.09
2. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	90.90
3. การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน	✓								✓			2	18.18
4. กระบวนการดำเนินงาน	✓								✓		✓	3	27.27
5. การตรวจสอบควบคุมและการประเมินผล								✓	✓			2	18.18
6. สมรรถนะขององค์กร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓		8	72.72
7. บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในระดับล่าง	✓	✓			✓	✓	✓			✓		6	54.54
8. ความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง			✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	8	72.72
9. กลุ่มเป้าหมายของนโยบาย			✓			✓	✓				✓	4	36.36
10. ทรัพยากรของนโยบาย		✓	✓		✓		✓	✓				5	45.45
11. การมีส่วนร่วมของประชาชน					✓							1	9.09
12. การสื่อสารระหว่างองค์กรและการบังคับใช้		✓	✓							✓	✓	3	27.27

ตาราง 2 (ต่อ)

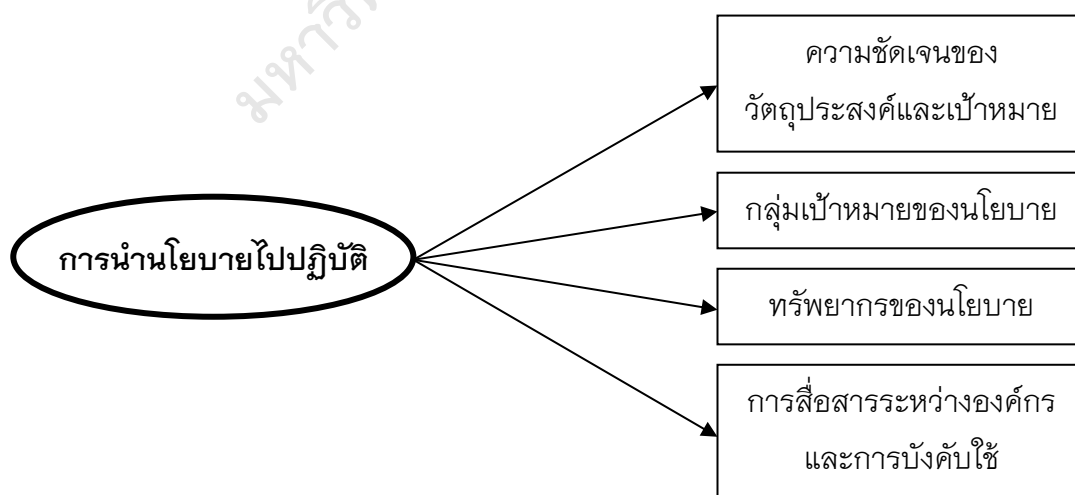
องค์ประกอบการนำนโยบายไปปฏิบัติ	1. กานต์ เสกขุนทด (2552)	2. พงษ์มา คนขยัน (2554)	3. วรเดช จันทระตร (2554)	4. ชูชาติ ปุษะนาวิน (2555)	5. ชวัลฤดี จันทิมา (2556)	6. ธนภัทร โคตรสิงห์ (2556)	7. กฤษณ์ รัชชาติเจริญ (2558)	8. กำปนาท พรพรมวิจิตร (2559)	9. สุมิชา ผ่านภูวงค์ (2559)	10. Walter Williams (2005)	11. Evangelia Petridou (2014)	รวม	ร้อยละ
13. แหล่งที่มาของนโยบาย												0	0
14. การสนับสนุนนโยบาย											✓	1	9.09
15. ความสามารถทางการบริหารของผู้นำ				✓			✓					2	18.18
16. การประชาสัมพันธ์					✓							1	9.09
17. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	✓											1	9.09
18. โครงสร้างระบบราชการ								✓				1	9.09

จากตาราง 2 สรุปได้ว่าองค์ประกอบของการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การเลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ 10 ขึ้นไป จากตารางการสังเคราะห์องค์ประกอบพบว่ามีความใกล้เคียงกัน จึงนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ประเภทของคำที่มีลักษณะเหมือนกัน ผู้วิจัยได้จัดองค์ประกอบของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังนี้

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
2. กลุ่มเป้าหมายของนโยบาย ประกอบด้วย 1) มีการนำมารวมกันบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในระดับล่าง
3. ทรัพยากรของนโยบาย ประกอบด้วย สมรรถนะขององค์กร
4. การสื่อสารระหว่างองค์กรและการบังคับใช้ ประกอบด้วย ความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง

ดังนั้นสรุปได้ว่าองค์ประกอบที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อและความมุ่งหมายของการวิจัย ได้องค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ คือ

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
2. กลุ่มเป้าหมายของนโยบาย
3. ทรัพยากรของนโยบาย
4. การสื่อสารระหว่างองค์กรและการบังคับใช้

ภาพประกอบ 5 สรุปผลการสังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการจัดการและประสานกิจกรรม โดยบุคคล หรือกลุ่มบุคคลเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการ ดำเนินนโยบายขององค์การที่ได้กำหนดไว้ ในที่นี้หมายถึง การนำนโยบายเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ห้องการสิ่งแวดล้อมแขวงและห้องการสิ่งแวดล้อมเมืองของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย หมายถึง ความชัดเจนใน วัตถุประสงค์ที่เป็นเกณฑ์ประเมิน ความสำเร็จของการนำนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ไปปฏิบัติของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ห้องการสิ่งแวดล้อมแขวงและห้องการสิ่งแวดล้อมเมืองของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาวต้องมีการกำหนดกรอบแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ที่ชัดเจน เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถทำความเข้าใจได้และปฏิบัติตามได้โดยง่าย โดยดูจาก ความชัดเจนในวัตถุประสงค์ ความง่าย ต่อการทำความเข้าใจในนโยบายและสามารถ ปฏิบัติตามได้โดยง่าย

2. กลุ่มเป้าหมายของนโยบาย หมายถึง ปัจจัยจากประชาชน ในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ห้องการสิ่งแวดล้อมแขวงและห้องการสิ่งแวดล้อมเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวที่ช่วยผลักดันให้การนำนโยบายไปปฏิบัติบรรลุผลสำเร็จ ผลกระทบเชิงบวก ของผลสำเร็จตามนโยบาย แรงกดดันจากประชาชน ในเขตพื้นที่ดำเนินการปฏิบัติการของ ผู้นำชุมชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในพื้นที่ เป็นต้น โดยวัดจากเรื่องผลสะท้อนที่เกิด จากการปฏิบัติตามนโยบาย การร่วมมือจากประชาชน และปฏิบัติการของผู้นำชุมชนและ กลุ่มผลประโยชน์

3. ทรัพยากรของนโยบาย หมายถึง การสนับสนุนทรัพยากรในการ ดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ห้องการสิ่งแวดล้อมแขวง และห้องการ สิ่งแวดล้อมเมือง ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เช่น ทรัพยากรบุคคล วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ และงบประมาณซึ่งรวมถึงความคล่องตัวในการเบิกจ่ายทรัพยากร นโยบาย โดยวัดจากเรื่องการสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงาน ความพอเพียง

ของทรัพยากรในการดำเนินและความคล่องตัวในการเบิกจ่าย ทรัพยากร

4. การสื่อสารระหว่างองค์กรและการบังคับใช้ หมายถึง การทำให้ ผู้ที่เกี่ยวข้องและปฏิบัติตามนโยบายได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้อง และเข้าใจได้ตรงกัน ในวัตถุประสงค์ของนโยบาย ดังนั้นการสื่อสารในการนำนโยบาย เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ห้องการสิ่งแวดล้อมแขวงและห้องการสิ่งแวดล้อมเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวไปปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง สื่อสารได้อย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องทันต่อสถานการณ์ โดยวัดจากเรื่อง การสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้อง การสื่อสาร ข้อมูลที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจได้ตรงกันในวัตถุประสงค์ของนโยบาย และการสื่อสาร ที่สามารถทำได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่องทันต่อสถานการณ์ รวมทั้งการบังคับใช้นโยบาย โดยเน้นในเรื่องการให้คำแนะนำ การออกคำสั่ง หรือการให้ความยินยอม และ การดำเนินการตามนโยบายให้เป็นไปในแนวทางเดียว คือ จากข้างบนลงมาสู่ข้างล่าง ตามลำดับขั้นตอนของการจัดโครงสร้างขององค์การ

แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ความหมายเกี่ยวกับความตระหนักและ องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความตระหนัก แนวทางการสร้างความตระหนัก การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเภทของการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและองค์ประกอบความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละประเด็นดังนี้

1. ความหมายเกี่ยวกับความตระหนัก

นักวิชาการหลายท่านได้ความหมายเกี่ยวกับความตระหนัก ไว้เช่น วีระชน ขาวผ่อง (2551, หน้า 42) ได้กล่าวไว้ว่า “ความตระหนัก” หมายถึง สภาวะการณ์มีผลให้เกิด ความรู้สึก การรับรู้มุ่งสู่สภาวะจิตแห่งตน คือ ทศนคติ ความคิด ความเชื่อ ความสนใจ อันจะก่อให้เกิดความตระหนัก และจิตสำนึก พงษ์ชัย เฉลิมกลิ่น (2551, หน้า 50) กล่าวว่า “ความตระหนัก” หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ที่เป็นอารมณ์ความรู้สึกด้านทศนคติ ค่านิยม ความชอบ

หรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี ที่ได้จากการประเมินสิ่งเร้าต่าง ๆ ของบุคคลนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2552, หน้า 320) ได้ให้ความหมายของความตระหนักไว้ว่า หมายถึง รู้ประจักษ์ชัด และรู้ชัดแจ้ง กิตติภูมิ มีประดิษฐ์ (2553, หน้า 2) ได้กล่าวไว้ว่า ความตระหนัก หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึก รับรู้ คิดได้ มองเห็นประโยชน์และความสำคัญโดยการแสดงออกมาในทิศทางที่ต้องการตามประสบการณ์หรือเป็นการรับรู้ ผูกคิดหรือมีความรู้สึกต่อเหตุการณ์หนึ่งหรือสำนึกบางสิ่งบางอย่างของประสบการณ์ ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ สภาพแวดล้อมในสังคมหรือสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นให้เกิดความตระหนักและสะท้อนให้เห็นทางพฤติกรรม สำหรับเจริญ โนภิระ (2553, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของความตระหนัก หมายถึง ความรู้ที่ประจักษ์ชัดหรือความรู้ชัดเจน เป็นความสำนึก เป็นความรู้ตัว เป็นความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ประสบในสภาพแวดล้อมที่ดำรงชีวิต เป็นความรู้สึกหรือสำนึกหาเหตุผลในพฤติกรรมที่กระทำไปทุกครั้ง เอกลักษณ์ ธนเจริญพิศาล (2554, หน้า 4) ได้กล่าวไว้ว่า ความตระหนัก เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการเกิดความรู้สึกหรือการที่บุคคลแสดงความรู้สึกรับผิดชอบต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของบุคลากรในองค์กรและ ศุพรา สุนนทกรณีย์ (2555, หน้า 4) ได้ให้ความหมายของความตระหนัก หมายถึง การรับรู้หรือมีความสำนึกถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือการเห็นคุณค่าหรือความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรนั้นหนทางการทั้งในด้านการรู้คุณค่าแลหวงแหวนทรัพยากร ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ด้านการปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับและด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากร และ Bloom (1997, p. 213) ให้ความหมายความตระหนักไว้ว่า ความตระหนักรู้ขั้นต่ำสุดของภาคอารมณ์และความรู้สึก (Affective Domain) ความตระหนักรู้เกือบคล้ายกับความรู้ตรงที่ทั้งความรู้และ ความตระหนักไม่เป็นลักษณะของสิ่งเร้า ความตระหนักไม่จำเป็นต้องเน้นปรากฏการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามาเร้าให้เกิดความตระหนัก

จากที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความตระหนัก คือ การรับรู้แบบ ผูกคิดขึ้นมากะทันหัน ซึ่งการผูกคิดนี้จะเป็นสิ่งที่คล้ายกับความรู้สึกจนบางครั้งไม่สามารถแยกได้ว่าเป็นการตระหนักถึงหรือเป็นอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้นแบบกะทันหัน ทั้งนี้ความตระหนักจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว การกระทำในอดีตและสิ่งที่ส่งผลกับอารมณ์และความรู้สึก เป็นต้น โดยทั้งหมดที่เป็นองค์ประกอบจะเป็นผลของการกระทำที่เกิดขึ้นซึ่งเรียกได้ว่า “ความตระหนัก”

2. องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความตระหนัก

Brekler (1986, p. 45) ได้กล่าวเอาไว้ว่า ความตระหนักเกิดจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งเร้าอันได้แก่ บุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคม และสิ่งต่าง ๆ ที่โน้มเอียง หรือที่จะตอบสนองในทางบวกหรือทางลบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ โดยองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดความตระหนักมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ ดังนี้ ประการแรก ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) จะเริ่มต้นจากระดับง่ายและมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ประการที่สอง อารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) เป็นความรู้สึกด้านทัศนคติ ค่านิยมความตระหนักชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี เป็นองค์ประกอบในการประเมินสิ่งเร้าต่าง ๆ และประการที่สาม พฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นการแสดงออกทั้งทางวาจา กิริยา ท่าทางที่มีต่อสิ่งเร้า หรือแนวโน้มที่บุคคลจะกระทำ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของความตระหนักประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจ อารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรม

3. แนวทางการสร้างความตระหนัก

แนวทางการสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม มีวิธีการดังนี้ (ศุทธา สุนันทกรณ, 2555, หน้า 10, อ้างถึงใน อัจฉริยา โปธิยานนท์, 2542, หน้า 12)

- 1) ควรพยายามชี้ให้เห็นว่า มีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นแลปัญหาที่เกี่ยวข้อกับประชาชนทุกคนไม่ว่าจะโดยตรงหรือทางอ้อม สิ่งเป็นความเป็นความตายของมนุษยชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อมจะแก้ไขได้ด้วยความเพียรพยายามของมนุษย์ทุกคน
- 2) นำสิ่งแวดล้อมเข้าสู่โรงเรียน แล้วเน้นให้ผู้เรียนรู้ถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของสิ่งมีชีวิตบนโลกนี้โดยยึดระบบนิเวศวิทยาเป็นพื้นฐานที่สำคัญ
- 3) การสอนสิ่งแวดล้อมควรยึดเอาเป็นปัญหาหลัก โดยเริ่มจากปัญหาที่ใกล้ตัวผู้เรียนที่สุด จากนั้นจึงค่อยขยายออกไปตามวุฒิภาวะของผู้เรียนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา วิเคราะห์มูลเหตุของปัญหา พิจารณาแนวทางแก้ไขและตัดสินใจเลือกทางแก้ไขให้มากที่สุด
- 4) เลือกใช้สื่อที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ ควรเลือกใช้สื่อที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะทำให้เกิดความคิดรวบยอดและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- 5) จัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มากขึ้นและสม่ำเสมอ เพราะประสบการณ์ตรงของการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาของทรัพยากรธรรมชาติได้ดียิ่งขึ้น

4. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของ การอนุรักษ์ไว้เช่น ชิดาร์ตัน สุภาพ (2548, หน้า 8) ได้อธิบายความหมายของการอนุรักษ์ไว้ว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้อย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุด เป็นการใช้ในระยะเวลาอันยาวนาน และเป็นการปรับปรุง พื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดภัย ลายหรือเสื่อมสภาพลง Allen (1959 อ้างถึงใน ชีรเบศ เก่งธัญญชีพ, 2544, หน้า 8) ได้กล่าวไว้ว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องรู้สึกสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุดและ Owen (1971, อ้างถึงใน ประมวลสาระชุดวิชาการจัดการทรัพยากรเพื่อการป่าไม้ หน่วยที่ 3, 2552, หน้า 6) ได้กล่าวไว้ว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมธรรมชาติอย่างชาญฉลาดเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดของเสียและการสูญเปล่า รวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพและการเสริมสร้างให้ทรัพยากรสามารถใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างชาญฉลาด เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดของเสียและการสูญเปล่า รวมทั้งมีการปรับปรุงคุณภาพและการเสริมสร้างให้ทรัพยากรทางธรรมชาติ สามารถใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

หลักการพื้นฐานของการอนุรักษ์ มีดังนี้ (จิรากรณ์ คชเสนี, 2555, หน้า 373) 1) ความมั่นคงทางนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นระบบสนับสนุนการดำรงอยู่ของชีวิต ซึ่งจำเป็นต่อชีวิตทั้งมวลบนโลก มนุษย์จะต้องไม่ทำการใด ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางนิเวศ นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องรักษาความมั่นคงทางนิเวศนี้ไว้ให้ได้ 2) จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์ จำเป็นต้องมีรากฐานจากความรู้ความเข้าใจทางนิเวศวิทยาอย่างลึกซึ้ง แต่ในขณะเดียวกันข้อมูลทางนิเวศวิทยาที่ยังคงไม่ครบถ้วนสมบูรณ์หรือยังคงมีความเห็นที่ขัดแย้งกันในทางวิชาการ (ซึ่งเป็นเรื่องปกติและจำเป็นต่อกระบวนการทางวิทยาศาสตร์) จะต้องไม่ถูกใช้เป็นข้ออ้างในการชะลอโครงการอนุรักษ์ต่าง ๆ เอาไว้ 3) เพื่อให้โครงการอนุรักษ์นั้น ๆ ประสบความสำเร็จ มีความจำเป็นต้องกำจัดการคุกคามจากภายนอกให้เหลือน้อยที่สุด ขณะเดียวกันผลประโยชน์ที่จะได้รับจะต้องสูงที่สุด 4) ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นผลผลิตของกระบวนการวิวัฒนาการ ซึ่งต้องอาศัยมาตราเวลาเกินกว่าที่มนุษย์จะเข้าไปจัดการได้ จึงมีความ

จำเป็นต้องอนุรักษ์กระบวนการทางวิวัฒนาการนี้ไว้ให้ได้ และเนื่องจากมนุษย์ไม่มีความสามารถในการสร้าง/เลียนแบบกระบวนการวิวัฒนาการได้ทั้งหมด ดังนั้น กลยุทธ์ของการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพก็คือ การปกป้องรักษาความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่เอาไว้ให้ได้ 5) กลยุทธ์การอนุรักษ์ซึ่งมีประสิทธิภาพที่สุด คือ การรักษาแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ บทบาทหน้าที่ทางนิเวศวิทยา และปฏิสัมพันธ์ทางนิเวศวิทยาเอาไว้ให้ได้ ส่วนกระบวนการอนุรักษ์ต้องเป็นการบริหารจัดการที่สามารถปรับเปลี่ยนได้

6) จุดมุ่งหมายและกลยุทธ์ของการอนุรักษ์ ต้องขึ้นกับพื้นฐานความเข้าใจคุณสมบัติทางนิเวศวิทยา และกระบวนการที่เกิดขึ้นในระบบนั้น ๆ และ 7) เมื่อการอนุรักษ์ไม่สามารถควบคุมความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติได้แล้ว ความจำเป็นก็คือ การฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กลับฟื้นคืนมา โดยอาศัยนิเวศวิทยาการฟื้นฟูเป็นฐาน

6. ประเภทของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้มีการจัดประเภทของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ไว้ดังนี้ (จิราภรณ์ คชเสนี, 2555, หน้า 360)

6.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรดิน

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพังทลายหรือการสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดินนั้นจะทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ติดตามมา เช่น ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้เกษตรกรต้องซื้อปุ๋ยเคมีมาบำรุงดินเสียค่าใช้จ่ายมหาศาล ตะกอนดินที่ถูกชะล้างทำให้แม่น้ำและปากแม่น้ำตื้นเขิน ต้องขุดลอกใช้เงินเป็นจำนวนมาก เราจึงควรป้องกันไม่ให้เกิดดินพังทลายหรือเสื่อมโทรม ซึ่งสามารถทำได้โดยการอนุรักษ์ดิน ดังนี้ 1) การใช้ดินอย่างถูกต้องเหมาะสม การปลูกพืชควรคำนึงถึงชนิดของพืชที่เหมาะสมกับคุณสมบัติของดิน การปลูกพืชและการไถพรวนตามแนวระดับเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน 2) การปรับปรุงบำรุงดิน การเพิ่มธาตุอาหารให้แก่ดิน เช่น การใส่ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยคอก การปลูกพืชตระกูลถั่ว การใส่ปุ๋ยขี้วัวในดินที่เป็นกรด การแก้ไขพื้นที่ดินเค็มด้วยการระบายน้ำเข้าที่ดิน เป็นต้น 3) การป้องกันการเสื่อมโทรมของดิน ได้แก่ การปลูกพืชคลุมดิน การปลูกพืชหมุนเวียนการปลูกพืชบังลม การไถพรวนตามแนวระดับ การทำคันดินป้องกันการไหลชะล้างหน้าดิน รวมทั้งการไม่เผาป่าหรือการทำไร่เลื่อนลอย 4) การให้ความชุ่มชื้นแก่ดิน การระบายน้ำในดินที่มีน้ำขังออก การจัดส่งน้ำเข้าสู่ที่ดินและการใช้วัสดุ เช่น หญ้าหรือฟางคลุมหน้าดินจะช่วยให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์

6.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ มีความสำคัญและมีประโยชน์มากมาย มหาศาล เราจึงควรช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ดังนี้ 1) การใช้น้ำอย่างประหยัด นอกจากจะช่วยลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าน้ำแล้ว ยังทำให้ปริมาณน้ำเสียที่จะทิ้งลงแหล่งน้ำลดลง และป้องกันการขาดแคลนน้ำได้ด้วย 2) การสงวนน้ำไว้ใช้ ในบางฤดูหรือในสภาวะที่มีน้ำมากเหลือใช้ ควรมีการเก็บน้ำไว้ใช้ เช่น การทำบ่อเก็บน้ำ การสร้างโอ่งน้ำ การขุดลอกแหล่งน้ำ รวมทั้งการสร้างอ่างเก็บน้ำ และระบบชลประทาน การสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ การสร้างเขื่อนนอกจากจะเป็นการเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตร และพลังงานแล้วยังช่วยป้องกันการเกิดอุทกภัย ป้องกันการไหลชะล้างหน้าดินที่อุดมสมบูรณ์และใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ 3) การพัฒนาแหล่งน้ำ ในบางพื้นที่ขาดแคลนน้ำ จำเป็นที่จะต้องหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมเพื่อให้มีน้ำไว้ใช้ทั้งในครัวเรือนและในการเกษตรได้อย่างเพียงพอ ปัจจุบันการนำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้กำลังแพร่หลายมาก แต่อาจมีปัญหาเรื่องแผ่นดินทรุด เช่น ในบริเวณกรุงเทพฯ ทำให้เกิดดินทรุดได้จึงควรมีมาตรการกำหนดว่าเขตใดควรใช้น้ำใต้ดินได้มากน้อยเพียงใด 4) การป้องกันน้ำเสีย การไม่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูล และสารพิษลงในแหล่งน้ำ น้ำเสียที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล ควรมีการบำบัดและขจัดสารพิษก่อนที่จะปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ การวางท่อระบายน้ำจากบ้านเรือน การวางผังการก่อสร้าง โดยไม่ให้น้ำสกปรกไหลลงสู่แม่น้ำลำคลอง และ 5) การนำน้ำเสียกลับไปใช้ น้ำที่ไม่สามารถใช้ได้ในกิจการหนึ่ง เช่น น้ำทิ้งจากการล้างภาชนะอาหาร สามารถนำไปรดต้นไม้ได้ โรงงานบางแห่งอาจนำน้ำทิ้งมาทำให้สะอาดแล้วนำกลับมาใช้ใหม่

6.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ปัจจุบันป่าไม้ถูกทำลายไปจำนวนมาก การทำลายป่าไม้นอกจากจะทำให้ปริมาณไม้ที่จะใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจลดลงโดยตรงแล้ว ยังเป็นผลที่ทำให้เกิดความสูญเสียต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอย่างมากมายอีกด้วย เป็นที่ทราบกันดีว่าป่าไม้ช่วยให้อากาศชุ่มชื้นเพราะป่าไม้จะช่วยเก็บน้ำไว้ได้ ทำให้เกิดต้นน้ำลำธารและกระแสน้ำไหลไปตามปกติ ช่วยป้องกันการพังทลายของหน้าดิน ช่วยทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ป่าไม้ยังช่วยทำให้เกิดพืชพันธุ์ไม้อื่นและสัตว์ป่าเนื่องจากต้นไม้จะนำคาร์บอนไดออกไซด์จากอากาศไปใช้ในปฏิกิริยาหนึ่ง ๆ นับล้าน ๆ ต้น เมื่อป่าไม้ถูกตัดทำลายลงในอัตราที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เชื่อว่า พ.ศ. 2543 ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในอากาศมีปริมาณขึ้นอย่างน้อย 25 เปอร์เซ็นต์ มีผลให้อุณหภูมิของอากาศเพิ่มขึ้น ทำให้อากาศร้อนและแห้งแล้ง

ดังนั้นการฟื้นฟูสภาพป่าไม้จึงต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน ด้วยความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชน โดยรัฐบาลต้องมีแนวทางในการกำหนดแนวนโยบายด้านการจัดการ ป่าไม้ซึ่งเกือบทุกประเทศทั้งในเอเชีย ยุโรปและสหรัฐอเมริกา มีรากฐานอยู่บนความคิด ที่สำคัญ 3 ข้อ คือ 1) Sustain yield concept ใจความสำคัญของมโนทัศน์นี้อยู่ที่ว่าอัตราการ ตัดไม้และอัตราการเจริญเติบโตของไม้ต้องสมดุลกันเพื่อให้มีผลผลิตของไม้ใช้ไปได้ โดยไม่ มีที่สิ้นสุด 2) Multiple use concept วัตถุประสงค์การจัดการป่าไม้ควรอยู่ในลักษณะ เอนกประสงค์ป่าไม้ไม่ใช่แหล่งไม้เท่านั้น แต่เป็นแหล่งสัตว์ป่า แหล่งนันทนาการ แหล่งน้ำ ทั้งยังสามารถรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและอัตราเพิ่มธาตุอาหารในน้ำที่เรียกว่า Eutrophication ไม้ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้ต้องเป็นรากฐานสำคัญของการ จัดการป่าไม้ด้วยและ 3) Long run policy นโยบายการจัดการป่าไม้ระยะยาวเป็นเรื่อง สำคัญ เพราะการจัดการป่าเพื่อประโยชน์ในระยะสั้นก็ไม่ต่างจากธุรกิจหรือกิจการ อุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่หวังผลกำไรมากในระยะสั้นโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะติดตามมา ในระยะยาว ป่าไม้มีอายุยืนยาวเป็นพันปี การจัดการป่าในรูปของสวนป่าโดยปลูกพืชโตเร็ว เป็นแถวเป็นระยะ แต่ก็ขาดลักษณะนานาชนิดและความซับซ้อนของป่าเพราะเลือกปลูกพืช เพียงไม่กี่ชนิด การจัดการป่าโดยไม่คำนึงถึงลักษณะป่าเดิมเป็นความเข้าใจผิดอย่างหนึ่ง ดังนั้นความคิดเกี่ยวกับการจัดการป่าที่ว่า The great test good for the great test number in the long run จึงควรเป็นนโยบายสำคัญของการจัดการป่าไม้

6.4 การอนุรักษ์สัตว์ป่า

1. กฎหมาย กฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่าควรกว้างแต่รัดกุม เพื่อคุ้มครองชีวิต สัตว์ป่าให้ปลอดภัย กฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่าของไทยที่ใช้กันอยู่เป็นพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2535 ที่สำคัญคือ การควบคุมดูแลให้เกิดการปฏิบัติของทุกบุคคลเป็นไปตามกฎหมาย
2. การควบคุมสัตว์ที่กินสัตว์อื่นเป็นอาหาร มาตรการนี้ใช้ปฏิบัติกันมาก ในระยะของการจัดการสัตว์ป่าในสหรัฐอเมริกา หลายครั้งที่มีการให้รางวัลสำหรับการฆ่า สัตว์ที่กินสัตว์อื่น
3. การพัฒนาที่อยู่อาศัย แนวทางการจัดการสัตว์ป่าที่ดีที่สุดในปัจจุบัน คือ เพิ่มที่อยู่อาศัยพร้อมกับปรับปรุงคุณภาพที่อยู่อาศัยที่มีอยู่ให้ดีขึ้น เพราะว่าไม่ว่าจะออก กฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่าควบคุมสัตว์ที่กินสัตว์ ขยายพันธุ์เทียม หรือนำสัตว์จากที่อื่นเข้า มาเลี้ยง สัตว์ป่าก็ยังคงอยู่ในอันตรายถ้าขาดที่อยู่อาศัย

4. การรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ สัตว์ป่าอย่างจริงจัง

5. การไม่ล่าสัตว์ป่า ไม่ควรมีการค้าสัตว์ป่าทุกชนิด ทั้งสัตว์ป่าสงวนและ สัตว์ป่าคุ้มครอง เพราะปัจจุบันสัตว์ป่าทุกชนิดได้ลดจำนวนลงอย่างมากทำให้ขาดความ สมดุลทางธรรมชาติ

6. การป้องกันไฟป่า ไฟป่านอกจากจะทำให้ป่าไม้ สัตว์ป่าถูกทำลายแล้วยัง เป็นการทำลายแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าด้วย

7. การปลูกฝังการให้ความรักและเมตตาต่อสัตว์อย่างถูกวิธี สัตว์ป่าทุกชนิด มีความรักชีวิตเหมือนกับมนุษย์ การฆ่าสัตว์ป่า การนำสัตว์ป่ามาเลี้ยงไว้ในบ้านเป็นการ ทรมานสัตว์ป่าซึ่งมักไม่มีชีวิตรอด

8. การเพาะพันธุ์สัตว์ป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์หรือมีจำนวนน้อยลง ควรมีการ เพาะพันธุ์ขยายพันธุ์ให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการทดแทนและเร่งให้มีสัตว์ป่าเพิ่มขึ้น

6.5 การอนุรักษ์แร่ธาตุ

การอนุรักษ์แร่ธาตุในปัจจุบันซึ่งกำลังประสบปัญหาหากไม่มีการแก้ไขอาจ ทำให้แร่ธาตุหมดอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการอนุรักษ์แร่ธาตุจึงเป็นมาตรการสำคัญที่จะช่วยได้ ดังต่อไปนี้ 1) การใช้แร่ธาตุอย่างประหยัด ในการทำเหมืองแร่บางอย่างนั้นบางที่ทรัพยากร แร่ธาตุที่ได้มาอาจมีหลายชนิด ดังนั้นจึงควรพยายามใช้ให้คุ้มค่าทุกชนิด อย่างประหยัด และลดการสูญเสีย 2) การสำรวจแหล่งแร่ ควรมีการเร่งรัดการสำรวจทรัพยากรแร่ธาตุ ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า 3) การใช้แร่ชนิดอื่นทดแทน พยายามหาแร่ธาตุอื่น ๆ มาใช้ทดแทนแร่ที่ใช้กันมาก อาทิ การใช้อลูมิเนียมแทนเหล็ก 4) นำแร่ที่ใช้แล้วกลับมาใช้อีก อาทิ ภาชนะเครื่องใช้ที่เป็น อลูมิเนียมบางอย่างที่หมดสภาพการใช้แล้วสามารถนำกลับมาหลอมใช้ใหม่ได้อีกและ 5) การจัดเก็บภาษีและค่าภาคหลวงแร่ ต้องให้สอดคล้องกับจำนวนแร่และราคาของแร่ด้วย

6.6 การอนุรักษ์พลังงาน

พลังงานเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้เวลาในการเกิดยาวนาน ถ้ามนุษย์เรา ใช้พลังงานกันอย่างฟุ่มเฟือยก็จะทำให้พลังงานหมดไปอย่างรวดเร็ว และอาจทำให้เกิดการ ขาดแคลนพลังงานได้ดังนั้นเราจึงควรอนุรักษ์พลังงานเพื่อให้มีพลังงานใช้ในอนาคต เช่น ใช้พลังงานอย่างประหยัด เช่น การใช้พลังงานไฟฟ้าถ้าไม่ใช้ให้ปิดสวิตซ์ถอดปลั๊ก ให้เรียบร้อย และการหาแหล่งพลังงานทดแทนแหล่งพลังงานที่มีอยู่เดิม

6.7 การอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล

1. การอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อให้การใช้พื้นที่ป่าชายเลนเหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ประโยชน์ การอนุรักษ์ป่าชายเลน ควรมีวิธีการ ดังนี้

1) การใช้ประโยชน์อย่างยาวนาน ปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลนได้ถูกทำลายลงอย่างมาก โดยเฉพาะจากการตัดถนน การทำนาเกลือ ดังนั้นจึงควรมีมาตรการที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน 2) การปลูกป่า ควรมีการฟื้นฟูป่าชายเลนที่เสื่อมสภาพ การปลูกสร้างป่าชายเลนขึ้นใหม่ในบริเวณที่สภาพแวดล้อมเอื้ออำนวย 3) การใช้ป่าชายเลนอย่างผสมผสาน ในกรณีที่มีความต้องการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน ควรพิจารณาอย่างรอบคอบและใช้ให้คุ้มค่าในทรัพยากรที่มีอยู่ในบริเวณนั้นหลาย ๆ อย่างผสมผสานกันไป

2. การอนุรักษ์ปะการัง คือ 1) ไม่เก็บปะการังที่หักหรือเก็บขึ้นมาจากท้องทะเล ในแต่ละกิ่งแต่ละก้านนั้น หมายถึง ชีวิตนับร้อยนับพันชีวิตที่ต้องตายลงจากโครงสร้างของปะการังที่ต้องใช้เวลานานนับร้อยนับพันปีในการเจริญเติบโต และการเสื่อมสลายของปะการังนั้นนำไปสู่ผลของการเสื่อมสูญอาหารจากทะเลในอนาคต เพราะปะการังเป็นที่อยู่อาศัยของชีวิตจากท้องทะเล 2) ไม่ทิ้งสมอเรือในแนวปะการัง การทอดสมอเรือในแนวปะการังเพื่อจอดเรือในแต่ละครั้งจะสร้างความเสียหายให้กับปะการัง 3) ไม่ทิ้งขยะนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปต้องไม่ทิ้งขยะและเศษสิ่งของลงท้องทะเล จะช่วยทำให้ธรรมชาติสวยงามได้ตลอดไป

7. องค์ประกอบความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้สรุป สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จิรากรรณ์ คชเสนี (2555, หน้า 54) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การรู้คุณค่าและห่วงใยในสิ่งแวดล้อม 2) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และ 3) การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ 4) การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากร

ศุภรา สุนันทกรณีย์ (2555, หน้า 26) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การรู้คุณค่าและห่วงใยในสิ่งแวดล้อม 2) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และ 3) การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ 4) การปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ 5) การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากร

อมรศิริ ดวงดี (2555, หน้า 23) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การรู้คุณค่าและห่วงแหนในสิ่งแวดล้อม 2) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และ 3) การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ 4) ความสำนึก เป็นความรู้ตัว เป็นความเข้าใจและ 5) การปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สมฤดี นิโครวัฒน์ยิ่งยง (2558, หน้า 87) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การรู้คุณค่าและห่วงแหนในสิ่งแวดล้อม 2) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและ 3) การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ 4) ความสำนึก เป็นความรู้ตัว เป็นความเข้าใจและ 5) การฟื้นฟูและการรักษา

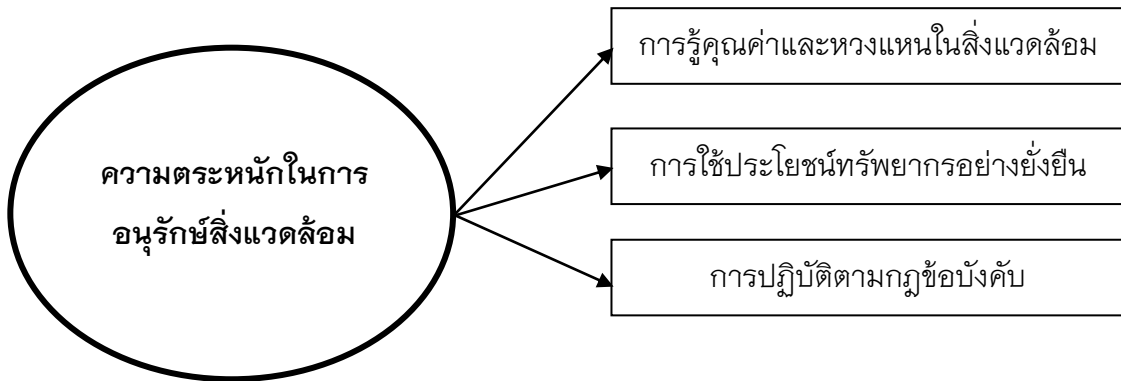
สุปราณี สุวรรณมาลี (2560, หน้า 12) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การรู้คุณค่าและห่วงแหนในสิ่งแวดล้อม 2) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และ 3) การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับและ 4) การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากร

นุชนาถ มั่งคั่ง (2560, หน้า 112) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การรู้คุณค่าและห่วงแหนในสิ่งแวดล้อม 2) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และ 3) การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ 4) การปลูกจิตสำนึก การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ 5) การฟื้นฟูและการรักษา

ตาราง 3 สรุปการสังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ
ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบความตระหนัก ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	1.จิราภรณ์ ศษเสณี (2555)	2.ศุภรา สุันทกรณ์ (2555)	อมรศิริ ดวงดี (2555)	3.สมฤดี นิโควัฒน์ยิ่งยง (2558)	4.สมฤดี นิโควัฒน์ยิ่งยง (2558)	5.สุปราณี สุวรรณมาลี(2560)	6.นุชนาถ มั่งคั่ง (2560)	รวม	ร้อยละ
1. การรู้คุณค่าและห่วงแหน ในสิ่งแวดล้อม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6	100.00
2. การใช้ประโยชน์ทรัพยากร อย่างยั่งยืน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6	100.00
3. การปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6	100.00
4. การปลูกจิตสำนึก การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม		✓	✓				✓	3	50.00
5. การฟื้นฟูและการรักษา				✓			✓	2	33.33
6. การมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาทรัพยากร	✓	✓				✓		3	50.00
7. ความสำนึก เป็นความรู้ตัว เป็นความเข้าใจ			✓	✓	✓			3	50.00

ดังนั้นจากตาราง 3 สรุปการสังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยเลือกเอาเกณฑ์
ความถี่ 6 ขึ้นไป มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) การรู้คุณค่าและห่วงแหนในสิ่งแวดล้อม 2) การ
ใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและ 3) การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 สรุปรอบแนวคิดเกี่ยวกับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ของประชาชนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสำนึกถึง
การอนุรักษ์ การเห็นคุณค่าหรือความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม ซึ่งพิจารณาจากความคิดเห็นใน 3 ด้านหลัก คือ

1. ด้านการรู้คุณค่าและหวงแหนในทรัพยากร หมายถึง การใช้
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด รู้คุณค่าในทรัพยากร หวงแหน
ในทรัพยากรที่มีอยู่ โดยใช้ให้น้อยเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลา
ในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
2. ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน หมายถึง การจัดการ
ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างถูกวิธีและเป็นระบบ เพื่อให้ทรัพยากร
เพียงพอกับความต้องการและเกิดผลกระทบน้อยที่สุด ทำได้โดยการฟื้นฟูและปรับปรุง
คุณภาพทรัพยากร การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นต้น
3. ด้านการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ หมายถึง การกระทำด้วยความสุจริต
และปฏิบัติตามกรอบของกฎหมายและจรรยาบรรณเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตลอด
ทุกเวลา ทั้งการปฏิบัติตามระเบียบของชุมชน และการปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ
อย่างเคร่งครัด

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ สิ่งแวดล้อม รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ปัจจัย ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม หลักการสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชน และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละประเด็นดังนี้

1. ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับงานพัฒนาองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยอาจส่งผลให้งานที่ทำสำเร็จหรือล้มเหลวต่อ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ก็ได้ได้มีผู้ให้แนวคิดและให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ไว้มากมาย ดังปณี อรทัย ก๊กผล (2552, หน้า 17 – 18) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วม ของประชาชน หมายถึง การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไป ร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ นโยบายกระบวนการบริหารและการตัดสินใจของท้องถิ่น เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวมอย่างแท้จริงทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของ การที่ประชาชนจะต้องมีอิสระทางความคิด มีความรู้ความสามารถในการกระทำ และ มีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ โดยหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมี ลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุด ไม่ใช่การจัดเวทีการมีส่วนร่วมเพียง ครั้งเดียวตัวอย่างเช่น ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วม ตั้งแต่ต้นจนจบ

สถาบันพระปกเกล้า (2553, หน้า 15) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของ ชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนาทั้งในการ แก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มร่วมกำหนด นโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน ชุมชนและเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่ วิชัย ภูโยธิน (2554, หน้า 108) ได้กล่าวว่า การมี ส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง สิทธิของประชาชนที่จะเข้ามาที่ส่วนร่วมในการพัฒนา

ประเทศ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบกับตัวประชาชน

อรรถัย กักพล และฉัตรระวี กิติโยดม (2555, หน้า 15 – 26) รายงานไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังหมายถึงกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุน จากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วม ก็คือการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการหรือนโยบายรัฐและมีส่วนร่วมแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน โดยเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ไขปัญหาการตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ รวมทั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค ประชาชน มีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ และมีขีดความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยการสมัครใจเข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาของชุมชนตั้งแต่การค้นหาปัญหา การตัดสินใจวางแผน ในกิจกรรม การร่วมดำเนินการตามแผน การได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรมจากกิจกรรม และการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาจากบทเรียนรู้อันร่วมกันของกิจกรรมการพัฒนานั้น ๆ

2. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสำคัญต่อประชาชน และประเทศชาติ ดังนี้ (วิชัย ภูโยธิน, 2554, หน้า 109 – 110) 1) การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมจะช่วยให้ประชาชนเกิดความรัก ความหวงแหนทรัพยากรภายในท้องถิ่นของตนเอง 2) ทำให้ประชาชนได้ตรวจสอบการบริการงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน 3) ช่วยให้ประชาชนมีความตื่นตัวต่อการแสดงออกทางการเมือง ซึ่งการเมืองในระดับท้องถิ่นจะเป็นพื้นฐานด้านการพัฒนาการเมืองในระดับประเทศ ต่อไป 4) ช่วยให้ประชาชนมีความใกล้ชิดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เช่น การเข้าร่วมเป็นกรรมการท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็นต่อ

การพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งเป็นการลดช่องว่างระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน 5) เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกระจายอำนาจ เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้าใจถึงบทบาทของตนเอง ในฐานะที่มีหน้าที่ต่อการเลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารท้องถิ่น 6) เมื่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเพิ่มมากขึ้น การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะสามารถจัดทำโครงการ หรือกิจกรรมได้สะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เพราะประชาชนต่างมีความรู้ความเข้าใจต่อบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ และมีความสำคัญหลายประการ ก่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด เนื่องจากเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหา และสร้างความเจริญให้กับชุมชน เป็นช่องทางที่จะสะท้อนถึงปัญหาความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่นได้ถูกต้องและตรงประเด็น เป็นการสร้างฉันทามติร่วมกันของประชาชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ เนื่องจากเป็นการสร้างข้อตกลงที่เกิดจากการยอมรับร่วมกันของประชาชนภายในกลุ่ม การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเสมือนเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีประโยชน์อย่างมาก และประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงาน อันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาท้องถิ่นที่จัดทำขึ้นในชุมชน และช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการดูแล และบำรุงรักษา

3. รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

การที่องค์กรจะสามารถดำเนินงานได้อย่างใดอย่างหนึ่งนั้น บุคคลและสมาชิกจะมีรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อการอธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ คือ (จินตวิโร เกษมศุข, 2559, หน้า 10 - 11) 1) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าว จะต้องเป็นการแจ้งที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ 2) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น 3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะ

ในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่ 1) การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และตอบข้อซักถาม 2) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายและให้ความเห็นต่อโครงการซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย 3) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับมีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกันและ 4) การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนของประชาชนในพื้นที่

โสภา มัตลัง (2551, หน้า 45, อ้างถึงใน Arnstein, 1969, pp. 216 – 204) ได้กล่าวไว้ว่าการใช้อำนาจการตัดสินใจเป็นเกณฑ์ในการบอกระดับการมีส่วนร่วมโดยสรุปเป็นบันได 8 ขั้น และใน 8 ขั้น จัดเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมเทียม หรือไม่มีส่วนร่วม 2) การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีและ 3) การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในบันได 8 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขึ้นจัดฉากเป็นการแสดงบทบาทในกิจกรรมหนึ่ง ๆ เพื่อให้คนรู้จัก ขั้นที่ 2 เป็นการบำบัดรักษาเป็นพฤติกรรมที่ผู้นำมุ่งหวังที่จะให้ทุกคนเชื่อฟัง ขั้นที่ 3 ขึ้นแจ้งข่าวสารผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามซักถามได้เพียงเล็กน้อย ขั้นที่ 4 ขึ้นให้คำปรึกษาผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็น ขั้นที่ 5 ขึ้นปลอบใจเป็นลักษณะที่ผู้นำทำที่ท่าว่าเห็นด้วยกับผู้ตาม ขั้นที่ 6 ขึ้นเป็นหุ้นส่วนเป็นการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ ขั้นที่ 7 ขึ้นมอบอำนาจ ผู้บริหารมอบอำนาจให้ผู้ปฏิบัติงานมีอำนาจแทนตนและขั้นที่ 8 ขึ้นควบคุมโดยประชาชนเป็นลักษณะที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการบริหารอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถเรียกได้ว่าขั้นที่ 1 – 2 เป็นขั้นการมีส่วนร่วมเทียม บันไดขั้นที่ 3 – 5 เป็นขั้นการมีส่วนร่วมพอเป็นพิธี คือมีส่วนร่วมในบางเรื่องเท่านั้น บันไดขั้นที่ 6 – 8 เป็นขั้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เป็นระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วม

มากที่สุด Szentendre (1996, อ้างถึงใน สถาบันพระปกเกล้า, 2545, หน้า 30 – 31) กล่าวถึงการแบ่งกระบวนการการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล Cohen (1996, อ้างถึงใน จินตวีร์ เกษมศุข, 2559, หน้า 12) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในงานพัฒนา สามารถกระทำได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในเชิงการกระทำ โดยที่สมาชิกในชุมชนได้อุทิศแรงกายในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 2) การมีส่วนร่วมในเชิงเงินงบประมาณ โดยที่สมาชิกในชุมชนได้อุทิศเงินให้การดำเนินกิจกรรมของชุมชน 3) การมีส่วนร่วมในเชิงความรับผิดชอบ โดยมีการกระจายภารกิจและความรับผิดชอบให้แก่สมาชิกในชุมชนและ 4) การมีส่วนร่วมในเชิงการตัดสินใจ โดยให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับสมาชิกชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ยังได้ถูกนำเสนอผ่านหลักการ 6 Cs ประกอบไปด้วย (Singhal, 2001, อ้างถึงใน จินตวีร์ เกษมศุข, 2559, หน้า 12 – 13)

1. Co – operation การร่วมมือของคนในท้องถิ่น หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนก็ตาม ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคนในท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งสำคัญ การพัฒนาจึงจะประสบความสำเร็จ

2. Compliance การยินยอมทำงานเพื่อคนในท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่ได้รับการมอบหมายภารกิจหรือหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่นต้องยินยอมที่ทำงานเพื่อท้องถิ่นของตนอย่างเต็มที่

3. Consultation การให้คำปรึกษา หมายถึง การสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้คำปรึกษาอย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งการปรึกษาหารือถือเป็นกระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันโดยกระบวนการดังกล่าวนี้ให้ความสำคัญกับการสื่อสารสองทาง (Two – way Communication) และการสื่อสารในแนวราบ (Horizontal Communication)

4. Cooperation การให้ความร่วมมือ หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนและบุคคลภายนอกทำงานร่วมกันเพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาอย่างเหมาะสม

5. Co – learning การเรียนรู้ร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนและบุคคลภายนอกมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน อันจะนำไปสู่การทำงานเป็นทีม

6. Collective Action การลงมือกระทำร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนเป็นผู้กำหนดแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตนและขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติด้วยตนเอง

International Fund for Agricultural Development (2001) หรือเรียกว่า IFAD ซึ่งเป็นกองทุนเพื่อการพัฒนาการเกษตรระหว่างประเทศขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งมีพันธกิจเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ยากจนในชนบทเพื่อแก้ไขปัญหาคาดความยากจน ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 8 ระดับนั้น ซึ่งขั้นรับฟังความคิดเห็นสอดคล้องอยู่ในระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมโดยให้คำปรึกษารายมีละเอียดดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเฉยเมย (Passive Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะที่ประชาชนมีส่วนร่วมเพียงแต่ถูกบอกเล่าว่ามีอะไรเกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้น ไม่รับฟังการตอบสนองจากประชาชน

2. การมีส่วนร่วมในการให้ข่าวสาร (Participation in Information Giving) ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตอบคำถามที่มาจากเจ้าหน้าที่หรือนักวิจัยโดยใช้แบบสอบถามหรือแบบสำรวจหรือแนวทางอื่น ๆ ประชาชนไม่มีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการนำข้อมูลข่าวสารไปใช้

3. การมีส่วนร่วมโดยให้คำปรึกษา (Participation by Consultation) ประชาชนมีส่วนร่วมในลักษณะที่ถูกปรึกษาโดยที่บุคคลภายนอกรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ จากประชาชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐอาจนำความคิดเห็นที่ได้มาจากประชาชน เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนหรือตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาคาดต่อไป การมีส่วนร่วมในลักษณะเช่นนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ตกอยู่ภายใต้ข้อผูกพันที่จะทำตามความเห็นของประชาชน

4. การมีส่วนร่วมด้วยสิ่งจูงใจทางวัตถุ (Participation for Material incentives) เป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมผ่านการนำทรัพยากรต่าง ๆ มาจูงใจ เช่น ค่าจ้าง การให้อุปกรณ์ที่นำไปใช้ในการประกอบอาชีพ

5. การมีส่วนร่วมเชิงหน้าที่ (Functional Participation) ประชาชนมีส่วนร่วมผ่านการที่หน่วยงานภายนอกมาช่วยก่อตั้งกลุ่มให้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่หน่วยงานภายนอกต้องการโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่หรือตามกฎหมายที่กำหนดไว้

6. การมีส่วนร่วมเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive Participation) เป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ซึ่งนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการและช่วยก่อตั้งสถาบันใหม่ ๆ ในท้องถิ่นหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันที่มีอยู่ มีการนำบุคคลที่มีความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาทำงานร่วมกัน

7. การระดมตน (Self – Mobilization) เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยที่ไม่ขึ้นกับสถาบันหรือองค์กรภายนอก ประชาชนมีการติดต่อสื่อสารกับภายนอกเพื่อนำมาซึ่งการได้มาทรัพยากรต่าง ๆ และคำแนะนำทางวิชาการที่ตนจำเป็น แต่ประชาชนยังสามารถระดมความคิดริเริ่มของตนเอง ตลอดจนควบคุมวิธีใช้ทรัพยากรและการทำงานร่วมกันเอง

8. การเป็นตัวเร่งการเปลี่ยนแปลง (Catalyzing Change) เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนผลักดันให้คนอื่น ๆ ในชุมชนริเริ่มการเปลี่ยนแปลงกันเอง โดยเน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลักสำคัญ

International Association of Participation (2006) หรือเรียกว่า IAP2 คือ สมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้กล่าวถึงตัวแบบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยนำเสนอการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 5 ขั้น ซึ่งเป็นตามหลักการเดียวกับของ Arnstein คือ ยิ่งสูงขึ้นยิ่งสะท้อนอำนาจและอิทธิพลของประชาชนในการบริหารหรือตัดสินใจมากขึ้นด้วย จำแนกได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจให้ประชาชน : เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนสูงที่สุดเพราะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการตามผลการตัดสินใจนั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ที่รู้จักกันดี คือ การลงประชามติหรือสภาเมือง การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้สะท้อนความยินยอมพร้อมใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการยอมรับอำนาจการตัดสินใจของประชาชนหรือชุมชน อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในระดับนี้ องค์กรส่วนท้องถิ่นต้องมีกระบวนการเสริมความสามารถของประชาชนให้สามารถตัดสินใจด้วยตัวเอง อาทิเช่น ข้อมูลที่ครอบคลุมเพียงพอ การเสริมทักษะให้ประชาชนวิเคราะห์ข้อมูลและตัดสินใจหาทางแก้ปัญหาที่มีคุณภาพการใช้ การมีส่วนร่วมในระดับนี้สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของประชาชนในระดับสูง

2. การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ : เป็นการให้บทบาทของประชาชนในระดับสูงโดยประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำงานร่วมกัน

ในกระบวนการของการตัดสินใจจะนำความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในการตัดสินใจค่อนข้างสูง รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน และคณะที่ปรึกษาฝ่ายประชาชน ผลการตัดสินใจที่ออกมาเป็นผลการตัดสินใจร่วมกัน เชื่อว่าจะนำไปสู่การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคม เพราะประชาชนหรือตัวแทนของประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในองค์การตัดสินใจด้วยไม่ใช่เพียงให้ความคิดเห็นต่อองค์การตัดสินใจ

3. การมีส่วนร่วมในระดับเข้ามามีบทบาท : เป็นลักษณะการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนอย่างจริงจังและมีจุดมุ่งหมายชัดเจน ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในทางเลือกต่าง ๆ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนขั้นนี้ใกล้เคียงกับการมีส่วนร่วมในระดับการร่วมมือ เพียงแต่รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบร่วมมือ มีลักษณะเป็นกิจกรรมถาวรมากกว่าการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ อำนาจการตัดสินใจสุดท้ายยังเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเข้มข้น ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมที่ใช้มาก อาทิเช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการตั้งคณะทำงานภาคประชาชน เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในระดับรับฟังความคิดเห็น : เป็นลักษณะการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้สึก และความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ ดังนั้นประชาชนมีบทบาทในฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูล การตัดสินใจเป็นบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ เทคนิคการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น การสำรวจความคิดเห็น การประชุมสาธารณะ ปัจจุบันนี้กฎหมายส่วนใหญ่ มักกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างน้อยในระดับการรับฟังความคิดเห็น

5. การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร : เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุดบทบาทของประชาชนน้อยมากเพียงแต่รับทราบว่าเกิดอะไรที่ไหน ปัจจุบันการที่ภาครัฐตัดสินใจในเรื่องที่กระทบประชาชนและแจ้งให้ประชาชนทราบสะท้อนความล้ำสมัยในการบริหารงาน และสะท้อนภาครัฐทำตนเป็นพ่อดี แต่ในขณะเดียวกันจำเป็นต้องตระหนักว่า ไม่ว่าจะเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นใด การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเป็นเรื่องที่สำคัญมาก แต่ต้องไม่ใช่การให้ข้อมูลลักษณะประชาสัมพันธ์ โดยให้มองแต่ด้านดีเท่านั้นหัวใจสำคัญ คือ การให้ข้อเท็จจริงและตัดสินใจแสดงความคิดเห็นอย่างมีคุณภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ องค์การประชาชนที่ตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ มีการรวมตัวกันเองเป็นกลุ่มขนาดเล็กในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เพื่อร่วมทำประโยชน์ต่อส่วนร่วมหรือสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ จะได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการหรือองค์การเอกชน เช่น ลูกเสือชาวบ้านกลุ่มออมทรัพย์ องค์การประชาชนที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ เป็นองค์กรที่ประชาชนทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่จดทะเบียน หรือตามที่กฎหมายบัญญัติบทบาทหน้าที่ไว้ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และตัวแทนบุคคลหรือตัวแทนองค์การเอกชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการประสานงาน ในกิจกรรมของรัฐบาลส่วนขั้นตอนการมีส่วนร่วมในงานวิจัยเรื่องนี้ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในขั้นให้ข้อมูลข่าวสาร 2) การมีส่วนร่วมในขั้นรับฟังความคิดเห็น 3) การมีส่วนร่วมในขั้นเข้ามามีบทบาท 4) การมีส่วนร่วมในขั้นสร้างความร่วมมือ และ 5) การมีส่วนร่วมในขั้นเสริมอำนาจ

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมที่กำหนดจะมากหรือน้อยขึ้นกับปัจจัยหลายประการได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมโดยตัวบุคคลถือเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรง 2) การมีส่วนร่วมโดยองค์การจัดตั้งของประชาชนอาจถือเป็นการส่วนตัวโดยตรงได้อีกวิธีการหนึ่ง 3) การมีส่วนร่วมโดยผ่านตัวแทนที่มีลักษณะทั่วไปถือเป็นการมีส่วนร่วมโดยอ้อมการมีส่วนร่วมที่แท้จริงต้องเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงเท่านั้น Cohen and Uphoff (อ้างถึงใน สุเมธ ทราญแก้ว, 2536, หน้า 20 - 21 อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุล, 2553, หน้า 17) ได้เสนอว่ามีบุคคล 4 ฝ่ายที่มีความสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐและบุคคลภายนอกสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น รวมทั้งยังมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้อกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) อายุ และเพศ 2) สถานภาพทางครอบครัว 3) ระดับการศึกษา 4) สถานภาพทางสังคม 5) อาชีพ 6) รายได้และทรัพย์สิน World Health Organization (อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุล, 2553, หน้า 18) เสนอว่าปัจจัยพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ 1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากรหรืออื่น ๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ ประการที่ 1 การมองเห็นว่าจะได้รับประโยชน์จากสิ่งตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งว่าเป็นเรื่องการกระตุ้น

ให้เกิดมีสิ่งจูงใจและประการที่ 2 การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบท เป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมิได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะดังนี้ 1) เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจจะอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้ 2) ควรกำหนดเวลาที่แน่ชัดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้และ 3) กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3. กระจายอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วมแต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการหรือ ผลประโยชน์ของกิจกรรมเพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

5. หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น International for Participation (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2552, หน้า 8) ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสารถือเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็นเป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและการคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวที สาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้องเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมปฏิบัติเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือเป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมโดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมกันอย่างกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การส่งเสริมอำนาจแก่ประชาชนเป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงสุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านมอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจทำได้หลายระดับและหลายวิธีสามารถทำได้ อย่างง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลาขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไป เช่นเดียวกันในเรื่องการประชาสัมพันธ์

6. องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ดอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมจากนักวิชาการหลายท่าน ดังนี้

นิธินาถ เจริญโภคธราช (2554) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท) 3) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ภริดี สี่ภากรณ์ (2554) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท) 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (การรับฟังความคิดเห็น หรือ) 3) การมีส่วนร่วม

ประชาสัมพันธ์ (ให้ข้อมูลข่าวสาร) 4) การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ 5) การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน

ศูนย์ติเรก ชัยนาม (2555) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท) 3) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

รุ่งทิพย์ บำรุงสุข (2555) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท) 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (การรับฟังความคิดเห็นหรือ) 3) การมีส่วนร่วมในการนำความรู้ภูมิปัญญา มาพัฒนา 4) การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข 5) การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ (ให้ข้อมูลข่าวสาร)

พงศ์เทพ สุวรรณวารี (2555) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท)

นันทน์ภัส วงษ์พาณิชอักษร (2556) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท) 3) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 5) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (การรับฟังความคิดเห็น หรือ)

ศูนย์ติเรก ชัยนาม (2556) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท) 3) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

พนิกุล อุษยสกุล (2556) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท) 2) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 4) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (การรับฟังความคิดเห็นหรือ)

รจนา น้อยปลุก (2557) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท) 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

พิติพร ทัดนา (2558) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท) 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 4) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (การรับฟังความคิดเห็น หรือ)

จินตวีร์ เกษตรสุข (2559) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (การรับฟังความคิดเห็น หรือ) 3) การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข 4) การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ (ให้ข้อมูลข่าวสาร)

Szentendre (1996) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท) 2) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 4) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (การรับฟังความคิดเห็น หรือ)

Cohen (1996) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน 2) การมีส่วนร่วมในเชิงงบประมาณ

International Association of Participation (2006) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท) 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (การรับฟังความคิดเห็น หรือ) 3) การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ (ให้ข้อมูลข่าวสาร) 4) การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ

Singhal (2011) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท) 2) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ 3) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (การรับฟังความคิดเห็น หรือ) 4) การมีส่วนร่วมในการนำความรู้ภูมิปัญญา มาพัฒนาการมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศมาทำการสังเคราะห์ วิเคราะห์องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังตาราง 4

ตาราง 4 สรุปผลการสังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชน	1. นิธิมาศ เจริญโกคราช (2554)	2. ภริณี ลีภากรณ์ (2554)	3. ศุภณัฐดิเรก ชัยนาม (2555)	4. รุ่งทิพย์ บำรุงสุข (2555)	5. พงศ์เทพ สุวรรณวาริ (2555)	6. นันทนภัส วงษ์พานิชอักษร	7. ศุภณัฐดิเรก ชัยนาม (2556)	8. ฝนกุล อยู่สกุล (2556)	9. รจนา น้อยปลุก (2557)	10. พิติพร ทัศนาก (2558)	11. จินตวีร์ เกษตรสุข (2559)	12. Szentendre (1996)	13. Cohen (1996)	14. International Association	15. Singhal, 2011)	รวม	ร้อยละ
1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	✓		✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓			9	60.00
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (เข้ามามีบทบาท)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	14	93.33
3. การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์	✓		✓			✓	✓	✓							✓	7	46.67
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	✓		✓			✓	✓	✓	✓	✓		✓				8	53.33
5. การมีส่วนร่วมในการวางแผน (การรับฟังความคิดเห็น หรือ)		✓		✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓		✓	✓	10	66.66

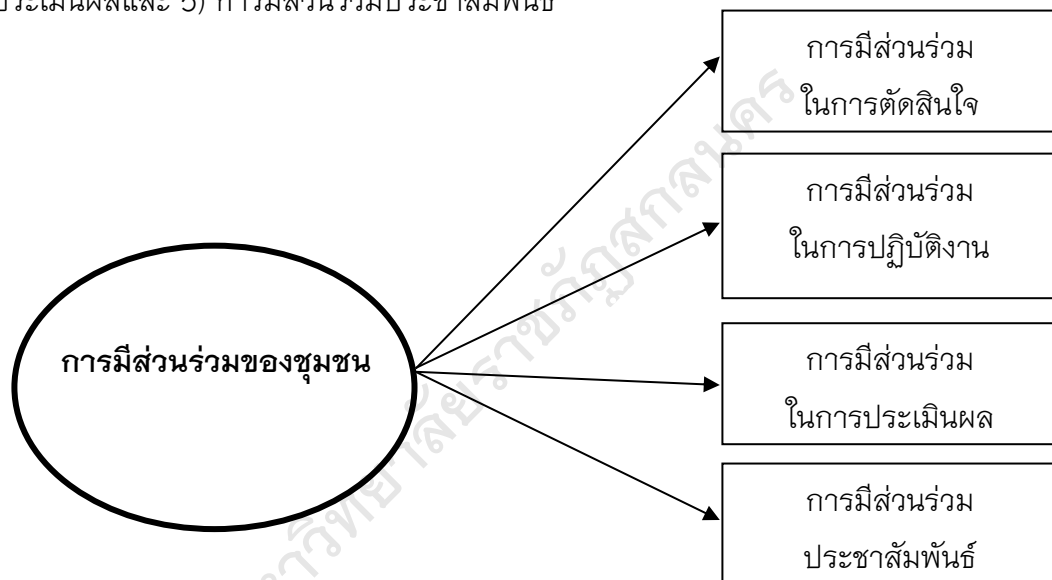
ตาราง 4 (ต่อ)

องค์ประกอบการมีส่วนร่วม ร่วมของชุมชน	1. นิธินาถ เจริญโภคธราช (2554)	2. ภริณี สักการณ (2554)	3. คุณย์ดิเรก ชัยนาม (2555)	4. รุ่งทิพย์ บำรุงสุข (2555)	5. พงศ์เทพ สุวรรณนารี (2555)	6. นันทน์ภัท วรพงษ์พานิชย์อักษร	7. คุณย์ดิเรก ชัยนาม (2556)	8. ฝนทิพย์ อภัยสุกุล (2556)	9. รจนา น้อยปลุก (2557)	10. พิศิพร ทัศนมา (2558)	11. จินตวิริ เกษตรศุข (2559)	12. Szentendre (1996)	13. Cohen (1996)	14. International Association	15. Singhal, 2011)	รวม	เฉลี่ย
6. การมีส่วนร่วมในการ นำความรู้ภูมิปัญญา มาพัฒนา				✓											✓	2	13.33
7. การมีส่วนร่วมในการ เสนอปัญหาและแนว ทางแก้ไข				✓							✓					2	13.33
8. การมีส่วนร่วม ประชาสัมพันธ์ (ให้ข้อมูลข่าวสาร)		✓		✓							✓			✓		4	26.67
9. การมีส่วนร่วมใน ระดับสร้างความร่วมมือ		✓												✓	✓	3	20.00

ตาราง 4 (ต่อ)

	1. ฉินินาด เจริญโภคธราช (2554)	2. ภรตี ลัภการณ (2554)	3. ศุณย์ดิเรก ชัยนาม (2555)	4. รุ่งทิพย์ บำรุงสุข (2555)	5. พงศ์เทพ สุวรรณวาริ (2555)	6. นันทน์นัส วงษ์พาณิทธิภษร (2556)	7. ศุณย์ดิเรก ชัยนาม (2556)	8. ฝนิกุล อัยสกุล (2556)	9. รจนา น้อยปลุก (2557)	10. พิธิพร ทัตนา (2558)	11. จินตวีร์ เกษตรศุข (2559)	12. Szentendre (1996)	13. Cohen (1996)	14. International Association of	15. Singhal, 2011)	รวม	ร้อยละ
10. การมีส่วนร่วม ในระดับให้อำนาจ แก่ประชาชน		✓			✓								✓	✓	✓	5	33.33
11. การมีส่วนร่วม ในเชิงงบประมาณ													✓			1	6.67

จากตาราง 4 สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากเอกสารทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การเลือกจากองค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ 4 หรือร้อยละ 26.67 ขึ้นไปและองค์ประกอบองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อและความมุ่งหมายของการวิจัยและผู้วิจัยได้ทำการปรับความหมายขององค์ประกอบที่ได้ให้อยู่ในรูปของงานวิชาการและความเข้าใจในเนื้อหา จึงได้องค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 3) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและ 5) การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์

ภาพประกอบ 7 สรุปผลการสังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนและประชาชนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบไปด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการเสนอแนวความคิด ความต้องการ/ความคิดเห็น เสนอปัญหา แผนงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ เสนอตัวแทนเข้าร่วมเป็นกรรมการ

ในการดำเนินงานตามแผนงานหรือโครงการ ร่วมตัดสินใจการจัดลำดับโครงการแผนงาน กิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ห้องการสิ่งแวดล้อมแขวง และห้องการสิ่งแวดล้อมเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล แผนงานหรือโครงการที่ต้องดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ห้องการสิ่งแวดล้อมแขวงและห้องการสิ่งแวดล้อมเมือง ของสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ว่าประสบความสำเร็จและมีความสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด

4. การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ หมายถึง การที่ประชาชนมีบทบาท มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ห้องการสิ่งแวดล้อมแขวงและห้องการสิ่งแวดล้อมเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวได้ประชาสัมพันธ์เรื่องที่ทำเนียบการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ ประชาชนทราบ ผ่านทางช่องทางต่าง ๆ

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสัมฤทธิผลการจัดการสิ่งแวดล้อม

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสัมฤทธิผลการจัดการสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย ความหมายเกี่ยวกับสัมฤทธิผล ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อม หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมและตัวชี้วัดอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อมเมืองที่ยั่งยืน ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละประเด็นดังนี้

1. ความหมายเกี่ยวกับสัมฤทธิผล

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสัมฤทธิผล มีดังนี้

มัทวาน สุวรรณเรือง (2536, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของสัมฤทธิผลไว้ว่า หมายถึง ความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรบริหารอย่างคุ้มค่า สมาชิกเกิดความพึงพอใจในงาน และองค์การโดยส่วนรวมสามารถปรับตัวและพัฒนาเพื่อดำรงอยู่ต่อไปได้

สุวิทย์ เทียงบุญธรรม (2541) ได้ให้ความหมายของคำว่าสัมฤทธิไว้ว่า หมายถึง ความสำเร็จ การแล้วเสร็จ ส่วนคำว่าสัมฤทธิผล มีความหมายว่า ผลสำเร็จ

สินธุ์ สุโรบล (2540, หน้า 34) ได้ให้ความหมายของสัมฤทธิผลว่า ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติงาน การดำเนินงานเมื่อเทียบกับแผนงาน เป้าหมายที่ระบุไว้ในแผนพัฒนา

เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์ (2536, หน้า 21) ได้ให้ความหมายของการมีสัมฤทธิผลไว้ว่า หมายถึง การพิจารณาผลของการดำเนินงานที่สำเร็จลุล่วงตามประสงค์หรือที่คาดหวังไว้เป็นหลัก เป็นเรื่องของการนำเอาผลงานที่สำเร็จดังที่คาดหวังไว้มาพิจารณา และความสำเร็จของงานอย่างมีสัมฤทธิผลนี้อาจเกิดจากการปฏิบัติงานที่ไม่ประหยัดหรือไม่มีประสิทธิภาพ

จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์, (2530, หน้า 70) กล่าวไว้ว่า ประสิทธิภาพถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัมฤทธิผล โดยทั่วไปประสิทธิภาพจะวัดผลเป็นอัตราส่วน ระหว่างอัตราส่วนผลผลิตต่อปัจจัยนำเข้าการผลิตหรือค่าใช้จ่ายต่อหน่วยและมักเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจ เกณฑ์การวัดประสิทธิภาพแบบนี้อาจจะเกิดคลาดเคลื่อนได้ เพราะไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพ แต่คำนึงถึงปริมาณในรูปของกำไรหรือผลผลิตสูงสุดในด้านเดียว ดังนั้นการวัดประสิทธิภาพจึงต้องวัดความแตกต่างด้านคุณภาพของผลผลิตด้วย ซึ่งองค์การใดก็ตามจะเลือกเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อวัดสัมฤทธิผลขององค์การขึ้นอยู่กับความแตกต่างกันขององค์การที่จะทำการวัด หรือประเมินสัมฤทธิผลขององค์การ จึงไม่มีนิยามเชิงปฏิบัติการสำหรับเรื่อง

ที่จะศึกษาวิจัยขึ้นเอง แต่ต้องขึ้นอยู่กับหลักพื้นฐานทางวิชาการ กล่าวคือ ต้องนิยามโดยใช้เกณฑ์หลายอย่างและต้องพิจารณาทั้งวิธีการ กระบวนการและจุดมุ่งหมาย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สัมฤทธิ์ผล หมายถึง ผลของการดำเนินงาน ความสามารถที่จะบรรลุถึงเป้าหมายต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและบุคลากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการขององค์การและปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้รับบริการและสมาชิกพึงพอใจและสามารถปรับตัวให้งานดำเนินต่อไปในอนาคตได้

2. ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อม

อำนาจ เจริญศิลป์ (2543, หน้า 2) กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยให้มวลมนุษย์มีใช้ตลอดไป โดยมีขาดแคลนและมีปัญหาใด ๆ เกษม จันทร์แก้ว (2544, หน้า 292 – 295) ได้ประมวลผลจากการศึกษาความหมาย และคำนิยามของคำว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม ภายใต้ทรรศนะของนักวิชาการต่าง ๆ ไว้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมจะเป็นอันหนึ่งอันใดได้ จากข้อความดังต่อไปนี้

1. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นเหมือนกับการอนุรักษ์ แต่ต่างกันที่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเหมือนทฤษฎีและหลักการไม่ได้มีแผนงานปฏิบัติ ส่วนคำว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นคำที่มีความหมายในเชิงปฏิบัติได้
2. การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการ ซึ่งหมายความว่าต้องมีกลไกสิ่งแวดล้อมควบคุมและมีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างมีแบบแผน มิใช่จะทำอะไรก็ได้ กล่าวคือต้องมีจุดเริ่มต้นและลงท้ายที่มีกลไกควบคุม ด้วยเหตุดังนี้ การจัดการสิ่งแวดล้อมจึงสามารถยอมรับได้ในทางปฏิบัติและเป็นตามหลักทางวิทยาศาสตร์ทุกประการ
3. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นเสมือนแผนงานในการดำเนินการทางสิ่งแวดล้อมซึ่งการกำหนดแผนงานนี้ต้องครอบคลุมนโยบาย มาตรการ แผนงานและโครงการหรือแผนงานปฏิบัติ (Action plan) ที่มีขั้นตอนและกลไกควบคุมให้แผนงานดำเนินไปได้
4. การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในระบบสิ่งแวดล้อมโดยต้องยึดหลักและวิธีการอนุรักษ์วิทยาซึ่งผู้ใช้ต้องตระหนักว่าต้องมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับมวลมนุษย์ต่อไป ทั้งปริมาณที่เพียงพอ

คุณภาพเป็นไปตามความต้องการและเวลาที่ต้องการและต้องมีให้ได้ นอกจากนี้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็ยอมให้เกิดน้อยที่สุดหรือเกิดได้ตามความสามารถของธรรมชาติที่จะช่วยตัวเองได้เท่านั้น ถ้าเกิดกว่านี้แล้วจะเกิดมลพิษสิ่งแวดล้อมได้กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การจัดการสิ่งแวดล้อม คือ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้นแผนการปฏิบัติหรือหาวิธีการอนุรักษ์มาประยุกต์ใช้ กล่าวคือ มีแผนการใช้และดำเนินการต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างที่กำหนดไว้อย่างมีขั้นตอนและมีกลไกควบคุม

5. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นแนวทางหนึ่งของนิเวศพัฒนาปฏิบัติหรือพัฒนาแบบยั่งยืน กล่าวคือ การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นหลักที่เปิดโอกาสให้มีการใช้ทรัพยากรได้ แต่ต้องไม่ให้คุณค่าทางนิเวศวิทยาสูญเสียไป หมายถึง การนำทรัพยากรมาใช้นั้น ต้องอยู่ในวิสัยที่ธรรมชาติพอกตัวเองฟื้นฟูตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าเกินความสามารถของธรรมชาติแล้วปัญหาของเสียมีมากเกินไปจนกลายเป็นมลพิษปัญหาสิ่งแวดล้อมก็จะตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

6. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นหลักการและแผนปฏิบัติให้ผู้บริหารใช้ดำเนินงานตั้งแต่เริ่มโครงการและดำเนินโครงการ ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการสิ่งแวดล้อมมีกลไกที่กำกับกระบวนการและแผนงานการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม นักบริหารสามารถจะทราบแนวคิดและแนวดำเนินงานอย่างมีขั้นตอนดังกล่าวก่อนจึงนำไปตัดสินใจผู้ศึกษาจึงได้นำความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาข้างต้นมาพิจารณาและสรุปความหมายว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเตรียมแผน วางแผน จัดสรร ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงกระทำการหรือดำเนินการใด ๆ เพื่อการควบคุม ดูแลและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนทำให้สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพสมบูรณ์และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยั่งยืน

จากที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อมหมายถึง การดำเนินการอย่างหนึ่งอันใดที่มีแผนการใช้และดำเนินการต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างที่กำหนดไว้อย่างมีขั้นตอนและมีกลไกควบคุมติดตามและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

3. หลักการจัดการสิ่งแวดล้อม

หลักการบริหารทรัพยากรและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีดังนี้ 1) การสำรวจตรวจหา (Survey and Identify) จะต้องตรวจหาสิ่งที่เราต้องการมาใช้ประโยชน์ โดยจะต้องพิจารณาในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในทางการค้าและการใช้ประโยชน์โดยตรงและการใช้

ประโยชน์ด้านอื่น ๆ 2) การป้องกันรักษา (Protection and Maintenance) เมื่อสำรวจทรัพยากรหรือสิ่งต่าง ๆ ที่เราต้องการนำมาใช้ประโยชน์ได้แล้วก็ต้องมีการป้องกันมิให้สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นเกิดความเสื่อมโทรม เสียหาย ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไปเป็นมลพิษ 3) การใช้ทรัพยากรให้ถูกประเภทและเกิดประโยชน์สูงสุด (Wise use) คือ การบริโภคให้ถูกหลักเศรษฐกิจและมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากรให้เหมาะสม ถูกประเภท ถูกเวลาและโอกาส 4) การปรับปรุงคุณภาพทรัพยากร (Improvement) คือ การหาวิธีการปรับปรุงทรัพยากรที่เสื่อมโทรมหรือหมดค่าไปแล้วให้กลับมามีคุณภาพพอที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น การปรับปรุงคุณภาพน้ำเสียหรือดินเสื่อมโทรมเพื่อนำมาใช้หรือเพาะปลูกใหม่ 5) การใช้ทรัพยากรที่ทดแทนกัน (Substitution) คือ การนำทรัพยากรที่มีอยู่เป็นจำนวนมากหรือเกิดใหม่ได้มาใช้ประโยชน์แทนทรัพยากรที่หายากกว่า เช่น การใช้พลาสติกแทนไม้ใช้พลังงานแสงอาทิตย์แทนน้ำมัน เป็นต้น 6) การนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์อีก (Recycle) คือ การนำของเหลือทิ้งหรือของเสียที่เกิดจากการผลิตและบริโภคกลับมาใช้หมุนเวียนอีก เช่น การนำเศษโลหะ แก้ว มาหลอมละลายใช้ใหม่และการนำขยะมาทำปุ๋ย เป็นต้น

เกษม จันทรแก้ว คณะ (2545, หน้า 95 - 97) ที่ได้อธิบายถึงหลักการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดชนิด ประเภทและขอบเขตของสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้ประโยชน์ ซึ่งหลักการนี้ต้องอาศัยพื้นฐานสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีจุดเด่นเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเป็นตัวนำแนวคิดในการกำหนดชนิด ประเภท กลุ่ม ระบบย่อยระบบสิ่งแวดล้อมและการกำหนดขอบเขต อาจโดยการทำการวางแผนการใช้ที่ดินหรือกำหนดขอบเขตขึ้นมาทั้งนี้เป็นเพราะสิ่งเหล่านี้อยู่บนโลกเนื่องจากพื้นดินผิวโลกไม่สามารถขยายหรือหดไปได้เท่าที่มีอยู่ในการใช้ที่ดินหรือกลุ่มทรัพยากรที่ไม่ถูกสมรรถนะและไม่เหมาะสมแล้วจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการวางแผนการใช้ที่ดินต้องดำเนินการแบ่งทั้งสมรรถนะที่ดิน คือ ลักษณะภูมิประเทศและความเหมาะสมตามคุณสมบัติของดินและสภาพเศรษฐกิจ สังคมควบคู่กับการสร้างกฎและมาตรการใช้ที่ดินระบุไว้ด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกิจกรรม เพื่อคงสภาพหรือสร้างศักยภาพความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม คือ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติหลังจากการวางแผนแบ่งเขตพื้นที่แล้ว การกำหนดการใช้ทรัพยากรในแต่ละประเภทที่อยู่ในพื้นที่ที่กำหนดต้อง

เป็นไปตามหลักวิชาการในแต่ละสาขาที่สำคัญต้องเป็นไปตามหลักการจัดการสิ่งแวดล้อม คือ เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนกำหนดขนาดและทิศทางการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นรูปธรรม

ขั้นตอนที่ 3 การควบคุมในการกำจัด บำบัดของเสียและมลพิษจากกิจกรรมการใช้ทรัพยากร เนื่องจากการนำทรัพยากรมาใช้ไม่ว่าลักษณะใดย่อมมีของเสียและมลพิษเกิดขึ้นเสมอ ดังนั้นการใช้ทรัพยากรในเขตพื้นที่ใดก็ตาม จึงจำเป็นต้องมีการควบคุม บำบัด และกำจัดของเสียและมลพิษให้หมดไปหรือลดน้อยลงจนสิ่งแวดล้อมสามารถรองรับได้และไม่เป็นพิษภัยต่อสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ โดยนำเทคโนโลยีเข้าไปควบคุม

4. ตัวชี้วัดอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อมเมืองที่ยั่งยืน

คณะทำงานอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อมเมืองที่ยั่งยืน (ASEAN Working Group on Environmentally Sustainable Cities : AWGESC) ได้มีการดำเนินงานตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา โดยมีสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) เป็นหน่วยประสานงานกลาง (National Focal Point) ของประเทศไทย ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมาได้มีการจัดทำกรอบการดำเนินงานด้าน การจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองที่ยั่งยืนและพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยมีรางวัลอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อมเมืองที่ยั่งยืน เป็นมาตรการกระตุ้นให้เมืองในภูมิภาคอาเซียนดำเนินงานตามกรอบและตัวชี้วัดอาเซียนนี้ ตัวชี้วัดอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อมเมืองที่ยั่งยืน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ตัวชี้วัดด้านอากาศ (Clean Air)

1. เพื่อให้แน่ใจว่ามีข้อมูลคุณภาพอากาศที่เชื่อถือได้

1.1 ความถี่ในการตรวจวัดคุณภาพอากาศที่เชื่อถือได้ (น้ำหนัก 50%)

จำนวนครั้งที่ตรวจวัดต่อปี	คะแนน
0	0
1 - 10	25
11 - 25	50
>25	75
ตรวจวัดอย่างต่อเนื่อง	100

1.2 จำนวนสารมลพิษที่ตรวจวัด (น้ำหนัก 30%)

สารมลพิษที่ตรวจวัด	คะแนน
0	0
PM10	25
PM10 และสารมลพิษอื่นอีก 1 ชนิด	50
PM10 และสารมลพิษอื่นอีก 2 ชนิด	75
PM10 และสารมลพิษอื่นอีก 3 ชนิด	100

1.3 ค่าเฉลี่ยความเข้มข้นต่อวันของ PM10 ที่ผ่านค่ามาตรฐาน (น้ำหนัก 20 %)

ค่าเฉลี่ยความเข้มข้นต่อวันของ PM10 ที่ผ่านค่ามาตรฐาน	ร้อยละ
- เกินค่ามาตรฐานของประเทศ	0
- เป็นไปตามมาตรฐานของประเทศ	75
- เป็นไปตามมาตรฐานของ WHO	100

2. เพื่อลดการปล่อยมลพิษทางอากาศจากยานพาหนะ

2.1 การให้บริการรถขนส่งสาธารณะ (น้ำหนัก 50%)

การให้บริการรถขนส่งสาธารณะ	คะแนน
- มีรถขนส่งสาธารณะที่อยู่นอกการควบคุมของรัฐ	25
- มีรถขนส่งสาธารณะที่รัฐควบคุมแต่ไม่มีการจัดระเบียบและไม่เน้นการบริการ	50
- มีทั้งรถขนส่งสาธารณะที่นอกการควบคุมของรัฐและอยู่ในการควบคุมของรัฐ	75
- มีรถขนส่งสาธารณะที่มีการจัดระเบียบและอยู่ในการควบคุมของรัฐ	100

2.2 ระบบตรวจวัดยานยนต์ (น้ำหนัก 25%)

ระบบตรวจวัดยานยนต์	คะแนน
- ไม่มีระบบตรวจวัดยานยนต์	25
- มีการสุ่มตรวจวัดยานยนต์ริมถนน	50
- มีการตรวจวัดยานยนต์เป็นประจำ	75
- มีทั้งการสุ่มตรวจวัดยานยนต์ริมถนน และตรวจวัดยานยนต์เป็นประจำ	100

2.3 ร้อยละของยานยนต์ที่ผ่านค่ามาตรฐาน

ร้อยละของยานยนต์	คะแนน
ไม่มีการรายงานผล	0
0 - 25	25
>25 - 50	50
>50 - 75	75
>75 - 100	100

3. เพื่อลดการปล่อยมลพิษทางอากาศจากแหล่งปล่อยอุตสาหกรรม

3.1 ระบบการตรวจวัดมลพิษในอุตสาหกรรม

ระบบการตรวจวัดมลพิษในอุตสาหกรรม	คะแนน
- ไม่มีการตรวจวัดมลพิษ	25
- มีการสุ่มตรวจวัดมลพิษ	50
- มีการตรวจวัดมลพิษเป็นประจำ (ตามกฎหมายระเบียบ)	75
- มีการสุ่มตรวจวัดมลพิษ และตรวจวัดเป็นประจำ (ตามกฎหมายระเบียบ)	100

4. เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน

4.1 โครงการริเริ่มส่งเสริมประสิทธิภาพการใช้พลังงาน

โครงการริเริ่มส่งเสริมประสิทธิภาพการใช้พลังงาน	คะแนน
- ไม่มี	
- เป็นโครงการและมีการดำเนินงานในระดับประเทศ	25
- เป็นโครงการและมีการดำเนินงานในระดับจังหวัด/ท้องถิ่นหรือดำเนินงานต่อยอดในโครงการระดับประเทศ	50

ตัวชี้วัดด้านน้ำ (Clean Water)

1. เพื่อให้ได้มาซึ่งการเข้าถึงและคุณภาพที่ดีของน้ำเพื่อการอุปโภคและ

บริโภค

1.1 ร้อยละของครัวเรือนที่มีการเชื่อมต่อกับระบบน้ำเพื่อการอุปโภคและ

บริโภค

ร้อยละ	คะแนน
1 - 10	10
>10 - 20	20
>20 - 40	40
>40 - 60	60
>60 - 80	80
>80 - 100	100

1.2 ร้อยละของครัวเรือนที่เข้าถึงระบบน้ำใช้ของชุมชนและผ่านค่ามาตรฐาน

ระดับชาติ

ร้อยละ	คะแนน
1 - 10	10
>10 - 20	20
>20 - 40	40
>40 - 60	60
>60 - 80	80

1.3 ร้อยละของครัวเรือนที่เชื่อมต่อกับท่อใช้น้ำประปาและผ่านเกณฑ์
มาตรฐานน้ำดื่มของ WHO (BONUS)

ร้อยละ	คะแนน
1 - 10	10
>10 - 20	20
>20 - 40	40
>40 - 60	60
>60 - 80	80
>80 - 100	100

2. เพื่อปกป้องแหล่งน้ำ คุ้มครองระบบนิเวศ และสาธารณสุข

2.1 ร้อยละของครัวเรือน (และชุมชน) ที่มีหรือเชื่อมต่อบำบัดน้ำเสีย

ร้อยละ	คะแนน
1 - 10	10
>10 - 20	20
>20 - 40	40
>40 - 60	60
>60 - 80	80
>80 - 100	100

2.2 ร้อยละของพาณิชยกรรมและ/หรืออุตสาหกรรมที่มีการเชื่อมต่อบำบัดน้ำเสียและมีค่าน้ำทิ้งผ่านมาตรฐานน้ำทิ้งของประเทศ

ร้อยละ	คะแนน
- ไม่มีระบบตรวจวัดยานยนต์	25
- มีการสุ่มตรวจวัดยานยนต์ริมถนน	50
- มีการตรวจวัดยานยนต์เป็นประจำ	75
- มีทั้งการสุ่มตรวจวัดยานยนต์ริมถนน และตรวจวัดยานยนต์เป็นประจำ	100

2.3 ร้อยละของครัวเรือน(และชุมชน) ที่มีและ/หรือเชื่อมต่อบำบัดน้ำเสียชุมชนและผ่านมาตรฐานของประเทศ (BONUS)

ร้อยละ	คะแนน
1 - 10	0
>10 - 20	20
>20 - 40	40
>40 - 60	60
>60 - 80	80
>80 - 1 00	100

3. เพื่อความแน่ใจว่ามีความยั่งยืนของน้ำใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค รวมทั้งมีการจัดการ

3.1 การพัฒนาและดำเนินการด้านการจัดการน้ำอย่างบูรณาการ

การพัฒนาและจัดการน้ำอย่างบูรณาการ	คะแนน
- ไม่มีแผน	0
- อยู่ระหว่างพัฒนาแผน(ระยะเริ่มต้น)	25
- มีแผน	50
- มีการดำเนินงานตามแผนบางส่วน	75
- มีการดำเนินการตามแผนตามที่กำหนด	100

4. เพื่อให้มีการถ่ายทอดในเรื่องความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและการร่วมเป็นเจ้าของสิ่งแวดล้อม

4.1 ร้อยละของโรงเรียนในเมืองในแต่ละระดับ(ระดับประถมศึกษา/มัธยมศึกษา เป็นต้น) มีโปรแกรมการอนุรักษ์น้ำ

ร้อยละ	คะแนน
1 - 10	0
>10 - 20	20
>20 - 40	40
>40 - 60	60
>60 - 80	80
>80 - 100	100

4.2 การนำหลักสูตรการอนุรักษ์น้ำของประเทศสู่การปฏิบัติ

ร้อยละ	คะแนน
1 - 10	0
>10 - 20	20
>20 - 40	40
>40 - 60	60
>60 - 80	80
>80 - 100	100

5. คุณภาพสิ่งแวดล้อมของน้ำ

5.1 ค่าเฉลี่ยรายปีของดัชนีคุณภาพน้ำที่ตรวจวัด (pH, DO, BOD และ Fecal Coliform)

ร้อยละ	คะแนน
0	0
1	25
2	50
3	75
4	100

4. ตัวชี้วัดด้านขยะและพื้นที่สีเขียว (Clean and Green Land)

4.1 เพื่อความแน่ใจว่ามีการจัดเก็บมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ

4.1.1 ร้อยละของประชากรที่อยู่ในพื้นที่ครอบคลุมระบบการจัดเก็บมูลฝอยของเทศบาล

ร้อยละ	คะแนน
>50	20
60	40
70	60
80	80
90	100

4.2 (A) เพื่อความแน่ใจว่ามีการกำจัดมูลฝอยอย่างถูกต้องหลักสุขภาพ

4.2.1 ร้อยละของมูลฝอยต่อประชากรที่ได้มีการนำไปกำจัด ณ สถานที่กำจัดมูลฝอย

ร้อยละ	คะแนน
>45	20
55	40
65	60
75	80
85	100

4.3 (B) เพื่อความแน่ใจในการจัดการมูลฝอยตกค้างอย่างปลอดภัย

4.3.2 วิธีการ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการมูลฝอยที่มีคุณภาพ

วิธีจัดการขยะมูลฝอย	คะแนน
- การฝังกลบที่มีการควบคุม	20
- การฝังกลบเชิงวิศวกรรม	40
- การฝังกลบอย่างถูกต้องหลักสุขภาพหรือการใช้เตาเผา	80

4.4 การสนับสนุนให้มีการลดมูลฝอย การติดตามตรวจสอบอย่างไม่เป็นทางการ และการสนับสนุนให้มีการนำกลับมาใช้ใหม่ (รีไซเคิล)

4.4.1 การลดปริมาณมูลฝอยต่อประชากร (ในช่วงเวลาอย่างน้อย 3 ปี)

ร้อยละของมูลฝอยที่ลดได้เทียบกับการผลิตมูลฝอยต่อประชากร	คะแนน
>3	20
6	40
9	60
12	80
15	100

4.5 การดูแลรักษาพื้นที่สีเขียวในเมือง เพื่อบริการและอนุรักษ์พันธุ์ไม้ท้องถิ่น การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน การรักษาสมดุสน้ำ และการปรับปรุงคุณภาพอากาศ

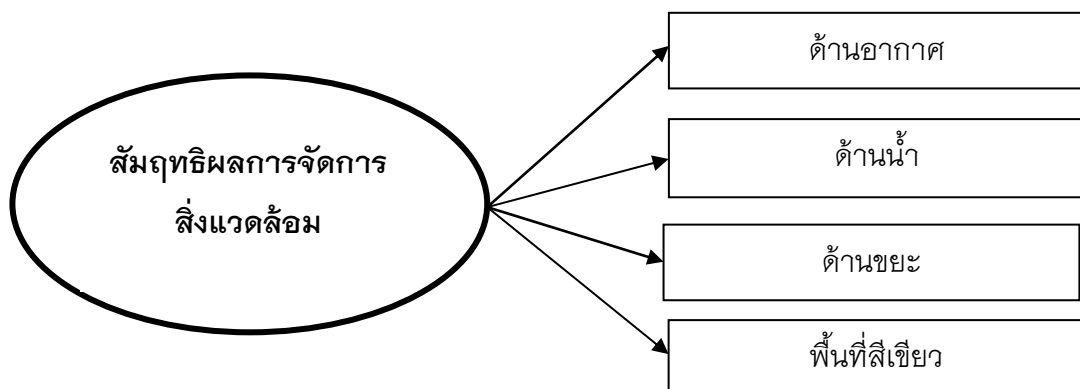
4.5.1 ร้อยละของพื้นที่ที่ไม่มีสิ่งปลูกสร้างต่อพื้นที่เมืองโดยรวม

ร้อยละของพื้นที่ที่ไม่มีสิ่งปลูกสร้างต่อพื้นที่เมืองโดยรวม	คะแนน
5	20
10	40
15	60
20	80
25	100

4.6 ร้อยละของพื้นที่สีเขียวต่อพื้นที่เมือง

ร้อยละ	คะแนน
1-7	20
ตั้งแต่ 7 - 15	40
ตั้งแต่ 15 - 23	60
ตั้งแต่ 23 - 30	80
มากกว่าหรือเท่ากับ 30	100

ในการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยประเมินสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามตัวชี้วัดอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านอากาศ 2) ด้านน้ำและ 3) ด้านขยะและ 4) พื้นที่สีเขียว

ภาพประกอบ 8 สรุปกรอบแนวคิดเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หมายถึง ความสำเร็จของการจัดการสิ่งแวดล้อม หรือระดับของความมากหรือน้อยของการบรรลุเจตนารมณ์ วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมาย ซึ่งประเมินสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมตามตัวชี้วัดอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ด้านอากาศ หมายถึง สัมฤทธิ์ผลการจัดการอากาศ ตามตัวชี้วัด

1) มีข้อมูลคุณภาพอากาศที่เชื่อถือได้ 2) ลดการปล่อยมลพิษทางอากาศจากยานพาหนะ 3) ลดการปล่อยมลพิษทางอากาศจากแหล่งปล่อยอุตสาหกรรมและ 4) เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน

2. ด้านน้ำ หมายถึง สัมฤทธิ์ผลการจัดการน้ำ ตามตัวชี้วัด 1) การเข้าถึงและคุณภาพที่ดีของน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค 2) การปกป้องแหล่งน้ำ คุ่มครองระบบนิเวศและสาธารณสุข 3) มีความยั่งยืนของน้ำใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค รวมทั้งมีการจัดการ 4) มีการถ่ายทอดในเรื่องความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและการร่วมเป็นเจ้าของสิ่งแวดล้อมและ 5) คุณภาพสิ่งแวดล้อมของน้ำ

3. ด้านขยะ หมายถึง สัมฤทธิ์ผลการจัดการขยะ ตามตัวชี้วัด 1) การจัดเก็บมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ 2) การกำจัดมูลฝอยอย่างถูกหลักสุขาภิบาล 3) การจัดการมูลฝอยตกค้างอย่างปลอดภัย 4) การจัดให้มีการลดมูลฝอย การติดตามตรวจสอบอย่างไม่เป็นทางการและการสนับสนุนให้มีการนำกลับมาใช้ใหม่ (รีไซเคิล)

4. ด้านพื้นที่สีเขียว หมายถึง สัมฤทธิ์ผลการจัดการพื้นที่สีเขียว ตามตัวชี้วัด

1) การดูแลรักษาพื้นที่สีเขียวในเมือง เพื่อนันทนาการและอนุรักษ์พันธุ์ไม้ท้องถิ่น การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน การรักษาสมดุสน้ำ และการปรับปรุงคุณภาพอากาศ

บริบททางด้านสิ่งแวดล้อม ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การวิจัยเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบททางด้านสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย ลักษณะภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ การเมืองการปกครอง การแบ่งเขตการปกครอง ข้อมูลพื้นฐานด้านทรัพยากรธรรมชาติสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และข้อมูลพื้นฐาน

ด้านสิ่งแวดล้อมสาธารณสุขรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละประเด็นดังนี้

1. ลักษณะภูมิประเทศ

ประเทศลาว*เป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งตั้งอยู่บนใจกลางของคาบสมุทรอินโดจีน ระหว่างละติจูดที่ 14 – 23 องศาเหนือ ลองจิจูดที่ 100 – 108 องศาตะวันออก มีพื้นที่โดยรวมประมาณ 236,800 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นพื้นดิน 230,800 ตารางกิโลเมตร พื้นน้ำ 6,000 ตารางกิโลเมตร โดยลาวเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล เนื่องด้วยตลอดแนวชายแดนของประเทศลาว ซึ่งมีความยาวรวม 5,083 กิโลเมตร ล้อมรอบด้วยชายแดนของประเทศเพื่อนบ้าน 5 ประเทศ ดังนี้ (กรมส่งเสริมการค้าส่งออก กระทรวงพาณิชย์. 2554, หน้า 1 – 2)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ประเทศจีน (423 กิโลเมตร)
ทิศใต้และทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ประเทศไทย (1,810 กิโลเมตร)
ทิศใต้	ติดต่อกับ ประเทศกัมพูชา (541 กิโลเมตร)
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ประเทศเวียดนาม (2,130 กิโลเมตร) ประเทศพม่าทางด้านทิศตะวันตก (236 กิโลเมตร)

ความยาวพื้นที่ประเทศลาว ตั้งแต่เหนือจรดใต้อายุยาวประมาณ 1,700 กิโลเมตร ส่วนที่กว้างที่สุดกว้าง 500 กิโลเมตร และที่แคบที่สุด 140 กิโลเมตร ภูมิประเทศของลาว อาจแบ่งได้เป็น 3 เขต คือ

1. เขตภูเขาสูง เป็นพื้นที่ที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 1,500 เมตรขึ้นไป พื้นที่นี้อยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศ
2. เขตที่ราบสูง คือพื้นที่ซึ่งสูงกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 1,000 เมตร ปรากฏตั้งแต่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของที่ราบสูงเมืองพวนไปจนถึงชายแดนกัมพูชา เขตที่ราบสูงนี้มีที่ราบสูงขนาดใหญ่อยู่ 3 แห่ง ได้แก่ ที่ราบสูงเมืองพวน (แขวงเชียงขวาง) ที่ราบสูงนากาย (แขวงคำม่วน) และที่ราบสูงบริเวณ (ภาคใต้)
3. เขตที่ราบลุ่ม เป็นเขตที่ราบตามแนวฝั่งแม่น้ำโขงและแม่น้ำต่าง ๆ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดในเขตพื้นที่ทั้ง 3 เขต นับเป็นพื้นที่อยู่อาศัยที่สำคัญของประเทศ แนวที่ราบลุ่มเหล่านี้เริ่มปรากฏตั้งแต่บริเวณตอนใต้ของแม่น้ำโขง เรียกว่า ที่ราบลุ่มเวียงจันทน์ ผ่านที่ราบลุ่มสะหวันนะเขต ซึ่งอยู่ตอนใต้เซบั้งไฟและเซบั้งเหียงและที่ราบ

จำปาสักทางภาคใต้ของสปป.ลาว ซึ่งปรากฏตามแนวแม่น้ำโขงเรื่อยไปจนจดชายแดนประเทศกัมพูชา ทั้งนี้เมื่อนำเอาพื้นที่ของเขตภูเขาสูงและเขตที่ราบสูงมารวมกันแล้วจะมากถึง 3 ใน 4 ของพื้นที่ประเทศลาวทั้งหมด โดยจุดที่สูงที่สุดของประเทศลาวอยู่ที่ภูเบ็ญในแขวงเชียงขวาง วัดความสูงได้ 2,817 เมตร

2. สภาพภูมิอากาศ

สปป.ลาว อยู่ในภูมิอากาศเขตร้อน มีลมมรสุมแต่ไม่มีลมพายุ สำหรับเขตภูเขาภาคเหนือและเขตเทือกเขา อากาศมีลักษณะกึ่งร้อนกึ่งหนาวอุณหภูมิสะสมเฉลี่ยประจำปีสูงถึง 15 – 30 องศาเซลเซียส และความแตกต่างของอุณหภูมิระหว่างกลางวันและกลางคืนมีประมาณ 10 องศาเซลเซียส จำนวนชั่วโมงที่มีแสงแดดต่อปีประมาณ 2,300 – 2,400 ชั่วโมง (ประมาณ 6.3 – 6.5 ชั่วโมงต่อวัน) ความชื้นสัมพัทธ์ของอากาศ มีประมาณร้อยละ 70 – 85 ปริมาณน้ำฝนในฤดูฝน (ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงตุลาคม) มีร้อยละ 75 – 90 ส่วนในฤดูแล้ง (ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเมษายน) ปริมาณน้ำฝนมีเพียงร้อยละ 10 – 25 และปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปีของแต่ละเขตก็แตกต่างกันอย่างมากมาย เช่น เขตเทือกเขาบริเวณทางใต้ได้รับน้ำฝนเฉลี่ยปีละ 300 เซนติเมตร

อุณหภูมิเฉลี่ยที่นครหลวงเวียงจันทน์ 25 องศาเซลเซียส (ม.ค.) และ 36 – 37 องศาเซลเซียส (เม.ย.) ปริมาณฝนเฉลี่ย 171.5 เซนติเมตรต่อปี ขณะที่บริเวณแขวงเชียงขวาง แขวงหลวงพระบาง แขวงไซยะบูลี ได้รับเพียงแค่ 100 – 150 เซนติเมตร ส่วนแขวงสะหวันนะเขตในช่วงนี้ได้รับปริมาณน้ำฝน 150 – 200 เซนติเมตร เช่นเดียวกับแขวงพงสาลี แขวงหลวงน้ำทาและแขวงบ่อแก้ว

3. การเมืองการปกครอง

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองของ สปป.ลาว มาเป็นระบอบสังคมนิยมตั้งแต่วันที่ 2 ธันวาคม 2518 ต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมายทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมแต่ยังได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายประเทศสังคมนิยม โดยเฉพาะสหภาพโซเวียตและเวียดนาม ทำให้ลาวได้ยึดถือทั้งสองประเทศเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศมาตลอด จนกระทั่งสหภาพโซเวียตเปลี่ยนมาใช้นโยบาย Perestroika และเวียดนามเปลี่ยนมาใช้นโยบาย Doi Moi มีผลให้ลาวต้องปรับนโยบายมาพึ่งตนเองมากขึ้นด้วยการนำนโยบาย “จินตนาการใหม่” (New Economic Mechanism : NEM) มาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา โดยเน้นความสำคัญของระบบราคาที่เป็นไปตามกลไกตลาดและ

การบริหารในเชิงธุรกิจมากขึ้น แต่ถึงกระนั้นระบอบการปกครองของ สปป. ลาว ยังคงยึดระบอบ “สังคมนิยมประชาธิปไตย” เช่นเดิม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการปกครองในระบบพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวคือ พรรคประชาชนปฏิวัติลาว (Lao People’s Revolutionary Party : LPRP) และมีสภาเดียวคือ สภาแห่งชาติ ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติและตุลาการดูแลอนุมัติงบประมาณ การออกและแก้ไขกฎหมาย ตลอดจนพระราชบัญญัติต่าง ๆ รวมทั้งกำกับดูแลการทำงานของรัฐบาล มีประธานประเทศ ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรค LPRP เป็นผู้นำประเทศ มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมการบริหารประเทศทั้งหมด และนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่หัวหน้าคณะรัฐบาล โดยทั้ง 3 ตำแหน่งมีวาระการดำรงตำแหน่งครั้งละ 5 ปี

4. การแบ่งเขตการปกครอง

ประเทศลาวแบ่งเป็น 17 แขวง และ 1 นครหลวง (ได้แก่ นครหลวงเวียงจันทน์) แขวงแต่ละแขวงจะแบ่งเป็นเมือง ซึ่งจะมีหนึ่งเมืองเป็นเมืองหลวงของแขวง เรียกว่า *เมืองเอก* ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ได้มีการยุบเขตพิเศษไชยสมบุรณ์อย่างเป็นทางการตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี (คำสั่งนายกรัฐมนตรี) เลขที่ 10/นย. ลงวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2549 โดยเมืองท่าโหมถูกรวมกับแขวงเชียงขวางและเมืองไชยสมบุรณ์ถูกรวมกับแขวงเวียงจันทน์ ต่อมาในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ทางลาวได้จัดตั้งแขวงใหม่ในบริเวณที่เคยเป็นเขตพิเศษไชยสมบุรณ์เดิมกับ 2 หมู่บ้านจากเมืองวังเวียงในแขวงเวียงจันทน์ โดยใช้ชื่อว่า "แขวงไชยสมบุรณ์" แบ่งเขตปกครองย่อยออกเป็น 5 เมือง ได้แก่ เมืองอะนูนวง (เดิมชื่อเมืองไชยสมบุรณ์) เมืองห่ม เมืองท่าทุม เมืองล่องसानและเมืองล่องแจ้ง

ตาราง 5 การแบ่งเขตการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

แขวง	พื้นที่(ตารางกิโลเมตร)	ประชากร (คน)
1. แขวงพงสาลี	16,315	177,989
2. แขวงหลวงน้ำทา	15,415	175,753
3. แขวงบ่อแก้ว	15,880	179,243
4. แขวงอุดมไซ	16,389	307,622
5. แขวงหลวงพระบาง	8,300	431,889
6. แขวงไชยบุรี	7,665	381,376
7. แขวงหัวพัน	14,863	289,393
8. แขวงเชียงขวาง	6,196	244,684
9. แขวงเวียงจันทน์	16,270	419,090
10. นครหลวงเวียงจันทน์	15,927	820,940
11. แขวงไซสมบูน	10,691	85,168
12. แขวงบอลิคำไซ	21,774	273,619
13. แขวงคำม่วน	9,325	392,051
12. แขวงบอลิคำไซ	16,875	273,619
13. แขวงคำม่วน	16,500	392,051
14. แขวงสะหวันนะเขต	10,320	969,697
15. แขวงจำปาศักดิ์	15,370	694,023
16. แขวงสาละวัน	3,920	396,942

ที่มา : ข้อมูลบุคลากรสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 2558

5. ข้อมูลพื้นฐานด้านทรัพยากรธรรมชาติสาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว (สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและพัฒนา (องค์การมหาชน), 2557)

5.1 ทรัพยากรดิน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นประเทศที่ไม่มีอาณาเขตติดทะเล มีพื้นที่ประมาณ 236,800 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 23,680,000 เฮกตาร์ และเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 70 เป็นพื้นที่ภูเขาสูงที่มีความชันมากกว่า 20 องศา ทำให้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีพื้นที่ของตัวเมืองรวมกันทั่วประเทศน้อยกว่าร้อยละ 1 นอกจากนี้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีพื้นที่ทางการเกษตรเพียงร้อยละ 3.8 จากพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้ทั้งหมดประมาณร้อยละ 8 โดยแบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าวประมาณร้อยละ 78 ปัจจุบันสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกำลังประสบกับปัญหาการกัดเซาะหน้าดิน เนื่องมาจากการใช้พื้นที่ดินผิวดินพื้นผิวหน้าดินเสื่อมโทรมจากสารเคมีและยาฆ่าแมลง เป็นต้น รวมไปถึงการชะล้างหน้าดินจากปริมาณฝนที่ตกอย่างหนัก ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการผลิตของผลผลิตทางการเกษตร

5.2 ทรัพยากรป่าไม้

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นประเทศที่อุดมไปด้วยทรัพยากรด้านป่าไม้ จากข้อมูลรายงานของธนาคารโลกในปี พ.ศ. 2545 พบว่าสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีพื้นที่ป่าประมาณ 10.2 ล้านเฮกตาร์ หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 41.5 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยมีลักษณะป่าแบบป่าผลัดใบแบบผสม ได้แก่ ป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้งและป่าสน เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากรายงานของธนาคารโลก พบว่าสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าอยู่ที่ประมาณ 53,000 เฮกตาร์ต่อปี ซึ่งมีสาเหตุการลดลงมาจากอุตสาหกรรมป่าไม้หรือการลักลอบตัดป่าไม้ในเชิงพาณิชย์ (ขายเนื้อไม้) และความต้องการพื้นที่ป่าสำหรับการเกษตร นอกจากนี้ยังพบว่ากว่าร้อยละ 80 ของประชากรจะใช้เชื้อเพลิงจากไม้สำหรับการหุงต้มอาหารในครัวเรือน โดยมีอัตราการใช้เชื้อเพลิงอยู่ที่ 1 ลูกบาศก์เมตรต่อคนต่อปี

5.3 ทรัพยากรสัตว์ป่า

จากข้อมูลรายงานของธนาคารโลก พบว่า ในปี พ.ศ. 2542 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีทรัพยากรสัตว์ป่าซึ่งแยกตามชนิดได้ คือ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ร้อยละ 37 สัตว์ปีกร้อยละ 19 สัตว์เลื้อยคลานร้อยละ 22 สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำร้อยละ 17

และปลาร้อยละ 5 เป็นต้น โดยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจัดเป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีชนิดของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมากที่สุด ซึ่งมีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 2 สายพันธุ์ที่ถูกจัดเป็นสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์ของโลกคือ กูปรี (Kouprey) และแรดชวา (Java Rhinoceros) (ปัจจุบันสามารถพบได้ที่แขวงไซยะบุรี) นอกจากนี้ปลาบึกก็ถูกจัดเป็นสัตว์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์เช่นกัน โดยมีสาเหตุหลักมาจากการประมงในแม่น้ำโขงที่เพิ่มสูงขึ้นและการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศของแม่น้ำจากการสร้างเขื่อนหรือการพัฒนาระบบชลประทานในเขตลุ่มแม่น้ำโขง

5.4 ทรัพยากรน้ำ

แม่น้ำโขงมีระยะทางผ่านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวรวมทั้งสิ้น ประมาณ 1,860 กิโลเมตร ซึ่งคิดเป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงถึงร้อยละ 90 ของพื้นที่ประเทศทั้งหมด อย่างไรก็ตามแม้ว่าสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะมีพื้นที่ลุ่มแม่น้ำถึงร้อยละ 90 แต่ปริมาณการใช้น้ำของประเทศก็ยังคงมีค่าสูงกว่าความสามารถในการกักเก็บของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ โดยจากข้อมูลรายงานของธนาคารโลก พบว่าปริมาณน้ำฝนที่ตกลงพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีปริมาณทั้งสิ้น 434 พันล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งน้อยกว่าร้อยละ 50 จะกลายเป็นน้ำท่า นอกจากนี้ยังพบว่าในปี พ.ศ. 2543 ความต้องการปริมาณน้ำเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ในประเทศสูงถึง 1 พันล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งจำแนกได้เป็นใช้เพื่อการเกษตรร้อยละ 90 ใช้อุปโภคบริโภคร้อยละ 4 และอุตสาหกรรมร้อยละ 6 อย่างไรก็ตามแม้ว่าการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำจะใช้เพื่อการเกษตร แต่การพัฒนาทรัพยากรน้ำส่วนใหญ่จะมีจุดประสงค์เพื่อการแก้ปัญหาน้ำท่วม การอุปโภคบริโภคในหน้าแล้งและเพื่อการอุตสาหกรรมในประเทศ

6. ข้อมูลพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อมสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

(สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและพัฒนา (องค์การมหาชน), 2557)

6.1 คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน

จากรายงานของธนาคารโลกเรื่องคุณภาพน้ำผิวดินในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจัดอยู่ในเกณฑ์ดี คือ มีค่าออกซิเจนละลายน้ำ (DO) สูง และมีแร่ธาตุ (Nutrients) ละลายอยู่น้อย อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่สำคัญในด้านคุณภาพน้ำผิวดินที่พบในจะมีตะกอนดินปริมาณมาก (0.41 – 3.45 ตันต่อเฮกแตร์ต่อปี) ทำให้น้ำมีความขุ่นสูง นอกจากนี้ จากการขยายตัวของจำนวนประชากร และการพัฒนาในด้านสังคมและเศรษฐกิจส่งผลให้แหล่งน้ำผิวดินมีคุณภาพแย่ง โดยมีการตรวจพบของเสียต่าง ๆ จากน้ำ

เสียในเขตเมือง เช่น ขยะมูลฝอย เศษพลาสติก น้ำมันและไขมัน โลหะหนักจำพวกตะกั่ว รวมถึงสารอาหาร (nutrients) และโคลิฟอร์มแบคทีเรียในเขตพื้นที่อยู่อาศัยอีกด้วย ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการที่ประชาชนทิ้งน้ำเสียหรือน้ำที่ใช้แล้วในที่สาธารณะและเข้าสู่ระบบระบายน้ำลงสู่แม่น้ำในที่สุด รวมถึงปัญหาการรั่วซึมของระบบท่อรองรับน้ำเสีย ทำให้มีน้ำเสียจากบ่อเกรอะหรือบ้านเรือนไหลรวมเข้าสู่ระบบระบายน้ำอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีน้ำเสียบางส่วนที่เพิ่มขึ้นจากอุตสาหกรรมใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เช่น อุตสาหกรรมกระดาษ หรืออุตสาหกรรมอาหาร ทั้งที่เป็นโรงงานขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมที่กล่าวถึงนี้ส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดการน้ำเสียอย่างถูกวิธีหรือไม่มีระบบบำบัดน้ำเสีย ทำให้น้ำเสียที่เกิดจากการผลิตปนเปื้อนออกสู่สิ่งแวดล้อม

6.2 คุณภาพอากาศ

คุณภาพอากาศใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทจัดอยู่ในขั้นยอมรับได้ (Acceptable level) อย่างไรก็ตามการตรวจวัดคุณภาพอากาศยังคงจำกัดอยู่ในเฉพาะบางพื้นที่ เช่น นครหลวงเวียงจันทน์ เท่านั้น โดยสารมลภาวะที่สำคัญ ได้แก่ ปริมาณฝุ่นละอองรวม (Total Suspended Particulates, TSP) ปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM10) แก๊สซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO₂) และแก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ (NO₂) ซึ่งความเข้มข้นของสารมลภาวะทั้งหมดมีค่าผ่านมาตรฐานคุณภาพอากาศของประเทศที่ให้ความช่วยเหลือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในการตรวจวัด ได้แก่ ประเทศเดนมาร์กและสหรัฐอเมริกา แหล่งที่ก่อให้เกิดมลภาวะอากาศในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่สำคัญที่สุด คือ ยานพาหนะในเขตชุมชนเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งรถจักรยานยนต์ซึ่งจำนวนสูงขึ้นจากในอดีต และยังมีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนขึ้นอีกในอนาคต รวมทั้งมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมอยู่บ้าง ซึ่งทั้งหมดนี้ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของมลภาวะทางอากาศ ทั้งปริมาณฝุ่นละอองรวมและแก๊สคาร์บอนมอนอกไซด์ (CO) รวมไปถึงฝุ่น PM10 ที่มีแนวโน้มจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์

6.3 เสียงและความสั่นสะเทือน

ไม่พบข้อมูลรายงานหรือข้อร้องเรียนด้านมลภาวะทางเสียงและความสั่นสะเทือนใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

6.4 ขยะมูลฝอย

สถานการณ์ขยะมูลฝอยในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

มีแนวโน้มที่จะมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นจากอัตราการก่อให้เกิดขยะ (Waste Generation Rate) ของประชาชนที่สูงขึ้น รวมทั้งจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น โดยองค์ประกอบหลักของขยะมูลฝอยใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ ขยะอินทรีย์ร้อยละ 30 ขยะพลาสติกร้อยละ 30 ขยะขายได้ร้อยละ 25 และขยะจำพวกกระดาษร้อยละ 15 ซึ่งการกำจัดขยะมูลฝอยใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะใช้วิธีการฝังกลบในหลุมฝังกลบซึ่งไม่มีระบบจัดการน้ำชะขยะ (Leachate) และระบบติดตามตรวจสอบ อย่างไรก็ตาม หลุมฝังกลบดังกล่าวนี้มีอยู่เฉพาะในพื้นที่เมืองนครหลวงเวียงจันทน์ และเมืองระดับรองอีก 4 แห่ง ได้แก่ เมืองหลวงพระบาง เมืองท่าแขก เมืองสะหวันนะเขต และเมืองปากเซเท่านั้น ส่วนในพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือจากนี้จะใช้วิธีการเทกอง (Open Dumping) ในการกำจัดขยะมูลฝอย รวมไปถึงขยะอันตรายและขยะติดเชื้อ ซึ่งไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการอีกด้วย

6.5 ของเสียอันตราย

ของเสียหรือสารเคมีอันตรายที่มีรายงานการตรวจพบใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ โลหะหนัก สารอินทรีย์ที่มีความคงตัวสูง (Persistent Organic Pollutants, POPs) เช่น สารกำจัดศัตรูพืช (Pesticide) เป็นต้น สำหรับโลหะหนักที่ตรวจพบประกอบด้วยปรอท ตะกั่ว แคดเมียม สารหนู โครเมียม ทองแดง และสังกะสี ซึ่งเกิดจากอุตสาหกรรมและการทำเหมืองแร่ทำให้เกิดการปนเปื้อนในแหล่งน้ำผิวดิน ในของสารจำพวก POPs พบว่า ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังคงมีการใช้สารกำจัดศัตรูพืช ที่มีการห้ามใช้ไปแล้ว โดยมีการนำเข้ามาจากประเทศใกล้เคียง นอกจากนี้ยัง พบสารจำพวก PCBs จากหม้อแปลงไฟฟ้าเก่า และสารในกลุ่ม Dioxin และ Furan จากการเผาขยะมูลฝอยและขยะอุตสาหกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนและชุมชน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับ ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

กานต์ เสกขุนทด (2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติของมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า ปัจจัยด้านการ สนับสนุนการปฏิบัติปัจจัยด้านศักยภาพหน่วยปฏิบัติ และความสำเร็จของการนำนโยบาย ไปปฏิบัติอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก บุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละกลุ่มมีความ คิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยนโยบาย ปัจจัยด้านการสนับสนุนการปฏิบัติ ปัจจัยด้านศักยภาพหน่วย ปฏิบัติ และความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ทุกด้าน ปัจจัยสาระนโยบาย ปัจจัยการสนับสนุนการปฏิบัติ และปัจจัย ศักยภาพหน่วยปฏิบัติมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับความสำเร็จของการนำ นโยบายไปปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สมการพยากรณ์ความสำเร็จของ การนำนโยบายไปปฏิบัติ เขียนในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้ $y = 1.360 + .673X_{10} + .410X_7 + .217X_9 + .170X_2 + .117X_{12} + .098X_8 + .066X_3 - .055X_1$ จากสมการแสดงว่า เมื่อเพิ่มหรือ ลดการบริหารจัดการในหน่วยปฏิบัติ (X_{10}) การพัฒนาบุคลากร (X_7) ภาวะผู้นำของ ผู้บริหาร (X_9) ความสอดคล้องของแนวปฏิบัติ (X_2) ระบบการทำงาน (X_{12}) โครงสร้าง องค์การ (X_8) มาตรฐานนโยบาย (X_3) จะมีผลทำให้ความสำเร็จของการนำนโยบายไป ปฏิบัติเพิ่มหรือลดในทิศทางเดียวกัน และเมื่อเพิ่มหรือลดวัตถุประสงค์นโยบาย (X_1) จะมีผลทำให้ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติเพิ่ม หรือลดในทิศทางตรงกันข้าม และ $y = .803 + .800ORG + .192POL + .167SUP$ จากสมการแสดงว่า เมื่อเพิ่มหรือลดปัจจัย ศักยภาพหน่วยปฏิบัติ (ORG) ปัจจัยสาระนโยบาย (POL) และปัจจัยสนับสนุนการ ปฏิบัติงาน (SUP) จะมีผลทำให้ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติเพิ่มหรือลด ในทิศทางเดียวกัน และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกก็มีความเห็นด้วยว่า ปัจจัยนโยบาย ปัจจัย

การสนับสนุนการปฏิบัติ และปัจจัยศักยภาพหน่วยปฏิบัติมีความสัมพันธ์ทางบวก
ในระดับสูงกับความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

พุมมา คนขยัน (2554, บทความย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการนำ
นโยบายการเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไปปฏิบัติของสถานี
ตำรวจภูธรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง
เมื่อพิจารณารายเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านวัตถุประสงค์ของ
นโยบาย ด้านการสื่อสาร ด้านคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ด้านคุณสมบัติของสถานี
ตำรวจ ด้านสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และด้านทรัพยากรนโยบาย สำหรับผล
นโยบายการเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในภาพรวม
มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้
ด้านการดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาและครอบครัว และด้านการป้องกันควบคุมแหล่งอบายมุข
ปัจจัยการนำนโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไปปฏิบัติมีความสัมพันธ์
ในทางบวกกับนโยบายเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่า ผู้บังคับบัญชาควรมีการวางแผนการนำ
นโยบายการเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไปปฏิบัติให้มาก
ยิ่งขึ้นและข้อค้นพบจากการวิจัย คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการกำหนดกรอบแนวทางในการ
ปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถทำความเข้าใจและปฏิบัติตาม
ได้โดยง่าย โดยวัดจากเรื่องความชัดเจนในวัตถุประสงค์ ความง่ายต่อการทำความเข้าใจ
ในนโยบาย และสามารถปฏิบัติงานตามได้โดยง่าย

ชูชาติ ปุษยะนาวิณ (2555, บทความย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการนำนโยบาย
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานคร การศึกษาในหัวข้อ “การนำ
นโยบายเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานคร พบว่า กระบวนการนำนโยบาย
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน
1) การแปลงนโยบายไปสู่แผนหลักและประเมินผล 2) การจัดทำโครงการสนับสนุนแผน
และ 3) การนำโครงการไปปฏิบัติ

ธันภัทร โคตรสิงห์ (2556, บทความย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการนำนโยบายโฉม
ชุมชนไปปฏิบัติการศึกษาเรื่อง “การนำนโยบายโฉมชุมชนไปปฏิบัติ” พบว่า กระบวนการ
นำนโยบายโฉมชุมชนไปปฏิบัติได้เป็น 5 ขั้นตอนหลักได้แก่ การกำหนดผู้รับผิดชอบ
นโยบายการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ การสร้างการยอมรับในนโยบาย การดำเนินงาน

เพื่อจัดให้มีโฉนดชุมชน และการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน โดยพบว่ามีเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อผลผลิตของนโยบายโฉนดชุมชน แบ่งเป็น 6 ด้าน 19 เงื่อนไขประกอบด้วย

- 1) ด้านเนื้อหาสาระของนโยบาย มี 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของนโยบาย และความชัดเจนในเนื้อหาสาระของนโยบาย
- 2) ด้านสมรรถนะขององค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ มี 2 เงื่อนไข ได้แก่ โครงสร้างในการดำเนินงานนโยบายโฉนดชุมชนและทรัพยากรในการดำเนินงานนโยบายโฉนดชุมชน
- 3) ด้านหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลที่ดิน มี 3 เงื่อนไข ได้แก่ กฎระเบียบกฎหมายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทักษะคดีของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และความร่วมมือในการดำเนินงานโฉนดชุมชนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 4) ด้านพฤติกรรมผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ มี 4 เงื่อนไข ได้แก่ การยอมปฏิบัติตามนโยบาย การหลีกเลี่ยงการนำนโยบายไปปฏิบัติ การถ่วงเวลา และการยึดถือกฎหมายแบบกตัญญู
- 5) ด้านการเมืองและระบบราชการ มี 5 เงื่อนไข ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดนโยบาย ระบบราชการและกระบวนการทางกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล อำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์ และสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง
- 6) ด้านกลุ่มเป้าหมายของนโยบาย มี 3 เงื่อนไข ได้แก่ ประเภทและลักษณะที่ดินของชุมชน ความพร้อมของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน

ส่วนเงื่อนไขที่ส่งผลให้ชุมชนได้รับโฉนดชุมชน พบว่ามี 5 เงื่อนไข ได้แก่ การต่อสู้อย่างยาวนานเรื่องสิทธิในที่ดินทำกินของชุมชน การมีสมาชิกในชุมชนที่เข้มแข็ง การเข้าร่วมกับเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทยเพื่อขับเคลื่อนนโยบาย การมีหน่วยงานรองรับสิทธิ์การใช้ประโยชน์ในที่ดินตามกฎหมาย และการหนุนช่วยจากนักวิชาการ ส่วนแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้นโยบายโฉนดชุมชนสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นมีดังต่อไปนี้

- 1) การสร้างความชัดเจนในนโยบายโดยการจำกัดขอบเขตของกลุ่มเป้าหมายและการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงาน
- 2) การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน
- 3) การจัดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบนโยบายโฉนดชุมชนโดยตรง
- 4) การกำหนดกฎหมายขึ้นมารองรับการนำนโยบายโฉนดชุมชนไปปฏิบัติ และ
- 5) การสร้างแรงจูงใจในการทำงานและการสร้างความผูกพันในเป้าหมายของนโยบาย

ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะต้องได้รับการสนับสนุนทางการเมืองทั้งจากฝ่ายรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กฤษณ์ รักชาติเจริญ (2558, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติสู่การปฏิบัติ พบว่า 1) ตัวชี้วัด

ที่เหมาะสมต่อการสร้างความสำเร็จของการนำมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติไปปฏิบัติ สามารถจำแนกปัจจัยที่สำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ทั้งสิ้น 6 ปัจจัย โดยในแต่ละปัจจัยจะมีตัวชี้วัดที่หลากหลาย ซึ่งต้องมีการประเมินผ่านองค์ประกอบย่อย ๆ จำนวนหนึ่ง เพื่อใช้ชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อนมติ (นโยบาย) ไปสู่การปฏิบัติ มีดังนี้ ปัจจัยที่ 1 ปัจจัยด้านเนื้อหาของนโยบาย ปัจจัยที่ 2 ปัจจัยหน่วยงานและองค์การที่ขับเคลื่อนนโยบาย ปัจจัยที่ 3 ปัจจัยพื้นที่และประชาชนที่ได้รับผลจากนโยบาย ปัจจัยที่ 4 ปัจจัยสภาพแวดล้อมของนโยบาย ปัจจัยที่ 5 ปัจจัยผู้นำและผู้ปฏิบัติงานของนโยบายและปัจจัยที่ 6 ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อนโยบาย

พันจ่าโทอนุสร คำวัง (2558, หน้า 13) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยด้วยชุมชน : กรณีศึกษา บ้านวังซ้อย ตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน พบว่า รูปแบบในการบริหารจัดการขยะของชุมชนบ้านวังซ้อยได้เริ่มจากครัวเรือน โดยการส่งเสริมและการสร้างความเข้าใจในกระบวนการจัดการขยะจากจุดเริ่มต้น ให้ครัวเรือนมีการคัดแยกขยะและกระบวนการจัดการขยะที่คัดแยกในแต่ละประเภท ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและจิตสำนึกในการดำเนินการให้แก่ครัวเรือนในชุมชน มีการประยุกต์ใช้หลัก 3 Rs การดำเนินงานตามแนวปรัชญา "เศรษฐกิจพอเพียง" การจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิลและการจัดตลาดนัดขยะรีไซเคิล ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านวังซ้อย แยกเป็นปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านวังซ้อย ได้แก่ การมีผู้นำและคณะกรรมการที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมจากกลุ่มพลังต่าง ๆ ในชุมชน เช่นกลุ่มพลังของผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน และอสม. วัด ความสามัคคีและจิตสำนึกของคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะจากต้นทางและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านวังซ้อย ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนในเชิงนโยบาย แผนงาน และงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลถืมตอง ได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น บริษัทเวชภัณฑ์สาขาพระธาตุเขาน้อย และสาขาอำเภอพาน้อยที่เข้ามารับซื้อถึงในชุมชน ภาคีเครือข่ายจากหน่วยงานองค์กรภาครัฐที่อยู่ในชุมชนและนอกชุมชน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียน สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน สถาบันการจัดการบรรจุภัณฑ์และรีไซเคิลเพื่อสิ่งแวดล้อม สถาบันอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย Thailand Institute of Packaging and Recycling

Management for Sustainable Management, หรือ ทีป เอ็ม เซ่ ร่วมกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม จนส่งผลให้ชุมชนบ้านวังซ้องเป็นชุมชนปลอดขยะ ได้รับรางวัลในการเข้าร่วมประกวดรางวัลโครงการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล 400 ชุมชน ประเภทชุมชนเครือข่าย รับพระราชทานถ้วยรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปี 2553 จัดโดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับสถาบันการจัดการบรรจุภัณฑ์และรีไซเคิลเพื่อสิ่งแวดล้อมสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

กัมปนาท พรพรหมวินิจ (2559, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องประสิทธิผลการนำนโยบายพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของเทศบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โดยรวมอยู่ระดับปานกลาง โดยที่ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายที่อยู่ในระดับสูงสุดนั้นเนื่องจากหน่วยงานเทศบาลและประชาชนมีความร่วมมือกันอย่างแท้จริงในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนด้านความยั่งยืนของวิถีชุมชนที่อยู่ในระดับต่ำสุดนั้น เนื่องจากประชาชนมีความพึงพอใจตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดค่านิยมสากล โดยละเลยมิติความเป็นมนุษย์ส่งผลให้เกิดสภาพการเสีย คุณภาพของการพัฒนาชุมชน 2) ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการนำนโยบายพัฒนาชุมชนไปปฏิบัติของเทศบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 ปัจจัย ประกอบด้วย 8 ตัวแปร คือ 1) ปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติ มี 3 ตัวแปร ได้แก่ วัตถุประสงค์ มีวัตถุประสงค์และประเมินผลได้ และการสนับสนุนทางการเมือง 2) ปัจจัยเศรษฐกิจพอเพียง มี 3 ตัวแปร ได้แก่ สิ่งแวดล้อม การสนับสนุนและทรัพยากรธรรมชาติและ 3) ปัจจัยการพัฒนาชุมชน มี 2 ตัวแปร ได้แก่ สถานภาพในชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยปัจจัยทั้ง 3 ดังกล่าว สามารถอธิบายความผันแปรของประสิทธิผลการนำนโยบายพัฒนาชุมชนไปปฏิบัติของเทศบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ร้อยละ 54.20 (Adjusted R² = 0.542) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) แนวทางการปรับปรุงประสิทธิผลการนำนโยบายพัฒนาชุมชนไปปฏิบัติของ เทศบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เสนอแนะประกอบด้วย การปฏิบัติที่สำคัญ 4 ประการคือ 1) ประสิทธิผลการนำนโยบายพัฒนาชุมชนไปปฏิบัติของเทศบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องมีแนวทางการปฏิบัติและหลักการดำเนินงานที่แตกต่าง กล่าวคือ การพัฒนาที่มุ่งเน้นพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนควรคำนึงถึงปัจจัยความแตกต่าง ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน 2) ด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติของเทศบาลในภาคตะวันออกเฉียง

ควรส่งเสริม การประกอบอาชีพฝึกอาชีพ การสร้างงานและจ้างงานในชุมชน รวมถึงการพัฒนาผู้สอนและบุคลากร ทางการศึกษาให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

3) ด้านเศรษฐกิจพอเพียงควรมีการปรับปรุง สภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ให้ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่น ใช้ทรัพยากรน้ำอย่างประหยัด การบำรุงรักษาและบำบัดมลพิษ และ 4) ด้านการพัฒนาชุมชนควรให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน การนำเสนอโครงการต่าง ๆ กับเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

ขวัญฤดี จันทิมา (2559, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการขยะของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า การนำนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะมีความแตกต่างกันไป ตามขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาพปัญหาของท้องถิ่นและข้อจำกัดต่าง ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่ร้อยละ 58.6 ไม่มีสถานที่ จัดขยะ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีสถานที่กำจัดขยะจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งมีระบบการกำจัดที่ไม่ถูกหลักสุขาภิบาล แม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่เริ่มมีกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากชุมชนในการจัดการขยะในหลายรูปแบบ แต่ยังคงดำเนินการจำเพาะบางชุมชน ในการนำนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการขยะไปปฏิบัติ พบว่า ปัจจัยด้านวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบายได้รับการประเมินในระดับสูงสุด ปัจจัยด้านสมรรถนะบุคลากร ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านสมรรถนะองค์กรและด้านทรัพยากรในการดำเนินงานได้รับการประเมินและมีความสำคัญรองลงมาตามลำดับ ปัญหาและอุปสรรคในทัศนะของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นว่า ปัญหาด้านทรัพยากรและสมรรถนะองค์กรเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มกรรมการชุมชนเห็นว่า ปัญหาด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ชุมชน การประชาสัมพันธ์ และสมรรถนะองค์กรในการจัดการขยะเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญที่สุด

สุนิชา ผ่านภูวงศ์ (2559, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการนำนโยบายว่าด้วยการแก้ไขปัญหามลพิษไปสู่การปฏิบัติของกรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่า ตัวแบบที่ยืดหลักเหตุผล 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) วางแผนการดำเนินงาน 2) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 3) การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน 4) กระบวนการดำเนินงานและ 5) การตรวจสอบควบคุมและการประเมินผล ส่วนการ

แก้ไขปัญหาร้ายแรงนั้นมีการวางแผนที่ชัดเจน โดยมีการประชุมหารือ และจัดทำแผนงาน เพื่อใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติงาน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการแก้ไข ปัญหาร้ายแรงร่วมกับหน่วยงานหลายหน่วยงานอย่างชัดเจน รวมทั้งมีการกำหนดภารกิจ ที่ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้และมีการมอบหมายงานในการปฏิบัติงานตาม โครงสร้างการบริหารงาน ซึ่งมีความชัดเจนและแน่นอน ซึ่งการดำเนินงานเริ่มจากการรับ นโยบายมาจากรัฐบาล แล้วนำมาแปลงนโยบายเป็นแผนงานของหน่วยงาน เพื่อใช้ในการ ปฏิบัติงาน ซึ่งมีการบูรณาการงานร่วมกันกับหน่วยงานอื่น ๆ และขั้นตอนสุดท้าย มีตรวจสอบควบคุมเป็นลำดับขั้นตามสายงาน ซึ่งง่ายต่อการตรวจสอบควบคุม และมีการ ประเมินผลการดำเนินงาน โดยการประชุมติดตามและวัดผลงาน แต่ไม่มีการติดตามและ วัดผลงานจากความพึงพอใจจากประชาชน ซึ่งจะทำให้ไม่ทราบข้อบกพร่องและความ ต้องการของประชาชน ซึ่งทำให้การนำนโยบาย ไปปฏิบัติไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจาก ภาคประชาชนไม่สามารถบอกได้ถึงความสำเร็จ เนื่องจากไม่มีการติดตามการวัดผลจาก ผู้ที่ได้รับผลกระทบ ตลอดจนมีความคลาดเคลื่อนของข้อมูล ผู้ปฏิบัติต้องมีการติดตาม สถานการณ์และข้อมูลมากยิ่งขึ้น อีกทั้งประชาชน ยังไม่เข้าใจในการบริหารจัดการน้ำ จึงมีการใช้น้ำผิดวัตถุประสงค์ ซึ่งมีผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

Gornitzka (2003, abstract) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การนำนโยบาย ไปสู่การปฏิบัติในเรื่องอุดมศึกษา” เป็นการศึกษาการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ชี้ให้เห็น ถึงการศึกษาของ ซีริช (cyrych) และซาบาเทียร์ (Sabatier) ที่ใช้วิธีการตั้งแต่การประกาศ วัตถุประสงค์ของนโยบาย และกระบวนการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ วิธีการนี้ให้ผล ลัพท์ในการระบุถึงจำนวนตัวปัจจัยที่มีผลกระทบในการวิเคราะห์การนำนโยบายไปสู่การ ปฏิบัติในระดับการอุดมศึกษา เช่น ความชัดเจนและความสอดคล้องของเป้าหมาย ทฤษฎี ที่มีเหตุผลอย่างพอเพียงที่เป็นรากฐานการปฏิรูป ความเอาใจใส่อย่างต่อเนื่องต่อนโยบาย ทรัพยากรทางการเงินที่พอเพียง ความสามารถในการจัดการนโยบายภาครัฐ และภารกิจ ต่อวัตถุประสงค์ของการปฏิรูป วิธีการนี้ไม่เพียงแต่เป็นวิธีการที่ดำเนินการจากบนลงล่าง (Top - down)แต่ยังต้องเข้าใจถึงกระบวนการนำไปสู่การปฏิบัติจากบนลงล่างด้วย ผลลัพธ์ ที่ได้ คือ สัมฤทธิ์ผลของเป้าหมาย การตีความทางการเมืองของนโยบาย และผลกระทบ ที่เกิดขึ้นทั้งที่ตั้งใจ และไม่ตั้งใจที่เกิดขึ้นในระบบการอุดมศึกษา

Evangelia Petridou (2014) ได้ศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ทฤษฎี เกี่ยวกับกระบวนการนโยบายสาธารณะระหว่างช่วงปี ค.ศ. 2011 - ค.ศ. 2012 รวมทั้งทฤษฎี

ใหม่ที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ในปี ค.ศ. 2013 อีกด้วย ในชื่อ Theories of the Policy Process: Contemporary Scholarship and Future Directions สามารถสรุปสาระสำคัญของทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการนโยบายสาธารณะดังนี้ (Evangelia Petridou, 2014, หน้า s12 – s27)

1. กรอบแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย (Advocacy Coalition Framework) หรือ ACF เป็นกรอบที่ถูกรับมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ในตารามากมาย ชุมชนชาติในการสังเคราะห์นี้จะปรับตัวเองในการแจกแจงและศึกษาที่เน้นไปยังสิ่งที่เกี่ยวข้องในแต่ละปัจเจกบุคคลที่ประกอบด้วย เหตุผลเบื้องหลังในการก่อตัวของความร่วมมือ การเรียนรู้นโยบาย การเปลี่ยนแปลงนโยบาย และบทบาทของนายหน้านโยบายในกระบวนการกำหนดนโยบาย
2. กรอบแนวคิดการวิเคราะห์เชิงสถาบันและการพัฒนา (Institutional Analysis and Development) หรือ IAD เป็นกรอบแนวคิดที่มีต้นกำเนิดมาจากงานของ Kiser และ E. Ostrom (1982) พยายามแสวงหาความเข้าใจอิทธิพลของสถาบันต่าง ๆ ที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคล
3. กรอบแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (Social Construction and Design) หรือ SCD เป็นกรอบความคิดในมุมมองเชิงปทัสฐานที่มองว่าการกำหนดนโยบายนั้นจะถูกจัดการโดยการประกอบสร้างทางสังคมที่มีประชาชนเป็นเป้าหมายและกรอบแนวคิดการออกแบบนโยบาย
4. ทฤษฎีการเว้นวรรคของดุลยภาพ (Punctuated equilibrium theory) หรือ PET เป็นทฤษฎีที่มุ่งอธิบายข้อสังเกตที่ว่ากระบวนการทางการเมืองที่กินระยะเวลายาวนานของความมั่นคงได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยจุดของความไม่สมดุล
5. ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมและนโยบาย (Innovation and Policy Diffusion) หรือ IPD เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับเรื่องกระบวนการนวัตกรรมการนโยบายไปใช้
6. ทฤษฎีหลายกระแสและวิวัฒนาการของผู้ประกอบการนโยบาย (Multiple Streams and the Evolution of Policy Entrepreneurship) หรือ MSEPE เป็นทฤษฎีที่ถูกพัฒนาโดย Kingdon (1984) และสังเคราะห์โดย Zahariadis (2007) ทฤษฎีหลายกระแสตั้งอยู่บนพื้นฐานของตัวแบบถ้ำขยะของ Cohen, March and Olsen (1972) เป็นทฤษฎี

ที่พยายามจะอธิบายให้เห็นว่านโยบายที่ถูกต้องทำโดยรัฐบาลแห่งชาติภายใต้เงื่อนไขความคลุมเครือนั้นเป็นอย่างไร

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน

นิธินาถ เจริญโภคธราช (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนริมคลองเพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายของชนิดนกและพันธุ์ไม้ริมคลอง ตำบลบางนางลี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทั้งในด้านการตัดสินใจในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติงานกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อม การได้รับผลประโยชน์ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม และการประเมินผลการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ในภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมบ่อยครั้ง จากการสำรวจชนิดนกและพันธุ์ไม้ริมคลองทั้ง 3 คลอง พบชนิดนก จำนวน 53 ชนิดและพันธุ์ไม้ จำนวน 19 ชนิด โดยบริเวณริมคลองบางแค จะมีชนิดนกและพันธุ์ไม้ชนิดเด่นบริเวณริมคลองมากกว่าคลองอื่น ๆ คือ มีจำนวนนก 50 ชนิด และ 19 ชนิดตามลำดับ ซึ่งจากการสำรวจพบประชากรบริเวณริมคลอง มีแนวทางในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพโดยจัดกิจกรรมรักษาความสะอาดลำคลองและรักษาพันธุ์ไม้ชายคลอง ทั้งกิจกรรมเก็บขยะ ผักตบชวา สาหร่าย ในคลอง การปลูกต้นกล้าลำพู และต้นโกงกาง และการทำสวนผลไม้โดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ

ภริตี ลีภากรณ์ (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตควบคุมมลพิษ : กรณีศึกษาชุมชนมาบชลุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า ระดับของการมีส่วนร่วมในระดับการให้ข้อมูลข่าวสารเป็นระดับที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 2.95 รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ มีค่าเฉลี่ย 2.59 ซึ่งใกล้เคียงกับ การมีส่วนร่วมในการให้อำนาจประชาชนมีค่าเฉลี่ย 2.58 และ ระดับการมีส่วนร่วมที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การมีส่วนร่วมในระดับการหารือ และ การมีส่วนร่วมเข้ามามีบทบาท มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 2.53 แต่อย่างไรก็ตามทุกระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับการแปลความหมายว่าอยู่ในระดับที่ดีทุกรายการ ส่วนผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมสูงที่สุดรองลงมาคือ การได้รับข้อมูลข่าวสาร ความไว้วางใจระหว่างประชาชนที่มีส่วนร่วมความไว้วางใจต่อหน่วยงานหรือบุคลากรที่จัดการมีส่วนร่วม และการตระหนักต่อปัญหา ตามลำดับโดยสมการทั้งหมดสามารถอธิบายความผันแปรของการมีส่วนร่วมได้ร้อยละ 60 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยคือ การสร้างการมีส่วนร่วมควรให้ความสำคัญกับประชาชนโดยพิจารณาจากผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ ควรให้ประชาชนร่วมรับรู้ข้อมูลตั้งแต่ต้นจนจบ กระบวนการ สร้างความไว้วางใจระหว่างประชาชนที่มีส่วนร่วม และการที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับใดควรที่จะมีการกำหนดและบอกกล่าวให้ประชาชนได้รับทราบตั้งแต่ต้น

ศุภณีย์ดิเรก ชัยนาม (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม : เขตเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม (ขยะมูลฝอย) ของประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลเมืองท่าโขลง อันประกอบด้วย 1) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) มีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์และ 4) มีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตามลำดับ และยังพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันนั้น ขึ้นอยู่กับสถานภาพสมรส สมาชิกในครอบครัว และความรู้ความเข้าใจ ในการจัดการสิ่งแวดล้อม (ขยะมูลฝอย) โดยด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาอาชีพ ลักษณะที่พักอาศัย และกลุ่มรายได้ของครอบครัว การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแตกต่างกันขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครอบครัว การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจในการจัดการสิ่งแวดล้อม (ขยะมูลฝอย) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสถานภาพสมรส ระยะเวลาที่พักอาศัย กลุ่มรายได้ สมาชิกในครอบครัว และความรู้ความเข้าใจในการจัดการสิ่งแวดล้อม (ขยะมูลฝอย)

พงศ์เทพ สุวรรณวารและคณะ (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการขยะและน้ำเสียโดยชุมชนมีส่วนร่วมในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา โดยศึกษา ลักษณะการมีส่วนร่วม จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ร่วมคิดวิเคราะห์ 2) ร่วมตัดสินใจ 3) ร่วมปฏิบัติงานและ 4) ร่วมรู้สึกเป็นเจ้าของ พบว่า ประชาชนในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ ทั้ง 7 ชุมชน มีความรู้ความเข้าใจ มีทัศนคติและจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการจัดการของเสียในชุมชนมากแต่เนื่องจากองค์ประกอบภายในชุมชนที่แตกต่างกัน ประกอบกับสภาพพื้นที่อยู่อาศัยที่แออัด ลักษณะการดำเนินชีวิตที่เร่งรีบ ประชาชนมีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ ขาดความใส่ใจ เลิกกิจกรรมในที่สุดมีเพียงชุมชนมิตรภาพซอย 4 และชุมชนท้าวสุระซอย 3 ที่ดำเนินกิจกรรมของโครงการอย่างต่อเนื่อง

ชุมชนมิตรภาพนอกจากจะมีกลุ่มเยาวชนที่ร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ยังมีสภาพพื้นที่เป็นการเกษตร จึงเห็นประโยชน์ของการทำน้ำหมักชีวภาพ นำไปใช้ในการเกษตร การดับกลิ่นและบำบัดน้ำเสียแต่ก็ยังไม่สามารถทำให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพน้ำในลำตะคองได้ เพราะมีปริมาณน้อยส่วนชุมชนทำวสุระชอย 3 นั้น มีผู้นำชุมชนที่สนใจและมีการนำน้ำหมักชีวภาพไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ นอกจากนี้เครือข่ายเยาวชนสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นนักเรียนจากโรงเรียนเทศบาล 4 ซึ่งเป็นสถานศึกษาเพียงแห่งเดียวที่เข้าร่วมโครงการ ก็เป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมไปยังผู้ปกครอง ทำให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมีการกระจายตัวออกไปมากขึ้น

รุ่งทิพย์ บำรุงสุข (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษา เขตลุ่มน้ำแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงครามพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและด้านมลภาวะด้านจิตสำนึกการจัดการสิ่งแวดล้อมและด้านการใช้ประโยชน์และการดูแลรักษา อยู่ในระดับมากในขณะที่ด้านการมีส่วนร่วม อันประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม 2) การมีส่วนร่วมในการนำความรู้ภูมิปัญญามาพัฒนาท้องถิ่น 3) การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขสิ่งแวดล้อม 4) การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และ 5) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ผลจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า อายุ อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมและผลการจัดการสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ในขณะที่ เพศ ระดับการศึกษาและสถานภาพ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

นันท์นภัส วงษ์พานิชอักษร (2556, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมใน ชุมชน เพชรปทุม อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี อันประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การตัดสินใจ 3) การดำเนินการ 4) การได้รับผลประโยชน์และ 5) การติดตามและการประเมินผล พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนทั้งการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การได้รับผลประโยชน์ การติดตามและการประเมิน พบว่าอยู่ในระดับ

ปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีปัจจัยดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพและระดับรายได้มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเพชรปทุม โดยปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ และอายุ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเพชรปทุม สำหรับปัจจัยด้านการสนับสนุน ประกอบด้วย ความร่วมมือภาคประชาชน ความร่วมมือภาครัฐบาล และความร่วมมือภาคเอกชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเพชรปทุม การกำหนดนโยบายขององค์การบริหารส่วนจังหวัดถูกกำหนดจากชนชั้นนำในองค์การบริหารส่วนจังหวัด กล่าวคือ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัด การกำหนดนโยบายขององค์การบริหารส่วนจังหวัด คือ การกำหนดนโยบายเพื่อการกระจาย และจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอย่างลงตัวจนเป็นที่พอใจกับทุกกลุ่ม และนักการเมืองระดับชาติได้เข้ามามีบทบาทต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดเนื่องจากฐานคะแนนเสียง และผลประโยชน์ต่าง ๆ ของนักการเมืองระดับชาติ และนักการเมืองท้องถิ่นมีความทับซ้อนและเกี่ยวพันกัน

ผนิกุล อุษยกุล (2556, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติบ้านวังสูง ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผน 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และ 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และสมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติบ้านวังสูงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับต่ำ โดยอายุ สถานภาพทางสังคม การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการให้คุณค่าต่อทรัพยากรป่าไม้ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพสมรส อาชีพ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัญหา อุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติบ้านวังสูง ขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากทางชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติบ้านวังสูงและหน่วยงานภาครัฐยังไม่ทั่วถึง และขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ส่วนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยคือ ควรสร้างจิตสำนึกให้สมาชิกชมรมเห็นคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ โดยการสนับสนุนของชมรม หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สมาชิกชมรมมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างทั่วถึง หาช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่สมาชิกชมรมเข้าถึงและสนใจเพื่อให้สมาชิกชมรมรับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ

รจนา น้อยปลุก (2557, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลแจ้ห่ม อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง อันประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมคิด และตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมดำเนินการ และ 3) การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล และพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแจ้ห่ม อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีช่วงอายุระหว่าง 46-55 ปี มากที่สุด โดยส่วนใหญ่สมรสแล้วและมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,000 -10,000 บาท เป็นส่วนใหญ่ การมีส่วนร่วมโดยรวมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลแจ้ห่ม อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง อยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลแจ้ห่ม อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง เรียงลำดับความถี่จากมากไปหาน้อยตามลำดับ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลแจ้ห่มควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนทราบถึงความสำคัญของแผนพัฒนาท้องถิ่น ควรส่งเสริมความเข้าใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแจ้ห่มและ องค์การบริหารส่วนตำบลแจ้ห่มควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อนำมาปรับปรุงการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ

พิติพร ทศนา (2558, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการมีส่วนร่วมรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหา รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการมีส่วนร่วมทำกิจกรรม

โครงการ ด้านการมีส่วนร่วมวางแผนและตัดสินใจและด้านการมีส่วนร่วมตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน และในส่วนของรายชื่อในแต่ละด้าน ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก จำแนกคุณลักษณะของประชากร พบว่าประชาชนที่มี เพศ อายุ อาชีพ และระยะเวลาในการอยู่อาศัย อยู่ในชุมชนที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลกแตกต่างกันส่วนประชาชนที่มี ระดับการศึกษา รายได้ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน แตกต่างกัน มีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลกไม่แตกต่างกันและข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก สามารถสรุปได้ว่าเทศบาลนครพิษณุโลก ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่กระบวนการร่วมรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหา ร่วมวางแผนและตัดสินใจ ร่วมทำกิจกรรมโครงการ ร่วมตรวจสอบและประเมินผล การดำเนินงานควรมีการนำผลการวิจัยเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวเห็นถึงความสำคัญในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยอย่างต่อเนื่องในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก เพื่อที่จะพัฒนาให้ประชาชนและหน่วยงานราชการในทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ควรมีการวิจัยถึงกระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า กระบวนการแต่ละกระบวนการมีความสำคัญอย่างไร เพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุน และเป็นแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

อารีย์ พลภูเมือง (2559, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบคัดแยกมูลฝอยในชุมชนแบบมีส่วนร่วมเขตเทศบาล ตำบลเมืองสวรรค อำเภอมือเมืองสวรรค จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า สถานการณ์การคัดแยกมูลฝอยของประชาชน พบว่า ประเภทของขยะมูลฝอยในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นประเภทเศษอาหาร ผัก ผลไม้ คิดเป็นร้อยละ 93.5 มีการจัดการขยะมูลฝอย โดยวิธีการทิ้งลงในถังขยะของเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 96.4 ประเภทขยะมูลฝอย ที่ต้องการให้เทศบาลกำจัดเป็นขยะมูลฝอยอันตราย คิดเป็นร้อยละ 64.8 ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า การคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนนำไปกำจัด มีความจำเป็น คิดเป็นร้อยละ 100.0 แต่ต้องให้เทศบาล นำขยะมูลฝอยไปกำจัด และใช้ประโยชน์โดยนำ

ขยะมูลฝอยไปทำปุ๋ยหมัก คิดเป็นร้อยละ 85.1 ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอย อยู่ในระดับสูง 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ ด้านการวางแผน ($M=3.68$, $SD=0.62$) การปฏิบัติ ($M=3.67$, $SD=0.61$) การจัดสรรผลประโยชน์ ($M=3.94$, $SD=0.58$) ส่วนการติดตาม และประเมินผล ($M=3.66$, $SD=0.72$) ระดับปานกลาง ด้านความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ พบว่า ควรมีการกระตุ้นประชาชนในชุมชนให้ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากขยะมูลฝอย การสร้างระเบียบวินัยในการรับผิดชอบ ทั้งการสร้างและการทิ้งขยะมูลฝอย ควรมีการคัดแยกขยะมูลฝอยทุกครั้งก่อนทิ้งในถัง เพื่อให้เทศบาลนำไปกำจัด โดยเฉพาะขยะมูลฝอยอันตราย การดำเนินการพัฒนาระบบคัดแยกมูลฝอย ในชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นสังเกตการณ์ และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ ทำให้ได้การพัฒนาระบบคัดแยกมูลฝอยที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนและปริมาณ ขยะมูลฝอยในครัวเรือนของกลุ่มเป้าหมายก่อนดำเนินการคิดเป็น 4.53 กิโลกรัม/ ครัวเรือน/ วัน หรือคิดเป็น 1.11 กิโลกรัม/ คน/ วัน ขยะมูลฝอยรีไซเคิลพบมากที่สุด (ร้อยละ 52.86) และหลังดำเนินการพบว่า ขยะมูลฝอย 2.40 กิโลกรัม/ ครัวเรือน/ วันหรือคิดเป็น 0.59 กิโลกรัม/ คน/ วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำรูปแบบนี้ไปปรับใช้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนให้เกิดคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อไป

Xu (2002, อ้างถึงใน สุระชัย ชอบชื่น 2551, หน้า 58) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้อาศัยในชุมชนและองค์กรของประเทศจีน : กรณีศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบและผลลัพธ์การจัดการบริการชุมชนในเขตเทศบาลเมืองของประเทศจีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการบริการชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนผู้อาศัยในชุมชน องค์กรในชุมชนและการพัฒนาชุมชน โดยสำรวจข้อมูลเฉพาะพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองของประเทศจีน ในขณะที่มีการบริการด้านสวัสดิการของชุมชนโดยยึดรูปแบบและการดำเนินการดังนี้ ใช้กระบวนการควบคุมตลาด พัฒนาระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น ส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เมืองปักกิ่ง ประเทศจีน พบว่าการจัดการบริการประสบความสำเร็จในด้านการสนับสนุนด้านการเงินเพิ่มขึ้นแก่ชุมชน ปลุกฝังให้ประชาชนที่อาศัยในชุมชนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมากขึ้นและช่วยพัฒนากระบวนการสื่อสารภายในชุมชนได้ดียิ่งขึ้น การบริการที่จัดขึ้นในชุมชนช่วยสร้างกลุ่มขององค์กรให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อเป็นตัวแทนของประชาชนที่อาศัยในชุมชนและมีหลักฐานระบุชัดเจนว่าหลังจากมีการจัดบริการขึ้นในชุมชนก็มีผลในการเพิ่มระดับการมี

ส่วนร่วมของประชาชนผู้อาศัยในชุมชนเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน แม้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนจะไม่สามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการให้อยู่ ในระดับสูงก็ตาม

Amaratunga (2003, อ้างถึงใน สุระชัย ขอบชื่น 2551, หน้า 58 – 59)

ศึกษาวิจัยระดับการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ศึกษาการพัฒนา ชุมชนในระดับหมู่บ้านประเทศศรีลังกา ศึกษากรณีชุมชน Savodaya way โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความก้าวหน้าของกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา กำลังเปลี่ยนแปลงจากแนวความคิดเห็นในเชิงเศรษฐศาสตร์อย่างเดียวไปสู่การระดม ความร่วมมือและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นและพบว่าประชากร ในโลกส่วนใหญ่มีถิ่นที่อยู่อาศัยในแถบชนบทอีกด้วย ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงร่วมกัน ศึกษาการใช้รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวงจรที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ เกิดโครงการด้านการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร จากการศึกษาวิเคราะห์ผลเชิงเส้นในแนวนาน พบว่า กระบวนการที่เกี่ยวกับลัทธิความเชื่อ ความสัมพันธ์ในสังคม ปัจจัยด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรมและเชิงจิตวิทยา เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการประสบความสำเร็จในการพัฒนา ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยครั้งนี้ได้แสดงถึงการประยุกต์ใช้กระบวนการเกี่ยวกับ ความเชื่อลัทธิทางศาสนาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงไว้กับชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และ เป็นโครงสร้างที่เข้มแข็งมีผลให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนจะไม่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าขาด การพิจารณาถึงปัจจัยความเชื่อด้านลัทธิศาสนาและวัฒนธรรม ดังเช่นมีการตั้งกลุ่ม LankaJathika Sarvodaya Shramadana Sangamaya (Sarvodaya) ซึ่งเป็นองค์กรเอกชน ที่ใหญ่ที่สุดในศรีลังกา ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ นับตั้งแต่มีการริเริ่มในปี 1995 เป็นต้นมา หลังจากการติดตามผล พบว่า มีจุดเชื่อมโยงในระดับสูงระหว่างปัจจัย ด้านลัทธิทางศาสนาวัฒนธรรมและกระบวนการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมตลอดช่วงที่มี การดำเนินงานของกลุ่มดังกล่าวและยังใช้แนวคิด Sangamay (โครงการเพื่อการ แลกเปลี่ยนฝีมือแรงงาน) และรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มSarvodaya เป็นกรอบสำหรับการวิจัย ในอนาคตต่อไป

Harrington (2008) ได้ศึกษาการบริหารการมีส่วนร่วมในองค์กร ก่อให้เกิดการ ทำงานที่มีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาพบว่า สิ่งที่สำคัญที่สุด ในการกระตุ้นให้เกิด กระบวนการปรับปรุงองค์กร เมื่อองค์กรประสบปัญหา คือการบริหารจัดการทีมให้เกิด

การมีส่วนร่วมอย่างทั่วทั้งองค์กร ก่อนที่จะจัดการไม่ได้ และกลายเป็นปัญหาที่เรื้อรัง เกิดขึ้นในกระบวนการต่าง ๆ โดยมีปัจจัยที่สำคัญคือ ผู้บริหารต้องทุ่มเททั้งแรงกาย แรงใจ ให้เป็นตัวอย่างแก่พนักงาน อีกทั้งต้องสร้างแรงบันดาลใจให้กับพนักงานทุกระดับ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการปรับปรุงองค์กรเพื่อแก้ปัญหาทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกกระบวนการ ซึ่งการจัดการแบบนี้ในทุกระดับ ก่อให้เกิดการยอมรับในความรับผิดชอบและความโปร่งใส ในผลผลิตต่าง ๆ และเมื่อผู้บริหารแต่ละคนดำเนินการแบบเดียวกันจะทำให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการปรับปรุงองค์กรโดยไม่เกิดการต่อต้าน ก่อให้เกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพในที่สุด

Rogers, Simmons, Convery and Weatherall, (2008, pp. 4217 – 4226)

ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการพลังงานทดแทน ซึ่งในงานวิจัยนี้สหราชอาณาจักรได้รับการยอมรับว่าต้องการที่จะเพิ่มกำลังการผลิตพลังงานทดแทนและได้รับการอ้างว่าชุมชนตามโครงการพลังงานทดแทนที่ประสบความสำเร็จจะมีการมีส่วนร่วมของประชาชนและแนวโน้มที่ประชาชนจะให้การยอมรับมีมากกว่าที่จะมีการพัฒนาจากบนลงล่าง และรูปแบบควรเป็นขนาดเล็กมากกว่าขนาดใหญ่อย่างไรจุดมุ่งหมายของการศึกษานี้คือการสำรวจการตอบสนองความต้องการของชุมชนเพื่อโครงการสร้างพลังงานอย่างยั่งยืน โดยมีการเก็บแบบสอบถามและสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์คือผู้นำ ชุมชน ในการสรุปการวิจัยในครั้งนี้ชี้ไปที่ประโยชน์ของการให้การสนับสนุนโครงการพลังงานและการจัดการพลังงานทดแทนในประเทศ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีความกระตือรือร้นและมีความปรารถนาจะเข้าร่วมมากขึ้น แต่อุปสรรคจะเห็นว่าผลกระทบหรือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นต้องอำนวยความสะดวกในโครงการและการมีส่วนร่วมในการวางกรอบกระบวนการหรือมาตรฐานมากขึ้น รวมทั้งสร้างความตระหนักของความเป็นไปได้ของสิ่งที่แตกต่างกันแต่ละโครงการ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ศุภรา สุนันทกรณีย์ (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ของผู้มาเยือนน้ำตกโดนงาซ่าง จังหวัดสงขลา พบว่า 1) ผู้มาเยือนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี และยังคงกำลังศึกษาอยู่ ภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อมาเล่นน้ำตก และเดินทางมากับกลุ่มเพื่อน โดยได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือการแนะนำให้มาน้ำตกโดนงาซ่างจากเพื่อน สมาชิกครอบครัว หรือคนรู้จัก 2) ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร

นันทนาการฐานป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง และมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร
 นันทนาการฐานป่าไม้อยู่ในระดับสูง 3) จากการเปรียบเทียบความตระหนักต่อการอนุรักษ์
 ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ของผู้มาเยือน ปัจจัยที่ส่งผลให้ความตระหนักของผู้มา
 เยือนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ อาชีพ ภูมิลำเนา รายได้
 วัตถุประสงค์ของการมาเยือน จำนวนครั้งที่เคยมาเยือน ความถี่ในการท่องเที่ยวในแหล่ง
 ท่องเที่ยวธรรมชาติ และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้
 แต่ระดับการศึกษา กลุ่มการเดินทาง และความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้
 ไม่มีผลต่อความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ของผู้มาเยือน
 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ การจัดการขยะที่เหมาะสม การปรับปรุงอาคาร
 สถานที่ และการเพิ่มแสงสว่างบริเวณทางเดินในเวลากลางคืน 5) แนวทางและกิจกรรม
 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผู้มาเยือน 4 ประเด็น ได้แก่ การวางแผนจัดการและ
 อนุรักษ์ทรัพยากรการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดการผู้มาเยือนและการประสาน
 ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่น

อมรศิริ ดวงดี (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องความตระหนัก
 ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์หิ้งห้อยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำอัมพวา
 จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า มีความตระหนักในการอนุรักษ์หิ้งห้อยในระดับปานกลาง
 ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักในการอนุรักษ์หิ้งห้อยของกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่า การให้
 คุณค่าเกี่ยวกับการอนุรักษ์หิ้งห้อยและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์หิ้งห้อยมีผลต่อความ
 ตระหนักของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์หิ้งห้อยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำ
 อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ปัญหา อุปสรรค
 ที่สำคัญ คือ นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ส่องแสงไฟแรงสูงขณะชมหิ้งห้อย
 ถ่ายรูปหิ้งห้อยโดยใช้แฟลช หรือจับหิ้งห้อย ซึ่งนักท่องเที่ยวขาดความรู้ ความเข้าใจที่
 ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชมหิ้งห้อยและไม่มี ความตระหนักในการอนุรักษ์อย่างแท้จริง
 และข้อเสนอแนะจากการศึกษามีดังนี้ หน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องควรมีการเผยแพร่
 ความรู้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งสร้างความตระหนักในคุณค่าของหิ้งห้อยแก่นักท่องเที่ยวให้
 ได้รับรู้ถึงความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์หิ้งห้อย โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์
 วิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสาร / นิตยสาร แผ่นพับ เอกสารของทางราชการ ผู้ร่วมงาน
 เจ้าหน้าที่ของรัฐ ญาติพี่น้อง/เพื่อน รวมทั้งอินเทอร์เน็ต / เว็บไซต์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งฝ่าย
 ภาครัฐ เอกชน ประชาชน ควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีความตระหนัก

เกี่ยวกับการอนุรักษ์หิ้งห้อยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งต้องทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และต้องดำเนินการทำอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์หิ้งห้อยให้อยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป

สมฤดี นิโครวัฒน์ยิ่งยง (2558, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องความตระหนักในการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พบว่า ระดับความตระหนักในการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$) เมื่อนำมาจำแนกเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักมากที่สุดในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$) รองลงมาคือ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$) ด้านการปลูกจิตสำนึก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$) ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.77$) และด้านความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.69$) ตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบความตระหนักของผู้มีส่วนได้เสียในการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จำแนกตามปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาและอาชีพต่างกัน มีความตระหนักในการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สุปราณี สุวรรณมาลีและนุชนาถ มั่งคั่ง (2560, หน้า 112) ได้ศึกษาเรื่องความตระหนักของชุมชนในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้เขตลุ่มน้ำแม่สาตอนบน พบว่า ความตระหนักในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ เช่น ด้านปัญหาทรัพยากรป่าไม้ เช่น การเกิดไฟป่าจากการกระทำของชาวบ้านมีมากขึ้น การบุกรุกครอบครองพื้นที่ป่าเพื่ออยู่อาศัยและทำการเกษตรมีมากขึ้นและการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่มากขึ้น กฎระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าไม้ เช่นกฎระเบียบของชุมชนมีความชัดเจนและกฎ ระเบียบของชุมชนสามารถควบคุมการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้เป็นอย่างดีและบทลงโทษสำหรับผู้กระทำผิดมีความเหมาะสม งบประมาณในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เช่น หน่วยงานภาครัฐมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อใช้ในการดูแลทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนเพียงพอและเหมาะสม สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้เป็นอย่างดีและปัจจุบันงบประมาณในการดูแลจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนเพียงพอ องค์กรที่ดูแลทรัพยากรป่าไม้ เช่น การประสานงานระหว่างชุมชนองค์กรของรัฐและองค์กรเอกชนมีความเหมาะสมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่ทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้มีจำนวนเพียงพอและมีบทบาทที่เหมาะสม และพฤติกรรมในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ เช่น ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการอนุรักษ์ป่าไม้ และเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

พรรณทิพา พัฒนารัตน์ (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองหัวหินตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า 1) ประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองหัวหินตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับสูงและสัมพันธ์กับปัจจัยลักษณะประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ประชาชนมีส่วนร่วมในตัดสินใจและการกำหนดนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองหัวหิน 3) ปัญหาอุปสรรค คือ ประชาชนขาดความรู้และขาดจิตสำนึกในการให้ความร่วมมือด้านการจัดการขยะมูลฝอย อาจเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของเทศบาลไปยังประชาชนไม่เพียงพอ 4) ข้อเสนอแนะ ควรปรับทัศนคติของประชาชน โดยให้ความรู้ประชาชนและนักเรียนในเขตเทศบาล ประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง เปิดให้มีการประชุมภาคประชาคมและท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม จัดระเบียบผู้ประกอบอาชีพเก็บของเก่า ควรจัดให้มีถังขยะแยกประเภทขยะและนำเศษวัสดุมาควบคุม ผู้ฝ่าฝืนและลงโทษผู้กระทำ ผิดอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

กิตติพล แต่งผิว (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องจิตอาสาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า จิตอาสาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีลักษณะจิตอาสาด้านจิตสำนึกสาธารณะเป็นอันดับ 1 และจิตอาสาด้านการเสียสละต่อสังคมเป็นอันดับ 2 และปัจจัยด้านอาชีพ การขัดเกลาทางสังคมผ่านสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนาความรู้ความเข้าใจรวมถึงการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันของประชาชน มีผลต่อจิตอาสาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ณัฐวรรณ สุนทรวิทธิโชติ และกาญจนา สุชาบุรณ์ (2556, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามัคคี : ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในตำบลสามัคคี พบว่า การมีส่วนร่วมการบำรุงรักษา มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวัดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแม่น้ำลำคลอง การชักชวนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำเนื่องในวันสำคัญและ

การเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อเสนอ
 ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะและวิธีการในการพัฒนาแหล่งน้ำและเมื่อวัดการบำรุงรักษา
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การปลูกพืชแบบขั้นบันได การใช้ปุ๋ยหมักที่ผสม
 เอง การกำจัดวัชพืชโดยวิธีธรรมชาติ การกำจัดวัชพืชโดยใช้สารเคมี การปลูกพืช คลุมดิน
 การปลูกหญ้าแฝก การปลูกพืชตระกูลถั่ว พบว่า การบำรุงรักษามีอิทธิพลต่อการพัฒนา
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นกัน สำหรับปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเลย คือ การมีจิตสำนึกจากการวัดการมีจิตสำนึกของ
 ประชาชนในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การกำจัดขยะ การกำจัดฟางข้าว
 การสร้างส้วม การจับสัตว์น้ำ พบว่า การมีจิตสำนึกไม่มีอิทธิพลใด ๆ ต่อการพัฒนา
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแนวทางการแก้ไขปัญหาหน่วยงานของรัฐจะต้อง
 มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าใจความหมายและความสำคัญของ
 ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์การสร้างจิตสำนึก
 ให้ประชาชนรู้จักรักษา ทนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน จะต้องมีการ
 ร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดำรงคงอยู่
 คู่ชุมชนและพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป

สุทธิพงศ์ นิพัทธนานนท์ (2557, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่สนับสนุน
 การเป็นโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน
 พบว่า ปัจจัยที่สำคัญด้านสิ่งแวดล้อม มี 8 ด้าน ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านหลักสูตรในโรงเรียน
 สิ่งแวดล้อมศึกษา โรงเรียนฯ 2) ปัจจัยด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร โรงเรียนฯ มีการจัด
 ชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 3) ปัจจัยด้าน
 ผู้เรียน การจัด สิ่งแวดล้อมศึกษา โรงเรียนมีการเน้นให้ความสำคัญกับเด็กในนักเรียน
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนักเรียนประถมศึกษา เพราะหากมีการปลูกฝังเรื่องสิ่งแวดล้อม
 ศึกษาอย่างจริงจังแล้ว เมื่อเด็กเหล่านี้เติบโตขึ้นจะทำให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกที่ดี
 ในการร่วมป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อม 4) ปัจจัยด้านการบริหารงานสิ่งแวดล้อม
 ในโรงเรียน โดยจัดให้มีการส่งเสริมสนับสนุน ในการเผยแพร่ข่าวสาร การประชาสัมพันธ์
 ด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่ครูนักเรียนผู้ปกครองชุมชนในท้องถิ่น 5) ปัจจัยด้านกิจกรรมรณรงค์
 และรักษาสิ่งแวดล้อมโรงเรียน โดยการจัดให้มีกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของ
 โรงเรียนและชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้น มีการสอดแทรกกิจกรรมในโรงเรียนให้กับครู

นักเรียน รวมทั้งการส่งเสริมการใช้สิ่งของหรือ วัสดุ ที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาและเป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม 6) ปัจจัยด้านความร่วมมือโรงเรียน กับชุมชน โดยโรงเรียนมีการให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมผ่านครู นักเรียน ไปสู่ชุมชนในท้องถิ่นและทางโรงเรียนและนักเรียนได้มีการออกเยี่ยมชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม 7) ปัจจัยด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน มีการจัดเตรียมสถานที่ต่าง ๆ เช่น ห้องเรียน ห้องสมุดแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้ดูสะอาดเรียบร้อย มีระเบียบ โดยมีการจัดสถานที่ให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน 8) ปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในโรงเรียน มีการจัดตั้งชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในท้องถิ่น ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีการเปิดโอกาสให้ครูนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในท้องถิ่น ได้มีการแสดงออกในกิจกรรมร่วมกัน

สภานิติบัญญัติ (2557, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสนับสนุนการเป็นโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาโรงแรมดุสิตปรีนเซส ครีนครินทร์ พบว่า ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ เพศ ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในองค์กร ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจและปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสนับสนุนการเป็นโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจเท่ากับ 56.9 และค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจที่ปรับแล้วเท่ากับร้อยละ 32.4

เบญจวรรณ บุญรัตน์ (2557, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนชายแดนไทย-ลาว พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ชายแดนไทย - ลาว พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีของพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเรียงตามลำดับความสำคัญคือ แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (X3) การเพิ่มขึ้นของประชากร (X1) และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (X7) ตัวแปรชุดนี้ร่วมกันสามารถพยากรณ์ความแปรปรวนของพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ร้อยละ 33.7 สมการพยากรณ์พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนชายแดนไทย - ลาว ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานและ

แนวคิดที่ในการกำหนดมาตรการภาครัฐเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 2) การสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการทำให้บุคคล เห็นคุณค่าและตระหนักในสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบ จากการทำกิจกรรมที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ระหว่างสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาการสร้างจิตสำนึก โดยการศึกษา

นเรศร์ บุญเลิศ (2558, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้นโยบายและกลไกการปกครอง พบว่า ปัญหา สาเหตุและกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย ความสำคัญทางเศรษฐกิจและการเกษตร ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนในชุมชนควรมีการปรับตัวและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การเลือกตัวแทนเข้าบริหารจัดการตามแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ การอนุรักษ์ อย่างเหมาะสมกับสภาพของชุมชน การเรียนรู้วิถีชุมชน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือในการสร้างคนในพื้นที่พร้อมกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพื่อเพื่อชุมชน และการจัดสรรพื้นที่ทำกินอย่างมีระบบศึกษานโยบายและกลไกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านบุคลากรในการให้บริการประชาชนมีสัดส่วนที่ไม่สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง การบริหารจัดการสาธารณะ กำจัดปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล โฉนดที่ดิน สาธารณูปโภค การขาดแคลนน้ำทำการเกษตรกรรม การคมนาคมไม่สะดวกการขนส่งสินค้าทางการเกษตร การบุกรุกป่า การขายพื้นที่ให้กับนักธุรกิจจะต้องเน้นให้คนในพื้นที่มีจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมและวิเคราะห์นโยบายและกลไกการปกครองส่วนท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ปัญหาภายในการดำเนินงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลของบุคลากรไม่มีความกระตือรือร้นในภาระหน้าที่และปัญหาภายในนอกในเรื่องเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีความซ้ำซ้อน

ลักษณาวดี บุญยะศิรินนท (2558, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนาธุรกิจเพื่อเข้าสู่ธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย พบว่า การปฏิบัติของบุคลากรตามหลักการอุปนิสัยสี่เหลี่ยม (7 R's) ในองค์กรเพื่อการพัฒนาสู่องค์กรที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ให้มีความสำคัญ การคิดก่อนใช้ (Rethink) การลดการใช้ (Reduce) การนำกลับมาใช้ใหม่ (Reuse) การนำไปฟาน

กระบวนการเพื่อมาใช้ใหม่ (Recycle) การสร้างทดแทน (Return) อยู่ในระดับมาก และปัจจัยที่ทำให้องค์กรเข้าสู่องค์กรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญทุกปัจจัยในระดับมาก ส่วนกระบวนการขององค์กร เพื่อพัฒนาองค์กรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ด้านการปฏิบัติขององค์กรเกี่ยวกับการตลาด และด้านการปฏิบัติขององค์กรเกี่ยวกับธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้ความสำคัญทุกปัจจัยอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ พบว่า ด้านการปฏิบัติขององค์กรด้านการตลาดเพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและด้านการปฏิบัติขององค์กรเกี่ยวกับธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถเขียนความสัมพันธ์อยู่ในรูปแบบของ 7 R's และปัจจัยที่ทำให้องค์กรเข้าสู่ องค์กรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

กัลยา งามพร้อมสกุล (2558, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการเพื่อส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนของเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน 1) เศรษฐกิจ 2) เทคโนโลยี 3) สังคมหรือคุณภาพชีวิต 4) ความสมดุล และ 5) เครือข่าย นอกจากนี้ การทดสอบทางสถิติที่ระดับการมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาครตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนทั้ง 5 ด้าน ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ มนุษย์ (Man) การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ (Material) การให้บริการประชาชน (Market) การบริหารจัดการข่าวสารหรือข้อมูลข่าวสาร (Message) การประสานงานหรือการประนีประนอม (Mediation) และการวัดผลหรือการประเมินผลการปฏิบัติงาน (Measurement) ทั้งนี้ผลการศึกษาเชิงคุณภาพยังสนับสนุนแนวคิดในการพัฒนาตัวแบบการบริหารจัดการของเทศบาลว่า ควรนำตัวแบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้านไปประยุกต์ใช้เป็นตัวแบบการบริหารจัดการหรือเป็นกลุ่มตัวชี้วัดสำคัญสำหรับการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

อลงกรณ์ อรรคแสง (2559, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาและอุปสรรค อำนาจหน้าที่ในการบริหารงานขององค์การปกครองท้องถิ่นของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างชั้นเมืองและชั้นแขวงในการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานขององค์การปกครองท้องถิ่นของสาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างชั้นเมืองและชั้นแขวงในการจัดการสิ่งแวดล้อม
 1) ยังไม่ได้มีการปรับปรุงระบบการบริหารงานในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม 2) ระบบ
 การบริหารจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมขาดความต่อเนื่อง 3) ในการบริหารจัดการ
 สิ่งแวดล้อมยังขาดแผนการในการนำใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน 4) ขาดงบประมาณจาก
 รัฐบาลในการจัดสรรและทรัพยากรต่าง ๆ 5) ในการสนองความคาดหวังด้านการบริการยัง
 ขาดความรวดเร็ว กระฉับกระเฉงของพนักงานบุคลากร 6) ในการปฏิบัติงานของพนักงาน
 ยังไม่มีความเต็มใจในการปฏิบัติงานและขาดการแข่งขัน

สุภาวดี อ่ำไพ (2559, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องอิทธิพลของความรู้ต่อ
 ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพรรณานิคม
 นิคม จังหวัดสกลนคร พบว่า ประชาชนมีความรู้ในการจัดการขยะขององค์กรปกครอง
 ส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร โดยรวมเฉลี่ย 18.35
 จากคะแนนเต็ม 20 คิดเป็นร้อยละ 91.75 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชน
 มีความรู้ในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอพรรณานิคม
 จังหวัดสกลนคร ด้านความหมายและประเภทของขยะ เฉลี่ย 6.83 จากคะแนนเต็ม 7
 คิดเป็นร้อยละ 97.57 ประชาชนมีความรู้ในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 ในเขตพื้นที่อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ด้านการคัดแยกขยะ เฉลี่ย 3.65
 จากคะแนนเต็ม 4 คิดเป็นร้อยละ 91.25 ประชาชนมีความรู้ในการจัดการขยะขององค์กร
 ปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ด้านประโยชน์ และ
 โทษของขยะ เฉลี่ย 4.26 จากคะแนนเต็ม 5 คิดเป็นร้อยละ 85.20 และประชาชนมีความรู้
 ในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอพรรณานิคม
 จังหวัดสกลนคร ด้านการกำจัดขยะ เฉลี่ย 3.61 จากคะแนนเต็ม 4 คิดเป็นร้อยละ 90.25
 ประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอ
 พรรณานิคม จังหวัดสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า
 อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
 สะดวกในการบริการ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านกระบวนการให้บริการและความรู้
 ของประชาชนในการจัดการขยะมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะ
 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร โดยมีค่า
 สหสัมพันธ์ ($r = .572$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ความรู้ของ
 ประชาชนด้าน ความหมายและประเภทของขยะ การคัดแยกขยะ ประโยชน์และโทษของ

ชยะและการกำจััดชยะมีผลต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการชยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพรณานิคม จังหวัดสกลนคร

วรกร มโนพัศธาตา (2559, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องกระบวนการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่า

1) กระบวนการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองพนัสนิคม ฝ่ายบริหารในการบริหารจัดการได้มีการวางโครงการ และกำหนดยุทธศาสตร์แผนการดำเนินการที่ชัดเจน แต่ในการบริหารจัดการนั้นยังไม่ค่อยมีการบริหารที่ชัดเจน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ยังขาดความร่วมมือในการร่วมกันบริหารจัดการ ส่งผลให้กระบวนการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมของเมืองพนัสนิคม ยังไม่เป็นรูปแบบแผนตามแผนที่ทางเทศบาลเมืองพนัสนิคม ได้วางไว้ 2) แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองพนัสนิคม พบว่าในการวางแผนการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้มีการกำหนดขอบเขตและแผนในการแก้ไขปัญหาไว้อย่างชัดเจน มีการจัดตั้งพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองพนัสนิคม ยังขาดความร่วมมือร่วมใจกันของประชาชนในพื้นที่ ทำให้แนวทางการแก้ไขปัญหายังแก้ไขได้ไม่เต็มที่ ประชาชนยังไม่ตระหนักถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

Roseland (1997, pp. 197 - 202) ได้ศึกษามิติที่เกี่ยวข้องกับการเป็น “ชุมชนนิเวศ” (Eco - City) จากการทบทวนวรรณกรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า มิติที่เกี่ยวข้องกับการเป็นชุมชนนิเวศนั้น จะต้องประกอบด้วย 1) การเลือกใช้เทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมกับชุมชน (Appropriate Technology โดยเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นจะต้องมีการใช้ทรัพยากรที่น้อยควบคู่ไปกับการนำกลับไปใช้ใหม่ ใช้พลังงานหมุนเวียนมากกว่าพลังงานสิ้นเปลือง ให้ความสำคัญต่อผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อม ธุรกิจชุมชนขนาดเล็ก รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (Community Economic Development) เป็นกระบวนการในการเริ่มและสร้างแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนเอง และเป็นการสร้างการรองรับความต้องการของชุมชนในระยะยาว ดูแลในเรื่องของการบูรณาการทางเศรษฐกิจและเป้าหมายทางด้านสังคมกับสิ่งแวดล้อม 3) ระบบนิเวศของสังคม (Social Ecology) ซึ่งเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทั้งในด้านอาชีพ เพศ สถานการณ์ทำงานต่าง ๆ ระบบนิเวศทางสังคมเป็น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและระบบนิเวศ รวมไปถึงจนถึงความเป็นธรรมชาติทางสังคมในการใช้พลังงานหรือการเลือกเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมกับชุมชน อันจะช่วย

สร้างความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อม 4) ความเป็นอาณาเขตของสิ่งมีชีวิต (Bioregionalism) ซึ่งเปรียบเสมือนบ้านของสิ่งมีชีวิต เมื่อมีบ้าน ทุกคนก็จะต้องมีความรักและห่วงแหน ไม่อยากให้ผู้ใดมาทำลายบ้านของเราเช่นเดียวกันกับอาณาเขตของสิ่งมีชีวิต ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการต่อต้านการทำลายสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการนำองค์ความรู้เพื่อมาพัฒนาแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5) การพัฒนาสีเขียว (Green Movement) โดยยึดหลัก 4 ประการ คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม ประชาธิปไตยระดับรากหญ้า ระบบนิเวศวิทยาและการไม่ใช้ความรุนแรง สิ่งเหล่านี้จะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี เกิดความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อม และมีการบริหารจัดการแบบไม่รวมอำนาจที่มีความหลากหลายอีกด้วย 6) การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันทางสังคม และการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม

Japan bank for International Cooperation (JBIC) (2004) ได้ทำศึกษาสำรวจปริมาณและองค์ประกอบของขยะมูลฝอยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเพื่อใช้ในการวางแผนจัดการขยะมูลฝอย ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ จำนวน 6 แห่ง ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติทางบก 4 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อุทยานแห่งชาติเอราวัณ และ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และอุทยานแห่งชาติทางทะเล 2 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติสิรินาถ และอุทยานเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด สำรวจข้อมูลในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวและนอกฤดูกาลท่องเที่ยว สำหรับอุทยานแห่งชาติทางบกทั้ง 4 แห่ง พบว่า บริเวณแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยหลัก คือ บริเวณแหล่งท่องเที่ยวหลักและบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติสรุป ดังนี้

อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย พบว่า ในบริเวณน้ำตกแม่สา มีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย 40 - 105 กิโลกรัม/วันในวันธรรมดา และ 70 - 125 กิโลกรัม/วันในวันเสาร์และอาทิตย์ โดยองค์ประกอบของขยะมูลฝอยเป็นขยะมูลฝอยจากครัว (ร้อยละ 15 - 55 โดยน้ำหนัก) พลาสติก (ร้อยละ 20 - 30 โดยน้ำหนัก) และไม้ (ร้อยละ 10 - 30 โดยน้ำหนัก) มีปริมาณความชื้นร้อยละ 40 - 70 สำหรับบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย มีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย 33 - 55 กิโลกรัม/ วันในวันธรรมดา และ 70 - 165 กิโลกรัม/ วัน ในวันเสาร์และอาทิตย์ โดยองค์ประกอบของขยะมูลฝอยเป็นพลาสติก (ร้อยละ 15 - 55 โดยน้ำหนัก) ขยะมูลฝอยจากครัว (ร้อยละ 15 - 45 โดยน้ำหนัก) และ

กระดาศ (ร้อยละ 5 – 25 โดยน้ำหนัก) มีปริมาณความชื้นร้อยละ 40 – 70 สำหรับเศษเหล็กและเศษแก้ว จะถูกคัดแยกไว้ก่อนที่จะนำไปทิ้งในกองขยะมูลฝอย ทั้งนี้ การกำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติมีทั้งการใช้เตาเผาชนิด PTN – 10 และทิ้งในหลุมทิ้งในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน พบว่า ปริมาณขยะมูลฝอยในบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย 55 – 70 กิโลกรัม/วันในวันธรรมดา และ 90 – 325 กิโลกรัม/วันในวันเสาร์และอาทิตย์ โดยองค์ประกอบของขยะมูลฝอยส่วนใหญ่มาจากครัวประเภทเศษอาหาร (ร้อยละ 15 – 65 โดยน้ำหนัก) และพลาสติก (ร้อยละ 15 – 40 โดยน้ำหนัก) มีปริมาณความชื้นร้อยละ 35 – 60 เศษเหล็กและเศษแก้วจะถูกคัดแยกไว้ก่อนที่จะนำไปทิ้งในกองขยะมูลฝอย การเก็บขนใช้รถบรรทุก 1 คันในช่วงนอกฤดูการท่องเที่ยว และ 2 คันในช่วงฤดูการท่องเที่ยวโดยเก็บขน 3 – 4 เที่ยวต่อวัน ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนมีการติดตั้งเตาเผาชนิด PTN – 10 แต่ไม่ได้ใช้งาน การกำจัดขยะมูลฝอยจะนำไปทิ้งในหลุมทิ้งของอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ทั้งนี้ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนได้มีการห้ามนำอาหารและเครื่องดื่มลงไปรับประทานบริเวณน้ำตกแจ้ซ้อน

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบว่า มีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย 280 – 815 กิโลกรัม/วันในวันธรรมดา และ 670 – 2,540 กิโลกรัม/วันในวันเสาร์และอาทิตย์ โดยองค์ประกอบของขยะมูลฝอย เป็นขยะมูลฝอยจากครัวซึ่งเป็นเศษอาหาร (ร้อยละ 30 – 65 โดยน้ำหนัก) และ พลาสติก (ร้อยละ 10 – 25 โดยน้ำหนัก) ปริมาณความชื้นร้อยละ 45 – 65 การเก็บขนใช้รถบรรทุกของอุทยานแห่งชาติโดยนำขยะมูลฝอย ไปทิ้งที่หลุมทิ้งขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเอราวัณ พบว่า ในบริเวณน้ำตกเอราวัณ มีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย 90–200 กิโลกรัม/วันในวันธรรมดา และ 85 – 545 กิโลกรัม/วันในวันเสาร์และอาทิตย์ โดยองค์ประกอบของขยะมูลฝอยมาจากครัว (ร้อยละ 15 – 55 โดยน้ำหนัก) เป็นพลาสติก (ร้อยละ 15 – 30 โดยน้ำหนัก) และ ไม้ (ร้อยละ 5 – 20 โดยน้ำหนัก) ปริมาณความชื้นร้อยละ 35 – 65 ทางอุทยานมีการคัดแยกขยะมูลฝอย ประเภทโลหะและแก้วออกก่อนไปเผาและมีมาตรการห้ามนำอาหารเข้าไปในบริเวณน้ำตกเอราวัณ ส่วนการกำจัดขยะมูลฝอยจะถูกนำออกไปทิ้งนอกอุทยานแห่งชาติในบริเวณหลุมทิ้งขยะมูลฝอยรวมของเทศบาลตำบลเอราวัณและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สำหรับปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติของประเทศไทยนั้น JBIC สรุปว่า การใช้งาน

ระบบและอุปกรณ์กำจัดขยะมูลฝอยไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากขาดความรู้ ความเข้าใจ งบประมาณและแรงงาน นอกจากนี้ปริมาณขยะมูลฝอย แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย และ 48 และส่วนประกอบของขยะมูลฝอย มีการเพิ่มขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และมีการตั้งรกรากของแหล่งชุมชนอยู่แล้ว ก่อนที่รัฐบาลจะประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติ ทำให้เกิดสถานการณ์ขยะมูลฝอย ถูกทิ้งในพื้นที่อุทยานแห่งชาติอย่างผิดกฎหมาย หรือทิ้งในพื้นที่ที่ไม่มีการจัดการขยะมูลฝอย

Wisakha Phoochinda (2013) ได้ทำการศึกษาการประยุกต์หลักนิคมอุตสาหกรรมเศรษฐกิจแนวใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนและศึกษาเงื่อนไขและรูปแบบที่เหมาะสมในการประยุกต์หลักนิคมอุตสาหกรรมเศรษฐกิจแนวใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน พบว่า การประยุกต์หลักนิคมอุตสาหกรรมเศรษฐกิจแนวใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนมีความเป็นไปได้สูง โดยเฉพาะชุมชนชนบท เพราะยังมีวัฒนธรรมการพึ่งพาอาศัยกัน ค่ายคั้งระบบนิเวศ เช่น ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในด้านทรัพยากรภายในชุมชน สำหรับเงื่อนไขหรือปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์หลักนิคมอุตสาหกรรมเศรษฐกิจแนวใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ได้แก่ การวิเคราะห์หรือประเมินทรัพยากรภายในชุมชน ความร่วมมือของคนในชุมชน การมีผู้นำที่เป็นศูนย์รวมในการพัฒนา การมีแผนพัฒนาชุมชน การสื่อสารภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน และการมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนช่วยสนับสนุนการเป็นเครือข่ายดังนั้นรูปแบบที่เหมาะสมในการประยุกต์หลักนิคมอุตสาหกรรมเศรษฐกิจแนวใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การมีผู้นำที่มีความตั้งใจในการขับเคลื่อน การสื่อสารที่ดี และสม่ำเสมอของคนในชุมชนเกี่ยวกับการรวมกลุ่มในการจัดการสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมอื่น ๆ สอดคล้องกับหลักนิคมอุตสาหกรรมเศรษฐกิจแนวใหม่ และการสร้างวิธีการในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างยั่งยืน และท้ายสุดควรมีการวิเคราะห์ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของการรวมกลุ่มที่เกิดกับประชาชนในชุมชนและชุมชนเอง

การสังเคราะห์กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุปผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยได้นำ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการวิจัย โดยสามารถ
 จำแนกตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้ดังนี้ การนำนโยบายไปปฏิบัติ มีองค์ประกอบ 4 ด้าน
 ได้แก่ 1) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) กลุ่มเป้าหมายของนโยบาย
 3) ทรัพยากรของนโยบาย และ 4) การสื่อสารระหว่างองค์กรและการบังคับใช้ การมีส่วน
 ร่วมของชุมชน มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วน
 ร่วมในการปฏิบัติงาน 3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการ
 ประเมินผลและ 5) การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การรู้คุณค่าและห่วงใยในสิ่งแวดล้อม 2) การใช้
 ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน 3) การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ และ 4) การมีส่วนร่วมดูแล
 รักษาสิ่งแวดล้อมและสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม ของสาธารณรัฐประชาธิปไตย
 ประชาชนลาว มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอากาศ 2) ด้านน้ำ และ 3) ด้านขยะ
 และพื้นที่สีเขียว